

— MAANINGAN PITÄJÄKIRJA —

Myö

*Muaníngan helemassa
huppaellaan*

2 Kuntahallinnon historia

Syvä ja pitkä Maaninkajärvi siihen liittyvine vesistöalueineen muodostaa maaninkalaisen maiseman hohtavan rungon. Vuosisatojen aikana ovat järvien rehevät ja hedelmälliset rantamaat raivattu pelloiksi, jotka talvisin yhtyvät jääpeitteisten vesien kanssa lumilakeudeksi ja kesäisin puhkeavat silmiä hivelevän kauniiksi kulttuurimaisemaksi. Metsät näyttävät liittyvän järvien ja peltöjen hallitsemiin näköaloihin ikään kuin kehyksiksi muodostamatta missään koskemattonta erämaaluontoa.

Jääkauden jälkeen saapuivat ensimmäiset ihmiset Maaninkajärven ympäristöön. He löysivät täältä suojaisia paikkoja vesien varsilta, kuivia aurinkoisia etelärinteitä. Alkuperäinen erämaaluonto alkoi muuttua Maaningalle ominaiseksi ihmisten luomaksi kulttuurimaisemaksi ja pysyvästi asutujen talouksien ja sukujen kotiseuduksi 1400-luvulla.

Eräreittien varsille syntyi eräsijoja ja näistä syntyivät uudistalot, jotka olivat Juvala, Rantasalmella ja Säämingissä sijaitsevien emätalojensa hallitsemia. Uudistaloja verotettiin emätalojensa kautta. Se oli ensimmäinen hallinnollinen toimenpide Pohjois-Savon uudisasutuksessa.

Savossa vallitsi kaskiviljely. Pysyviä viljelpeltoja oli vähän. Kaskiasutus vaati runsaasti tilaa ja muodostui pakostakin liikkuvaksi. Maita vallattiin laajalta ja uudistalot saivat nimensä valtaajan suvun mukaan. Vähitellen asutus kasvoi muuttoliikkeen ja luonnollisen väestönlisäyksen kautta, ja hallitusvalta, silloin Ruotsi, ryhtyi järjestämään toimivaa paikallishallintoa ja tehokasta puolustusta.

Kuninkaaksi vuonna 1523 noussut Kustaa Vaasa halusi laajentaa valtakuntaansa ja rohkaisi rajaseutujen linnanpäälliköitä revierin laajentamiseen. Se oli Tavinsalmen kuninkaan-kartanon, Tavinsalmen hallintopitäjän alku.

1547-1793: Kuninkaankartanon synty ja vaiheet

Tavinsalmen kartanon perustaminen liittyi sekä spontaaniin että kruunun ohjaamaan Pien-Savon asutustoimintaan ja maallisen ja hengellisen hallintovallan järjestämiseen. Jälkimmäisiä edustavat kartanon ohella sen ympärille vuonna 1547 perustettu Tavinsalmen hallintopitäjä, joka vuosina 1556-62 oli myös itsenäisenä kartanovoutikuntana, sekä

vuonna 1552 perustettu Tavinsalmen ja sittemmin Kuopion kirkkopitäjä.

Suomen, tai tuohon aikaan tietysti Ruotsin, ensimmäinen määritelty itäraja sovittiin Pähkinäsaaren rauhassa vuonna 1323, mutta sen määrittely harvaan asutun tai suoraan asumattoman pohjoisosansa osalta jäi epäselväksi ja kiistanalaiseksi. Uudisasutuspainetta alueelle oli erityisesti rajan länsipuolelta Suur-Savon puolelta, josta vesireittejä pitkin oli helppo järjestää metsästysmatkoja ja uusien alueiden raivausta ohi epämääräisen rajalinjan. Kruunun intressiä osoittaa alueen olosuhteisiin ja resursseihin nähden varsin mittavan Olavinlinnan rakentaminen rajan turvaksi vuodesta 1475 alkaen.

1500-luvun alkupuolta Ruotsissa leimasi luterilainen reformaatio ja kuninkaaksi itsensä huudattaneen Kustaa Vaasan kapina ja onnistunut irtiotto Tanskan johtamasta Kalmarin unionista. Keskeisiä piirteitä Kustaa Vaasan toimeenpanemille monille uudistuksille oli nousevan monarkian hallintovallan, rajojen ja talouden turvaaminen, mikä alkoi näkyä myös hänen laajan valtakuntansa reunaluoteilla. Pitkien etäisyyksien ja hitaiden kulku- ja tiedonkulkuyhteyksien aikana tehokkain tapa, jolla hallitsija pystyi kontrolloimaan laajaa aluetta, oli luotettavien alaisien lähettäminen eri puolille valtakuntaan toteuttamaan hallitsijan tahtoa ja valvomaan niiden toimeenpanoa. Savoön tuli Klemetti Henrikinpoika Krook, joka tunnetaan myös nimellä Klemetti Kirjuri.

Klemetti osoittautui luottamuksen arvoiseksi ja aktiiviseksi kruunun asutustoiminnan edistäjäksi. Jo nimitystä seuraavana vuonna 1543 hän teki kaksi pitkää tutustumis- ja verollepanomatkaa laajaan lääninsä, toisen itäisille rajaseuduille Oriveden ja Karjalan suuntaan ja toisen pohjoiseen Kallaveden vesistöreittiin tukeutuen. Sitä kuinka pitkälle pohjoiseen hänen matkansa ulottui, ei ole varmaa tietoa, mutta mitä ilmeisimmin se ulottui ainakin Tavinsalmelle asti, sillä heti matkansa jälkeen hän antoi käskyn erityisen kuninkaan kartanon perustamisesta Tavinsalmelle.

Kuninkaankartanon perustaminen

Kartano valmistui keskeiselle paikalle vesireitin varrelle viljavien maiden keskelle, huolimatta kartanon alta siirtymään joutuneiden talonpoikien valituksesta. Vuonna 1545 kartanon maita jo viljeltiin. Syksyllä Klemetti raportoi asiasta kuninkaalle. Kuningas oli tyytyväinen ja hyväksyi kartanon perustamisen ja määritteli sille tehtäviksi uudisasutuksen turvaamisen, sitä varten suojavarustuksen

rakentamisen, muuttoliikkeen ja asutustoiminnan valvonnan, verotuksen tehostamisen ja turvaamisen ja mallitilan muodostamisen opastukseksi talonpojille

Kartanon sotilaallinen rooli jäi varsin pieneksi, sillä pelättyjä ryöstöretkiä ei tuohon aikaan idästä juuri tullut. Puolustuksellisiin näkökohtiin kiinnitettiin kyllä huomiota ja kartanolla pidettiin pientä asekuntoisten miesten vartiota. Lisäksi kauemmas rajanpintaan ja merkittävien vesi- ja kauppareittien varteen oli sijoitettu vartiopaikkoja. Eräs näistä oli vesistön ylävesillä nykyisen Lapinlahden kirkonkylän tienoilla ollut vartio- ja merkkitulipaikka, josta metsänhoitajan sekä historian- ja nimistötutkimuksen harrastajan Ilmari Kososen mukaan myöhemmin kirjailija Juhani Ahon syntymäkotina tunnetuksi tullut Väärnin pappila olisi saanut nimensä. Ruotsin 'värna' tarkoittaa 'puolustaa' ja vanhassa sotilaallisessa sanastossa 'värn' tarkoittaa linnojen ulkoista etuvartiota (esim. Hankoniemen edustalla sijaitseva linnakesaari Gustavsvärn). Kyseiselle paikalle perustettiin sittemmin kruununtila ja sitä voidaan pitää alkusäyksenä Lapinlahden pitäjän syntymiselle. Verotus ja valvonta onnistuivat talonpoikien näkökulmasta ehkä turhankin hyvin, mikä näkyi paitsi monina valituksina, niin myös siinä, että nämä pyrkivät yhä kauemmaksi pohjoiseen verovoutien pitkän kouran ulottumattomiin. Se tehosti asutustoiminnan laajentumista myös naapurimaakuntien perinteisille eräalueille, mistä aiheutui kärhämiä.

Vaikka kuningas oli ilmaissut tyytyväisyytensä Klemetin toimiin, alkoi kuningas olla tyytymätön verotilityksiin ja alkoi ilmeisesti epäillä, että tämä veti välistä enemmän kuin oli suotavaa. Mahdollisesti asiaan vaikutti Viipurin linnan aktiivisen apulaispäällikön Kustaa Fincken suorittama myyräntö, jonka seurauksena Klemetti erotettiin tehtävästään ja kuningas nimitti vuonna 1547 Fincken tilalle. Vaikka osa Fincken Klemetin toimiin kohdistuneesta kritiikistä kohdistui Tavinsalmen kartanon rakentamiseen ja sijaintiin, ryhtyi hän itse vahvistamaan sen asemaa anomalla vielä samana vuonna kuninkaalta lupaa sen muodostamiseksi itsenäiseksi hallintopitäjäksi nimismiehineen ja käräjälaitoksineen.

Kuningas antoikin tähän suostumuksensa 15.8.1547 päivätyllä kirjeellä, ja tuota päivämäärää voidaan hyvällä syyllä pitää Pohjois-Savon syntyä omana hallinnollisena yksikkönään.

Nykypäivänä tämä muistetaan vielä siitä, että Pohjois-Savon liitto on nimennyt päivän Pohjois-Savon maakuntapäiväksi. Pitäjän

keskukseksi määrättiin Tavinsalmen kuninkaankartano ja sen ensimmäiseksi nimismieheksi Hartvik (Hartikka) Antinpoika.

Pitäjiä koko Savossa oli tällöin kuusi, joista kolme; Vesulahti (nyk. Visulahti), Pello-sniemi ja Juva Suur-Savon ja kolme; Sääminki, Rantasalmi ja Tavinsalmi Pien-Savon puolella. Suur-Savo käsitti siis lähinnä nykyisen Länsi-Savon eli Etelä-Savon maakunnan länsiosan ja Pien-Savo Itä- ja Pohjois-Savon, joka on tietysti alueellisesti huomattavasti suurempi kuin Suur-Savo, mutta tuolloiselta väkimäärältään pienempi, mikä oikeutti käytetyt nimet.

Muut pitäjät oli jaettu ajan tavan mukaan neljään neljänneskuntaan, mutta Tavinsalmen asutuksen vähäisyyttä osoittaa, että se oli jaettu vain kahteen eli Säämäiseen ja Savilahteen. Pitäjän johdossa oli nimismies, joka periaatteessa oli talonpoikien oma luottamusmies, ja valittiin pitäjän vauraimpien talonpoikien joukosta. Vaurautta tarvittiin siksi, että nimismiehen virka ei tuonut tuloja vaan päinvastoin maksoi kantajalleen, sillä virkaan kuului majoituksen, kestityksen ja kyydityksen järjestäminen kruunun virkamiehille ja erityisesti käräjien pitäjille ja veronkantajille. Myös käräjien pitäminen kuului nimismiehen velvollisuuksiin. Virka toi toki myös valtaa paikallisten talonpoikiin nähdessä ja varmasti nimismiehen persoonasta ja toimintatavoista riippuen joko arvostusta tai vihaa kaksoisroolissaan sekä talonpoikien edusmiehenä kruunuun päin että myös toisinpäin. Erityisesti köyhässä Savossa nimismieslaitoksen juurruttaminen oli ongelmallista, sillä riittävän vauraita taloja oli vähän, ja eräs kuninkaankartanoiden perustamismo-

tiivi olikin tarjota riittävät tulot kartanoissa asuville nimismiehille.

Tiedot Tavinsalmen kartanon elämästä sen ensimmäisenä nimismieskautena ovat varsin vähäiset. Ylipäänsäkin Savon nimismiehiä tunnetaan nimeltä vasta vuodesta 1541 lähtien. Ensimmäiset hajatie-dot Tavinsalmella pidetyistä käräjistä ovat vuodelta 1549, mutta hyvin säilyneitä tuomiokirjakokonaisuuksia on koko Savonkin osalta vasta vuodesta 1559 lähtien. Elämä asutuksen ääri-rajoi-lla ei aluksi ollut järin loistokasta. Vuodelta 1555 löytyvän Savonlinnan voudintilien merkin-nän mukaan Tavinsalmen kartanon varat oli-vat vain yksi lehmä, neljä lammasta, yksi kar-ju, kaksi käsikiviparia ja kolme talrikkia eli lautasta. Ei siis kuulosta erityisen juhla-valta ”kartanokulttuurilta”.

Kartanon talouskeskuksen tarkka paikka-kin on aikojen kuluessa kadonnut eikä täyttä varmuutta asiaan saatu edes Tavinsalmi-Maa-ningan juhluvuoden merkeissä vuosina 1997-98 suoritetuissa kaivauksissa, mutta perimä-tiedon ja vanhan karttamateriaalin perusteella näyttää erittäin todennäköiseltä, että karta-non keskus sijaitsi nykyisessä Hussolansaa-ressa ja ilmeisesti sen pohjoisreunassa tilan nykyisen päärakennuksen ja talouskeskuksen tienoilla. Myös Hussolansaaren ja mantereen välinen läntinen kapeampi salmi on edelleen-kin nimeltään Tavinsalmi, joten nimistöpe-rinnekin tuntuisi tukevan sijaintia, samoin saaren itäisen leveämmän salmen eli Mustan-virran eteläpuolella olevat sotilaalliseen toi-mintaan viittaavat Linna- ja Vahtisaaret.

Tosin kyseisellä usean sadan vuoden aika-na paikalla on myllätty niin paljon, ettei ai-nakaan tähänastisissa tutkimuksissa sieltä ole

Tavinsalmea, keskellä Hussolansaari kahden sillan välissä.

löydetty mitään 1500-luvulle viittaavaa. Sen sijaan saaren keskikohdalla sijaitsevien tiili- ja kivirakenteiden ajoitus asettui tehdyissä tutkimuksissa aikaisintaan 1700-luvulle, joten ne lienevät kuninkaankartanon jälkeiseltä ajalta, jolloin kartanon maat oli jo jaettu yhdeksään osaan ja itse Hussolansaarikin oli tässä yhteydessä jaettu kahdelle tilalle, jolloin ilmeisesti sen eteläisen osan tilan rakennuksia rakennettiin saaren keskikohdalle.

Kirkkopitäjän synty

Uuden ajan alussa koko laajassa Savossa oli vain kolme kirkkoa Mikkeliissä eli Savilahdessa, Juvalla ja Säämingissä. Näistä jokainen muodosti oman kirkkopitäjänsä. Hallintopitäjäjaosta poiketen Juvan kirkkopitäjä ulottui kauas pohjoiseen eli samoille Vierevän ja Sonkajärven perukoille, jossa Savon pohjoinen maakuntaraja nykyäänkin sijaitsee. Kirkkomatka noilta etäisyyksiltä Juvan kirkolle osin hyödynnettävistä vesireiteistä huolimatta oli pitkä ja raskas.

Ei siis ihme, että ajatus uuden kirkon rakentamisesta Savon pohjoisille alueille Tavinsalmen hallintopitäjän alueelle alkoi saada kannatusta. Ensimmäisinä asiaa esittivät Säämingin pappilassa 7.2.1549 tarkastusmatkalla vierailleet Turun tuomiokapitulin kanungit Mikael Agricola ja Knuut Juhonpoika, ja paikalla ollut linnanpäällikkö Kustaa Fincke kannatti asiaa lämpimästi. Tavinsalmen kartanon sijaintipaikkaa pidettiin kuitenkin liian syrjäisenä ja kirkko päätettiin rakentaa asutuksen painopisteen kannalta keskeisemmälle paikalle Kallaveteen pistävälle Kuopionniemelle jonnekin nykyisen piispanpuiston ja entisen lääninhallituksen talon tienoille. Ratkaisulla oli kauaskantoiset seuraukset, sillä kirkko veti luonnollisesti väestöä ja sittemmin liikennettä ja kauppaa puoleensa, ja niin-pä Pohjois-Savon keskus on tänäkin päivänä Kuopio eikä Tavinsalmi.

Kuten aina uudistuksilla on myös vastustajansa ja tällä kertaa erityisesti Juvan kirkkoherra ja Juvan alueen väki, joille kirkon ylläpitäjien vähentyminen luonnollisesti merkitsi suhteellisen rasituksen kasvamista. Näiden lepyttämiseksi Kuopion kirkosta piti tulla vain Juvan alainen kappeli, mutta kun kirkko kolme vuotta myöhemmin vuonna 1552 valmistui, tuli sen alueesta itsenäinen kirkkopitäjä. Aluksi siihen kuului myös Rantasalmen hallintopitäjä, johon nykyisen Rantasalmen lisäksi kuuluivat Kangaslammen ja Heinäveden alueet, mutta vuonna 1582 Rantasalmesta tuli itsenäinen kirkkopitäjä, jolloin kirkko- ja hallintopitäjien rajat yhtyivät.

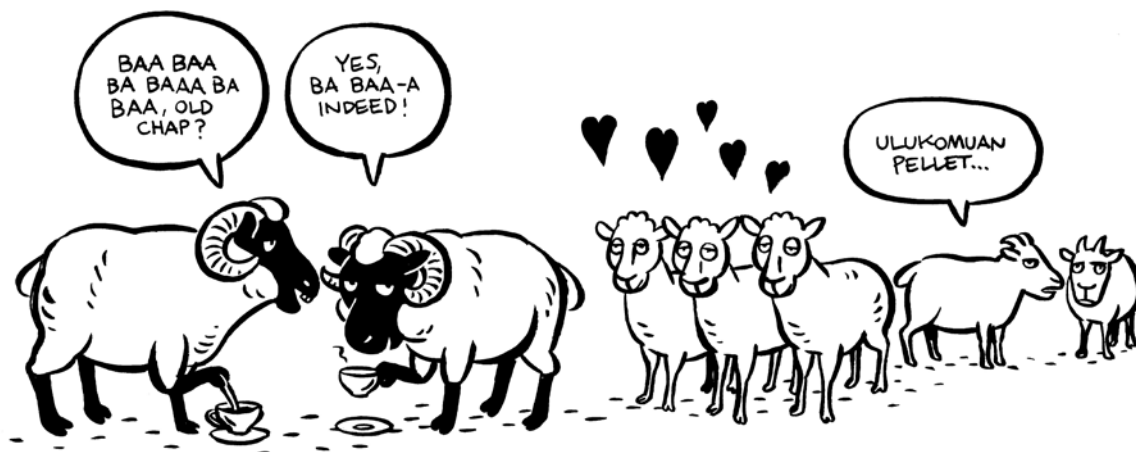
Tavinsalmen hallintopitäjä ja Kuopion kirkkopitäjä jatkoivat rinnakkais- tai pareminkin päällekkäiseloaan aina vuoteen 1627, jolloin Tavinsalmen nimi häipyy ja myös hallintopitäjästä aletaan käyttää nimeä Kuopio. Hallintokeskuksen aseman Tavinsalmen kartano oli menettänyt jo vuonna 1587, kun pitäjän nimismieheksi tuli Puutossalmella asunut Matti Hyvärinen ja hänen jälkeensä 1590 Kuopionniemellä asunut Juhana Laurinpoika.

Tavinsalmesta voutikunta

Tavinsalmen kuninkaankartanon historiaan kuuluu myös lyhyt mutta kiinnostava episodi oman voutikunnan keskuksena vuosina 1556-62. Taustana oli vuosina 1555-57 käyty yksi Ruotsin ja Venäjän välisistä lukuisista sodista, jota on sittemmin kutsuttu nimillä Suuri Venäjän sota tai Kustaa Vaasan Venäjän sota. Sodan merkeissä kuningas Kustaa Vaasa viipyi valtakunnan Suomen puolella koko talven 1555-56, ja sodanjohdon lisäksi hänellä oli aikaa ja tarmoa panna alulle monia hallinnollisia ja taloudellisia uudistuksia, joilla toki oli myös sotilaallisia tarkoituksia.

Eräs keskeinen ajatus varsinkin harvaan asutun rajaseudun puolustuksen turvaamiseksi oli laajentaa kuninkaankartanolaitosta siten, että jokaisesta pitäjästä muodotettaisiin voutikunta keskuksenaan kartano ja päällikkönään kuninkaan nimeämä vouti. Kuningas katsoi, että suoraan kruunun nimeämä vouti olisi verotuksen ja kurinpidon kannalta tehokkaampi kuin paikalliset talonpoikien keskuudestaan valitsemat nimismiehet. Kuhunkin kartanoon sijoitettaisiin lisäksi pienet varusväet ja niitä laajennettaisiin niin, että niihin voisi tarvittaessa tukeutua suurempikin sotajoukko. Sotilaallisten näkökohtien lisäksi kuningas halusi edelleen vahvistaa asutusta muutenkin ja siksi hän määräsi nimettäväksi jokaiseen pitäjään yhden tai kaksi voutia, joilla tulisi olla ymmärrystä myös maanviljelystä ja kalastuksesta. Voudeiksi sopiviksi kuningas ajatteli erityisesti Ruotsin Smoolannista tullutta linnan varusväkeä eli nihtejä. Pian kaikissa Savon kuudessa pitäjässä oli oma vouti. Tavinsalmen kartanon voudiksi nimitettiin Per Jönsson, niin ikään Smoolannista.

Tavinsalmella, Pellosniemellä (Kiialan eli Moision kartano) ja Juvalla (Partalan kartano) vouti asettui olemassa olleeseen nimismiehentaloon ja muihin kolmeen pitäjään perustettiin uudet kartanot; Vesulahdelle Sairila, Sääminkiin Putkilahti ja Rantasalmelle ns. Rantasalmen uusi kartano. Voudin ja varusväen tulon myötä kartanot vilkastuivat huo-

mattavasti ja niissä alkoivat merkittävät laajennustyöt. Erityisen selvänä toimeliaisuuden kasvu näkyi Tavinsalmella, jonka alkutaival oli varsin vaatimaton, kuten edellä on käynyt ilmi. Vuosien 1557-59 voudintilien kertoma on näihin verrattuna jo varsin toisenlaista.

1557:

Uusia rakennuksia: tupa, ruoka-aitta, sauna, keitinhuone, mallashuone ja vankihuone (Kiinnostavasti tuossa näkyy myöhemmästäkin elämästä tutut suomalaisen elämän perusaineosat eli edesmennyt kansantaiteilija Irwin Goodmanin siteeraten ”viideltä saunaan ja kuudelta putkaan”). Kartanonväkeä: vouti, kirjuri, aittojen hoitajatar, 5 palkkamiestä, yhteensä 19 henkeä (Varsin mittavasta väkimäärästä alkoi siis olla jo kyse). Peltoja 3: Etelävainio, Pohjanvainio ja Sillanvainio (Mikäli kartanon keskus tosiaan oli Husso-lansaaressa, niin tuo Sillanvainio voisi luontevasti olla Tavinsalmen ylittäneen sillan takana kahden muun ollessa todennäköisesti itse saarella). Niittyjä 11: Taviniemi, Koivuniemi, Pajuluoto, Hyvärinkartt, Kärnelaks, Pirtilaks, Venelaks, Pöljäsalmi, Viendetaipale, Säskyharju ja Hatasen pelto (Nykyiseen nimitykseen verrattuna tuosta saa varsin hyvän kuvan kartanon maiden laajuudesta eli kyseessä on pitkälti nykyisenkin Maaningan päävesistön varrella olevat viljavimmat ydinalueet etelän Pöljäsalmesta pohjoisen Viantaan asti). Viljelykasveja: ruis, ohra, kaura, herne ja nauris (Varsin monipuolinen valikoima siis.) Vehnä oli varsinkin tuolloin, mutta myöhemminkin paremminkin Etelä-Suomen kasvi ja perunahan tuli Suomeen vasta 1700-luvulla). Kaskia: Maningesalossa (nykyisin Keskisaari) yksi ja Mustasaassa kaksi.

Kotieläimiä: 8 lehmää, 2 englanninpässiä, 50 ruotsinlammasta, 3 pukkia, 17 vuohta, 4 karjua, 1 emakkosika, 17 kanaa ja 5 työhe-

vosta (Jopa nykymittapuunkin mukaan jo varsin mittava ja monipuolinen karja siis.)

Kalastusvälineitä: 1 nuotta, 6 siikaverkkoa ja 28 haukiverkkoa (Tästä näkyy myös kalastuksen merkitys ja kalaston monipuolisuus). Myytyjä tuotteita: nahkoja Savonlinnaan, Rantasalmelle ja Tukholmaan (Vienti oli siis varsin yksipuolista, mutta markkina-alue varsin laaja.) Ostettuja tuotteita: turkiksia, sarkaa, juomanpanosammioita, myllynkiviä, pannivakkoja ja pohtimia eli viljanpuhdistusastioita (Tuonti ei siis ollut mitään luksusta vaan hyvin tarve- ja tuotantopainotteista.)

1558:

Uusia rakennuksia edellisten lisäksi: asuinhuone, kaksi makuuhuonetta, 2 riittä ja tiiliuuni. Kartanonväkeä yhteensä jo 34 henkeä (joista 6 renkiä ja 6 piikaa). Niittyjä 15 eli edellisten lisäksi Rokolaksi ja Patalahdenpohja sekä edellisvuoden kaskista niityiksi muutetut Maningesalo ja Mustasaari. Viljelykasveja edellisten lisäksi humala, mikä viittaa oluenpanon tehostumiseen. Kaskia vain yksi Hämemäessä. Kotieläimiä: 8 lehmää, 52 lammasta ja 20 vuohta (Edellisvuoteen verrattuna valikoima on siis supistunut, ehkä jonkinlaista rationalisointia). Kalastusvälineitä: 10 siikaverkkoa, 1 siikavata, 1 nuotta, 2 haukiverkkoa ja 8 lahnaverkkoa (Kalastuksessa on selvää toiminnan laajentumista ja monipuolistumista edellisvuoteen verrattuna). Valmistettiin: kynttilänsydämiä hampusta ja pergamenttia lampaannahoista ikkunoihin (päreiden lisäksi käytössä oli siis jo kynttilöitä, mutta ilmeisesti näin kaukana rintamailta otettu käyttöön todennäköisesti niiden korkean hinnan vuoksi). Myytiin nahkoja Helsinkiin, mikä on kiinnostava tieto, sillä kuninkaan käskyllä vasta 12.6.1550 Vantaa-joen suuhun perustettu Helsinki oli tuolloin vielä varsin vaatimaton pikku kylä.

1559:

Uusia rakennuksia edellisten lisäksi: ruoka-aitta, lato, tiilivaja ja läävä (Näistä kiinnostava on erityisesti tiilivaja, sillä se osoittaa, että kartanossa käytettiin tiiliä ilmeisesti juuri uuneissa, mutta myös kellareissa ja rakennusten perustuksissa). Kartanoväkeä yhteensä 16 henkeä eli edellisvuodesta jo selvää vähennystä.

Niittyjä edellisten lisäksi kolme: Kärmesalo, Kauhonranda ja Saukonsaari. Viljelykasveja edellisten lisäksi papu. Kaskia yksi Taviniemellä. Kotieläimiä: 9 työhevosta, 9 lehmää ennestään ja 12 uutta, jotka tuotiin Hollolan kartanosta, 6 pässiä, 41 uuhua, 38 kanaa, 5 englanninpässiä ja 31 ruotsinlammasta (Jälleen varsin monipuolinen valikoima, mikä voisi viitata siihen, että vuoden 1558 tileistä olisivat jotkut eläimet unohtuneet epähuomiossa pois). Tilikirjoista saa hyvän kuvan kartanon toiminnan dynaamisuudesta ja varsin suurista vuotuisista vaihteluista, ja siitä, kuinka tarkkaa kirjaa yksityiskohdista pidettiin. Ei elämä eikä varsinkaan taloudenpito ollut mitään sattumanvaraista tai vähän sinne päin, vaan hyvinkin tarkkaan suunniteltua ja raportoitua.

Voutikunnan nousu ja hiipuminen

Jälkiviisaasti voi todeta, että kartano- ja voutikuntahallinto oli jopa liiankin organisoitua ja byrokraattista vähäiseen väestöpohjaan ja resursseihin nähden. Varsin pian Kustaa Vaasan kuoleman (1560) ja hänen vanhimman poikansa Eerik XIV:n valtaannousun jälkeen koko kartanolaitosta alettiin purkaa nopeaan tahtiin. Vuonna 1562 Tavinsalmen voutikunta lakkautettiin ja yhdistettiin Rantasalmen voutikuntaan, jonka voutina toimi Henrik Tuomaanpoika Kauranen.

Ehkä jonkinlainen kartanon huippuhetki koettiin kesällä 1559, kun siellä vieraili linnanpäällikkö Kustaa Fincke peräti 40 hengen seurueen kanssa viiptyen neljä päivää. Juuri tästä tilanteesta päätimme äiti-ni Anna Tuovisen kanssa maalauttaa taiteilija Juha Jetsulla kuninkaankartanoa esittävän maalauksen "Tavinsalmen Kuninkaankartano Anno Domini 1559" ja lahjoittaa sen vuonna 1993 vastavalmistuneeseen uuteen kunnantaloon. Taulun "selitykseksi" kirjoitin pienehkön samannimisen kirjasen, joka on ollut merkittävimpanä lähteenä myös tätä kirjoitusta laatiessani.

Voutikuntalaitoksen raskauden ja kalleuden ohella eräänä keskeisenä syynä sen nopeaan supistamiseen (vuonna 1572 oli jäljellä enää kaksi eli Suur- ja Pien-Savo) on pidet-

ty myös sitä, että vastoin kuninkaan toiveita manner-Ruotsista vieraisiin oloihin tulleet ja kansan kieltä taitamattomat voudit eivät sittenkään olleet onnistunut ratkaisu. Monet heistä palasivatkin tilaisuuden tullen takaisin kotiseuduilleen. Tavinsalmen ensimmäinen vouti Per Jönsson ei kuitenkaan palannut, vaan avioitui paikallisen naisen kanssa ja jäi parin tynnyrin vuotuisen veteraanieläkkeen auttamana viljelemään perheensä kanssa vaatimatonta kuuden veromarkan kokosta tilaa Maaninkaveden kymmenyksessä lähellä kartanoa.

Per Jönssonin jälkeläisiä elää vieläkin runsaasti ja varsin aktiivinen Voutilaisten – Smolanderien sukuseura laskeekin sukunsa esi-isäksi juuri mainitun Per Jönssonin. Sukuseura ja erityisesti sen tuolloinen nyt jo edesmennyt esimies maaherra Uki Voutilainen olivat aloitteentekijöitä, kun kartanon muistomerkki pystytettiin Mustanvirran varrelle entisen lossipaikan tienoilta silta-penkereen kupeeseen vuonna 1981 ja siirrettiin siitä aiemmin mainitun Tavinsalmi-Maaningan juhluvuoden merkeissä vuonna 1997 näkyvämmälle paikalle Maaningan kunnantalon puistikkoon, missä se tänäkin päivänä seisoo.

Käräjät jatkuvat

Vaikka Tavinsalmi menetti asemansa voutikunnan keskuksena, jatkui kartanon rooli nimismiehen asuinpaikkana ja hallintopitäjän keskuksena vielä 25 vuotta aina vuoteen 1587 saakka. Näkyvimpiä ja merkittävimpiä pitäjähallinnon muotoja olivat säännöllisesti pidettävät pitäjä- ja neljänneskäräjät, joita pidettiin periaatteessa joka pitäjässä neljä kertaa vuodessa, yleensä voudin tai nimismiehen talossa, mutta varsinkin Tavinsalmella myös parempien kulkuyhteyksien päässä pitäjän eteläosissa. Vouti tai nimismies vastasi käräjien käytännön järjestelyistä. Tuomarina toimi periaatteessa kihlakunnan tuomari, mutta koska koko Savo oli yhtä kihlakuntaa ja sen tuomarilla oli usein muitakin korkeita virkoja, niin tämän sijaisena Tavinsalmen ja muiden syrjäseutujen tapauksessa toimi usein kirjureita, kappalaisia tai muita kirjanoppineita kuten Juvan nimismies Jesper Sigfridinpoika, joka piti tiettävästi useimmat Savon käräjät vuosina 1556-66. Kruunua käräjillä edusti yleensä linnanherra ja niinpä kaikilla tunnetuilla Tavinsalmenkin käräjillä paikalla oli joko Fincke tai tämän seuraajat Erik Arvidinpoika Stålmarm tai Yrjänä Maununpoika (Göran Månsson).

Kuninkaankartanon muistomerkki siirrettiin nykyiselle paikalleen Maaningan kunnantalon puistikkoon halintopitäjän 450-vuotisjuhlapäivänä 19.7.1997.

Tavinsalmen nimismies Jöns Mårtensson eli lempinimeltään Pitkä-Jussi sai kokea nimismiehen viran varjopuolet vuonna 1567, kun talonpoika Pekka Pöksynen löi tämän kuoliaaksi, tosin vahingossa kuten käräjillä sitten myöhemmin todettiin. Hänen jälkeensä nimismiehen virkaa hoiti vuoden päivät Tuovilanlahdesta kotoisin ollut talonpoika Jöns eli Juntti Tuovinen ja hänen jälkeensä vielä Tavinsalmesta käsin Tuomas Henrikinpoika ja Olavi Olavinpoika, kunnes sitten nimismiehen residenssi siirtyi ensin vuonna 1587 Puutossalmelle ja 1590 Kuopioon.

Tavinsalmi sotien melskeissä

Aika ei ollut rauhallista muutenkaan, sillä vuonna 1557 sodan päättänyt Moskovan rauha ei kestänyt kauan ja jo vuonna 1570 alkoi peräti 25 vuotta kestänyt Pitkäviha, joka päättyi vasta Täyssinän rauhaan 1595, jolloin raja vihdoinkin virallisestikin asettui Savon itäpuolelle Ohtaansalmelle ja Pisan vuorelle.

Rajamaakunta Savolle ja erityisesti Pien-Savolle sota oli raskasta aikaa. Raskautuksia aiheuttivat paitsi vihollisen hyökkäykset ja ryöstöretket niin myös oman sotaväen otot, majoitus ja muonitus. Ensimmäisen taisteluvaiheen aikana Tavinsalmelle oli ma-

joitettu linnaleiriin 425 miestä ruotsalaista jalkaväkeä. Savosta nostettiin vuosittain väkimäärään nähden huomattavan suuria lähinnä jousilla aseistautuneita suksi- ja ratsumiehiä, jotka osallistuivat Karjalaan, Aunukseen ja Inkeriin suuntautuneisiin sotaretkiin. Toisaalta venäläiset ja karjalaiset pääsivät hävittämään 42 taloa Tavinsalmelta ja 20 Säämingistä kesähyökkäyksellään vuonna 1579.

Sotaretket ja erityisesti vastavallotetun Käkisalmen ylläpito osoittautuivat hyvin rasittaviksi koko Savolle ja Tavinsalmen veronmaksukyky oli toisen välirauhan koittaessa vuonna 1583 vain vähän yli puolet vuoden 1571 arvoista. Nimellisestä rauhasta huolimatta etenkin Laatokan Karjalan metsäsisit jatkoivat ryöstö- ja hävitysretkiään polttaen muun muassa vuonna 1587 Kuopion ensimmäisen kirkon ja kymmeniä taloja.

Henrik Kupiaisen vuonna 1592 pitämällä neljänneksäräjillä myönnettiin verohuojennusta seitsemälle Maaninkaveden ja Pielaveden talonpojalle "sen suuren murhaamisen, polttamisen, ryöstön ja nylkemisen takia, jota tuo tyranni moskovalainen oli heille usein aiheuttanut".

Sota Venäjää vastaan siis päättyi vihdoinkin vuonna 1595, mutta todellista rauhaa se ei vieläkään tuonut, sillä rauhan tulon jälkeenkin talonpoikia rasittamaan jäänyt linnaleirirasitus ja Ruotsin valtapolitiikan juonittelut laukaisivat Suomen ensimmäisenä varsinaisena sisällissotana pidetyn nuijasodan 1596-97. Esimäksä tälle oli saatu kapinayritysten muodossa, joista merkittävin tapahtui talvella 1592-93 Tavinsalmen naapurissa Rautalammillä.

Savossa nuijasota keskittyi lähinnä Suur-Savoon, mutta Tavinsalmellakin kapinoitiin talvella 1597. Tavinsalmen talonpojat ryhtyivät veronmaksulakkoon edistääkseen osaltaan Olavinlinnan linnaväen nälkään näännyttämistä, ja kruununviljaa ryöstettiin kuninkaankartanosta. Kartanossa asui tuolloin linnanmies Juhana Pakarinen, jonka tehtävänä oli autiotilatutkinta pitkän Venäjän sodan jälkeen. Pakarinen yritti vastustaa ryöstäjiä, mutta hänet otettiin kiinni ja surmattiin. Surman teki suuren väkijoukon nähden tallirenki, jonka talonpojat olivat palkanneet erityisesti tähän tehtävään. Tavinsalmen talonpojat talttuivat kun linnanpäällikkö Gödik Fincke (Kustaa Fincken poika) uhkasi lähettää näiden kimppuun pelättyjä skottijoukkoja. Talonpojat pyysivät anteeksi ja selittivät joutuneensa perkeleen ja pahojen ihmisten viettelemiksi. Muutamia yllyttäjäksi katsottuja talonpoikia kuitenkin vangittiin ja erään heistä Fincke teloitutti lähinnä pelotukseksi

Olaus Magnuksen laatima kartta, Carta Marina et Descriptio Septentrionalium Terrarum kuvasi Suomea hyvinkin kauniisti 1500-luvun alkupuolella.

muille koko kärejähvaan nähden. Varsinainen surmaaja pääsi kuitenkin pakoon.

Nuijasota oli jo alun perin osa laajempaa valtataistelua, jossa vastakkain olivat katolinen ja Puolassa asunut kuningas Sigismund ja tämän setä luterilainen ja ruotsalaismielinen Kaarle-herttua, joka lopulta veti pitemmän korren ja nousi kuninkaaksi nimellä Kaarle IX. Pääosin Sigismundia tukeneet Suomen aateliset menettivät virkansa ja pahimmassa tapauksessa myös päänsä. Näin kävi mm. Kustaa Fincken toiselle pojalle ja siis Gödikin veljelle Hämeenlinnan päällikkönä toimineelle Sten Finckelle vuonna 1599. Gödikille kävi parempi tuuri, sillä hän menetti vain virkansa mutta säilytti päänsä.

Rauhanjakso jäi jälleen varsin lyhyeksi, sillä jo vuonna 1609 Ruotsi oli jälleen sodassa Venäjää vastaan liittyen tällä kertaa lähinnä jälkimmäisen suureen hajaannukseen ja sisäisiin valtataisteluihin, jotka päättyivät vasta

Romanov-suvun nousemiseen valtaistuimelle vuonna 1613. Siitä lähtienhän Romanovit hallitsivatkin Venäjää yli 300 vuotta aina vuoden 1917 vallankumouksiin asti.

Sotatoimien painopiste oli tällä kertaa eteläisessä Inkerinmaalla ja etenihän Jakob De la Gardie eli kuuluisa Laiska-Jaakko peräti Moskovaan asti ja miehitti Novgorodia kuuden vuoden ajan, mistä tuo hänen lempinimensäkin sai alkunsa (*"Lähti suvi, lähti talvi, vaan ei lähde Laiska-Jaakko"*), mutta ei Savokaan täysin rauhassa saanut olla. Maksima Räsänen johtamat rajantakaiset karjalaiset tekivät juhannuksena 1611 yllätyshyökkäyksen Kuopion seudulle ja polttivat jälleen sen kirkon ja pappilan. Samainen hyökkäys ulottui myös Maaninkaveden kymmenyksen, jossa karjalaiset surmasivat kahdesta talosta isännän ja ryöstivät kolmannen mukaansa. Tavinsalmen kartanon mahdollisesti kokemista tappioista ei ole tietoa.

Kartanosta läänitys

Hyökkäykset ja ryöstöretket jatkuivat säännöllisen epäsäännöllisesti aina Stolbovan rauhaan vuonna 1617 asti, jolloin raja siirtyi kerralla kauas itään ja Savo pääsi vihdoinkin nauttimaan rauhasta. Toisaalta suurvallaksi kohonnut Ruotsi jatkoi sotimistaan innolla koko vuosisadan Tanskassa, Saksassa ja Puolassa 30-vuotisen sodan ja erinäisten vähän lyhyempien sotien merkeissä, joihin tarvittiin jatkuvasti miehiä ja erityisesti ärhäköinä tunnettuja suomalaisia hakkapeliittoja.

Toisaalta valtakunnan kaikki energia meni sotimiseen ja nyt takamaaksi jäänyt Savo jäi aika lailla sivuun kehityksestä. Laajoja maa-alueita myös läänitettiin sodissa kunnostautuneille aatelisille ja varsinkin Baltiasta tulleet sikäläiseen talonpoikien maaorjuuteen tottuneet aateliset halusivat kerkeästi ottaa käyttöön vastaavat menetelmät Suomessa, missä vapautteen tottuneet talonpojat eivät suinkaan asiaa purematta nielleet saati sitten tilustensa menetystä.

Tavinsalmen kartano säilyi kruununtilana senkin jälkeen, kun se ei enää toiminut nimismiehen talona ja hallintokeskuksena. Vuonna 1643 se myönnettiin läänityksenä majuri Antti Haralle, joka kuitenkin kuoli jo vuonna 1646. Tämän jälkeen kartano jäi Ha-

ran leskelle Barbro Schadelle, kunnes tämän kuoltua vuonna 1671 se liitettiin lähes koko Pohjois-Suomen käsittäneeseen Pietari Brahen valtavaan Kajaanin vapaaherrakuntaan. Kartanoa maineen tarjottiin vuokralle muun muassa valtiopäivämies Olavi Karhuselle, mutta tämän mielestä vuokra oli liian korkea.

Vuokraamisen helpottamiseksi suuri tila jaettiin vuonna 1680 yhdeksään osaan ja osia alettiin vuokrata erillisinä. Tällöin Husolansaarikin jaettiin kahden tilan kesken ja sen toinen talouskeskus sai alkunsa. Seuraavana vuonna suuressa reduktiossa läänitykset peruttiin valtiolle ja Tavinsalmen maat osana Kuopion voutikuntaa siirtyivät jälleen kruunulle ja Savonlinnan alaisuuteen.

Lopulta kruunu myi vuokratilat 1767-93 tavallisiksi perintötaloiksi ja Tavinsalmen kuninkaankartanon historian voidaan katsoa päättyneen. Toki kartanon sijaintipaikan vahvistaminen ja muukin arkeologinen tutkimus olisi mitä tervetulleinta. Pitää vain toivoa, että joku tuleva juhlavuosi tai muu kipinä saa tutkimukset jälleen alkamaan ja toivottavasti tällä kertaa tulokseen myös sijaintipaikan osalta.

*Jussi Tuovinen
FM, Maaningalla ja Helsingissä
vaikuttava semiootikko ja tutkija*

Wetterstedtin karta Savosta vuodelta 1775, nyt jo Tawiniemi, Kärmenlaka, Hatola, Wiando ja Hatolapeldo ovat päässeet kartalle.

Nimiselityksiä: Maaninka tarkoittaa harjunjärveä, Tavinsalmi on järvensalmi

Maaningan nimi on tarkemmin tutkien ruotsin sanasto. Tavinsalmen nimessä ei ole tavilinnun nimi, vaan nimi tarkoittaa järvensalmea. Maaningan nimen perusteenä on järven keskellä oleva Keskisaari eli Ruuskalansaa-ri, jossa näkyvänä maamerkinä on korkea poikittaisharju. Tuolle kapealla harjulle ei peruskartoissa ole kirjattu nimeä, vaan ruotsalaiset valloittajat nimittivät sitä sanalla *man*, tarkoittaen saaren korkeaa mäenharjannetta.

Jo vuodesta 1948 alkaen nimeä Maaninka on T.I.Itkosen selityksen perusteella selitetty saamen sanalla *maanjik*, joka tarkoittaa isoa siikaa. Kun tutkii tarkemmin, niin Maaninkavaara-paikannimet eivät muualla ollenkaan liity järviin tai siikoihin, vaan ovat muuallakin harjuja ja vaaroja tarkoittavia paikannimiä metsämaastossa.

Vaikka Maaningalla on runsaasti vesistöjä, ei sana *maanjik* esiinny muuten minkään muun vesipaikan nimistössä seudun siikakaloista kertoen.

Itkosen paikannimiselityksissä on muutenkin virheitä, kuten saamen kielen tutkija Ante Aikio on äskettäin esittänyt kirjoituksissaan Suomalaiseen paikannimikirjaan 2007. Kun tutkii kartoilta Maaninka-nimet, tulee esiin, että Posion ja Kuusamon näyttävät Maaninkavaarat eivät liity lainkaan järviin eikä kalapaikkoihin eikä niihin liity Maaninka-talonnimiä, vaan ne ovat vain metsämaaston maastopaikkoja.

Oma selitykseni on, että kun Ruotsi valloitti Suomen itäosaa Venäjältä 1500-luvun lopulla, ruotsalaiset liikkuvat jo ennen Täyssinän rauhan tekoa Maaningalla. Kun he näkivät järven keskellä saaren korkeine poikittaisharjuineen järven pituussuuntaan katsoen, he antoivat sille nimen *man*, *manke*, jotka tarkoittavat mäen- ja vuorenharjannetta. Jo vuonna 1557 heidän asiakirjojihinsa tuli saarelle nimi Maningasalo ja järvelle Manikan weszji. Tuolloin toteutettiin Kustaa Vaasan toimeenpanemaa sisämaan asutuspolitiikkaa.

Maaningalla on saaresta hiukan pohjoiseen rannalla vanha talo Haala ja sen kohdalla järvestä Haalanselkä. Sana *hal* ruotsin kielessä tarkoittaa vuorta, harjua tai harjannetta. Talo ja järvenselkä ovat nekin saaneet nimensä harjusaaren perusteella ruotsin sanastoista seudun valloittaneilta ruotsalaisherroilta.

Itäisessä Suomessa on selvä kerros ruotsinkielen sanastoa maastopaikkojen nimissä. Kun suomen kielen ja paikannimien tutkijat ovat jo 100 vuotta olleet ja ovat edelleenkin suomalaiskiihkoisia, liioitellun lappalaisromanttisia ja jyrkästi ruotsalaisvastaisia, ei noita ruotsinkielisiä paikannimiä ole saanut mainita.

Kun Ruotsi hallitsi Suomea 1200-luvun puolivälistä 1800-luvun alkuun ja ruotsinkieliset herrat aina 1900-luvun alkuun, he kirjasivat tiluskarttoihin, jakamiensa torppien nimiin, isojakokarttoihin ja Metsähallituksen metsäkarttoihin suuren määrän ruotsinkielistä sanastoa paikkojen nimiksi. Sanastoa on niissä edelleen.

Tavinsalmi tarkoittaa ”järvensalmea”

Nimi Tavinsalmi oli muodoissa *Tauisalm gård* vuonna 1563 Tavinsalmen kuninkaankartanon asiakirjoissa.

Kun Pohjois-Savolle perustettiin oma hallintopitäjä, sen nimeksi vuonna 1561 tuli *Taffuisalm socken* hallintopaikkanaan Tavinsalmi, nykyisen Maaningan kirkonkylän eteläpuolella olevien salmien maastopaikka. Kun suunniteltiin kaupungin perustamista seudulle, tuli se Tavinsalmen sijasta Kuopioon, huonommalle paikalle, kivilouhikoihin ja vuorille.

Kirjoittaessaan paksuun Suomalaiseen paikannimikirjaan selityksen nimestä Tavinsalmi Sirkka Paikkala mainitsee vain: ”Salmen nimeen sisältyy sorsalinnun nimitys *tavi*”.

Saamen kielessä sana *tavva* tarkoittaa järveä. Siellä *tavve* tarkoittaa myös jonkinlaista vedenjumalaa.

Ruotsin puolen saamen sanastoissa kaikkea on *tavehk*, järvilintu. Suomessa järvien nimissä esiintyy sana Tava muutamain paikoin.

Unkarin kielessä sana *tava* tarkoittaa järveä ja lampea, esimerkiksi Balaton järvi on unkariksi *Balaton tava*.

Vesilinnun nimitys *tavi* tulee sanasta *tava*. Tavin nimi on siis tavallaan lampi, sillä tavi jos mikä pienimpänä sorsalintuna on kaikkien pienimpien lampien ja purosuvantojenkin vesilintu.

Vanha kansa käytti toisinaan lintujen, turkiseläinten ja muidenkin eläimien nimityksinä pelkkää niiden elinpaikan nimitystä, kiertoilmaisuna. Niinpä Laatokan Mantinsaaren asukkaat aikoinaan hankkivat uhrieläimekseen häkin eli peurahirvaan. Sen asuinpaikka kun oli *häkki*, *häki*, joka unkarin kielessä sanana *hégy* (hägi) tarkoittaa edelleenkin ylänköä ja vuorta, peurana asuinpaikkana.

Tavinsalmen nimi ei tarkoittanut mitään mitätöntä, sorsasaaliina halveksittua pikku tavilintua, vaan järvensalmea, Suuren Ruokoveden ja paikoin hyvinkin syvän Maaninkajärven välistä salmiseutua.

Vanhat paikannimet ovat aina oikeassa. Ne kertovat siitä, mitä paikka luonnossa on ja usein siitä, mitä ihmisen maastopaikoissa on tehnyt.

Silti paikannimien selittäjien arvovaltaisetkin selitykset ovat kiusallisen ja kummallisen usein virheellisiä. Ei niihin pidä noin vain uskoa, vaikka professorit olivat itsensä Urho Kekkosen nimittämiä.

Siksi kirjoitin nämä selitykseni nimistä Maaninka ja Tavinsalmi maaninkalaisten itsensä luettaviksi, opetettaviksi seudun koululaisille ja kerrottaviksi muillekin.

Ilmari Kosonen,
metsänhoitaja, konsultti Enonkoskelta
kirjoittanut yli 500 lehtiartikkelia paikannimistä,
kokoaa paikannimikirjaa

1765-1872: Kehitys kohti omaa kuntaa

Ensimmäiset kyläkäsitteet syntyivät vuoden 1664 maanjaon yhteydessä. Viralliset rajat kylille määriteltiin 1700-luvun jälkipuoliskolta alkaen toimeenpannussa isojaossa.

Maarekisteriin merkittiin kunnan alue jakautuneena kyliin, kylät taloihin ja talot tiloihin. Tavinsalmen kylään jäivät kuulumaan Kuninkaankartanon maat. Tavinniemi, Husolansaari, Ruuskalansaari ja Ruokoniemi mainitaan jo tässä yhteydessä perintötiloina. Ruokoniemestä muodostui Maaningan ensimmäinen pappila ja siihen lisättiin osia Haatalankylän sotilasvirkatilasta. Asutuksen ja maanomistusolojen kehityksestä muualla Maaningan kunnassa ei ole yhtä tarkkaa tietoa kuin Tavinsalmelta.

Kuroisen suvun eräsijan uudistalo on syntynyt Kurolanlahteen jo 1500-luvun alussa. Siitä juontaa Kurolanlahden kylän synty. Maanjaon yhteydessä Kurolanlahdessa oli jo uusia sukuja, Mykkäset, Mähöiset, Huuskoiiset ja Kuroiset, ja vähän myöhemmin Väänäset, Ruotsalaiset ja Tuoviset.

Isojaossa jakaantui kahteen osaan Väänäsen veljesten kesken siihen asti yhtenäisen Varpalan talo, sittemmin Mykkästen suvun tila. Silloin alettiin jo puhua Varpasmaan kyläkunnasta, vaikka se jäi kuulumaan Väänälänrannan jakokuntaan. Varpasmaalle syntyivät talot Jokela, Niemelä (Teerinie-mi), Varpala, Karinkanta, Lapinlahti ja Joensuu. Muiden kylien synnystä ei ole tutkittua tietoa.

Kappeliseurakunta kunnan tehtävissä

Kappeliseurakunnan muodostaminen vuonna 1765 vauhditti Maaningan kunnan muodostumista ja asukkaiden sivistystason kasvua. Kirkon koulumestarit panivat alulle lukutaidon pönttäämisen ja sittemmin kiertokoulujärjestelmän. Lukkarinkoulua kävivät ainakin periaatteessa kaikki ne, jotka eivät 12-vuotiaana osanneet lukea.

Huoltotoimi eli vaivais- ja köyhäinhuolto oli myös kappeliseurakunnan velvollisuutena. Lääkintähuolto kuului kappeliseurakunnalle niin ihmisten kuin eläintenkin osalta.

Maatalous kehittyi kohti nykyistä Maaningan mainetta vilja-aittana. Vuonna 1835 Kuopion kihlakunnan pitäjiä viljasadosta saatiin kaskesta 27 prosenttia, mutta Maaningalla vain 3 prosenttia. Kehittyneemmän ja varmemman peltoviljelyksen laajuus ja asema oli Maaningan maataloilla koko muuhun Savoinkin verrattuna aivan omaa luokkaansa.

Kappeliseurakuntana Maaninka oli 106 vuotta. Vuoden 1865 kunnallisasetus määräsi, että kunnallisten asioiden hoito on kolmen vuoden kuluessa siirrettävä seurakunnilta kunnille, muun muassa huoltotoimi vaivaishoitotoimeen. Vuonna 1872 kuvernööri määräsi Maaningalle perustettavaksi kunnallishallituksen, jolle pitäjänkokous samana vuonna hyväksyi ohjesäännön. Kunnan asukasluku oli 4 501, mikä tuolloin tarkoitti Pohjois-Savossa tiheää asutusta.

1874-1917: Maaningan kunta syntyy

Kun kuvernööri oli määrännyt kunnallishallituksen perustettavaksi, pitäjänkokous (nykyinen kunnanvaltuusto) valitsi komitean kunnallishallitusta muodostamaan. Komiteassa oli 1-4 miehen edustus jokaisesta kinkerkunnasta, yhteensä 21 henkilöä. Komitean esimieheksi valittiin kauppias St. Tolonen Halolasta. Komitea laati sääntöesityksen kunnallishallituksen toiminnalle. Säännöissä sovittiin muun muassa hallituksen esimiehestä, varaesimiehestä ja lautakunnan esimiehestä, varaesimiehestä ja kolmesta vakinaisesta ja yhdestä varajäsenestä. Lautakunnan hoidettavaksi tuli muun muassa vaivaishoito ja holhous, pitäjän makasiinin ja vaivaiskassan ja muiden varastojen kassain hoito. ”Kunnanhallitus Maaningalla tulee alkamaan toimensa Elokuun 1 p:nä 1872”, se esitti. Kokouksen puolesta esityksen allekirjoittivat Ax. Fr. Hahl, Johan Kyyhkyinen, A. J. Eskelinen ja Olof Husso.

Pitäjänkokous valitsi kunnan ensimmäiseksi esimieheksi Halolan hovin omistajan Gustaf Schmidtin ja varaesimieheksi Hugo Schmidtin, lautakunnan esimieheksi talonpoika Adam Snellmanin Hamulasta ja varaesimieheksi talollinen Johan Savolaisen myös Hamulasta. Jäseniksi valittiin talollinen Johan Toivanen Pöljältä, talollinen Aarne Väänänen Hamulasta, talollinen Adam Hynynen Vianosta, talollinen Samuel Ryynänen Haatalasta ja talollinen Josef Ruuskanen Kurolanlahdesta sekä varajäseniksi talolliset Bertil Lapveteläinen, Paavo Korhonen ja Salomon Väänänen.

Ensimmäisenä vuonna kunta rakennutti Viljamakasiinin, olivathan suuret katovuodet 1866-68 juuri takana. Makasiini seisoo edelleen paikallaan Maaningantien varressa Helininmäellä.

Hallinto ja rakenteet hahmottuvat

Kylien syntyänsanat lausuttiin vuonna 1874, kun kunta jaettiin viiteen piiriin. Ensimmäinen piiri oli Jynkänniemen, Haatalan, Vianon ja osin Halolan kylä, toinen piiri oli lo-

put Halolasta ja Tavinsalmen kylä, kolmas piiri oli Kurolanlahden ja Lapvetelän kylät, neljäs piiri oli Pöljän ja Hamulan kylät ja viides Käärmelahden kylä.

Ensimmäisinä vuosina kunnallishallinto laittoi perusasiat kuntoon. Vaivaishoito järjestettiin niin, että talolliset elättivät köyhiä, jotka kiersivät talosta taloon viipyen kussakin talossa mantaalin mukaiset määräpäivät, sekä lisäksi suorittivat viljaa kunnalle mantaalin perusteella. Vanhuksia ja lapsia myytiin kunnan toimesta ”huutovaivaisiksi”. Inhimillisemmäksi toiminta muuttui, kun kuntakokous päätti vuonna 1883, ettei huutolaisia anneta hoidettavaksi halvimman tarjouksen jättäneelle. Oman vaivaistalon perustamista varten kuntakokous osti vuonna 1894 Haatalasta maata, ja jo samana vuonna Kupinniemi otti vastaan ensimmäiset asukkaat. Yhteensä Kupinniemi oli mitoitettu 85 asukkaalle, mutta keskimääräinen hoidokkien lukumäärä oli 40-50.

Teiden ja siltojen rakentaminen oli päivänpolttava kysymys. Teiden ylläpito ja tienteorasitus kuuluivat vain talollisille manttaalin mukaan jaettuna. Yhdessä Tuusniemen, Karttulan ja Kuopion maalaiskunnan kanssa kunta muodosti tiepiirin. Maaninkalaiset osallistuivat esimerkiksi Haminalahti-Löttökoski -tien tekoon niin, että myivät sen rakentamisen halvimman tarjouksen tehneelle. Jo 1894 oli kuvernööriltä saatu päätös maantien rakentamisesta Kurolanlahdesta Karttulaan. Myös tierakentamisesta Pitkälahti-Pielavesi -välille keskusteltiin.

Kuopio-Oulu -rautatien rakentamista varten Maaninka luovutti ilmaiseksi maa-alueen ja sitoutui vielä toimittamaan kunnan osalle tarvittavat siltapalkit, ja muutaman vuoden päästä myös Kuopio-Iisalmi-Kajaani -rautatieosuudelle.

Kansakoulupiirit perustettiin 1894. Niitä tuli viisi: Viannon, Kinnulanlahden, Pöljän, Kurolanlahden ja Haatalan piiri, ensimmäisten kansakoulujen perustamisvauhdin mukaan. Halola, Käärmelahti, Leinolanlahti, Varpasmaa ja Tuovilanlahti lienevät perustetut pian sen jälkeen. Uusi koulupiirijako 1921 lisäsi koulupiirejä niin, että mukaan tulivat Tavinsalmi, Pulkonkoski ja Pohjois-Haatala, ja vuonna 1925 Petsamo.

Maaningasta haluttiin myös oma käräjäkuntansa. Kunnallishallinnon harteilla oli muun muassa yleisen kurin ja järjestyksen nimissä uhkasakottaa juoppouden ja salaviinan kaupan harjoittajia.

Vuonna 1906 kunta jaettiin kuuteen äänestysalueeseen. Alueet olivat Haatala-Tavinsalmi, Halola-Vianto-Jynkänniemi,

Isännät Janne Airaksinen, Olavi ja Yrjö Leskinen sekä Pekka Hujanen seisovat vuonna 1871 valmistuneen Maaningan viljamakasiinin ovella. Kunnan hallinnoima lainajyvästö turvasi maaninkalaisten siemenviljan saantia katovuosina.

Kurolanlahti-Lapvetelä (Leinolanlahti)-Venäjänsaari, Käärmelahti-Väänälä, Hamula-Pöljä ja Pohjois-Haatala-Varpasmaa-Tuovilanlahti.

Ensimmäinen kuntakokous pidettiin 29.1.1889 ja viimeinen 20.1.1919. Kunnanvaltuusto kokoontui ensimmäisen kerran 3.1.1913. Varsinaiseksi esimieheksi, puheenjohtajaksi, valittiin J.M. Kyyhkynen. Ensimmäiset vuodet kuntakokous ja valtuusto toimivat osittain päällekkäin.

Valtuustossa oli 36 jäsentä, kylän merkittävyyden mukaan 1-7 edustajaa kylältään. Eniten edustajia oli Käärmelahdesta, 7. Kunnallissa uudistus tapahtui Suomen itsenäistyttyä vuonna 1917. Silloin kunnan päätösvalta siirtyi laissa kuntakokoukselta valtuustolle, paitsi manttaaliin pantua maata ja laitoksia koskevalta osalta. Lain mukaan kolmannes valtuutetuista erosi vuosittain vuoteen 1924 saakka. Vuosina 1924-56 valtuustokausi oli kolme vuotta ja vuodesta 1957 alkaen neljä vuotta.

1918-1927: Sisällissota ja kyliä eroaa

Ajat itsenäistymisen jälkeen olivat Suomen sisällissodan vuoksi poikkeukselliset. Suomen sisällissota (kansalaissota, veljessota) oli osa ensimmäisen maailmansodan aiheuttamaa valtiollista ja yhteiskunnallista murrosvaihetta Euroopassa. Maailmansota johti Venäjän keisarikunnan hajoamiseen ja poliittiseen taisteluun vallasta sekä lopulta Venäjälläkin sisäl-

Maaningan pitäjäs,

johon kuuluu Haatalan, Halolan, Hamulan, Jynkänniemen, Kurlanlahden, Käärmetlahden, Lapvetelän, Pöljän, Tavinsalmen, Wenäjänsaaren, Wiannon ja Wäänälänrannan kylät.

Pinta-ala 530,2 neliökilometriä; väkiluku 5,772 henkeä; maant. taajuuksia 32 205.

Kirkkoherra: Axel Fredrik Hahl.

Lukkari: Oskar Aleksander Andersson.

Kirkkoväärti: Talollinen Josef Ruotsalainen.

Suntio: Pekka Räihä.

Kirkkoraadin jäsenet: Talolliset August Räsänen, Paavo Ikäheimo, Pekka Hujanen, Adam Korhonen ja Paavo Niskanen sekä lukkari Oskar Andersson.

Kansakoulut: Kinnulanlahden kansakoulu. Johtokunnan esimies: Kirkkoherra Ax. Fr. Hahl; varaesimies: Talollinen Johan Kyyhkynen; jäsenet: Neiti Anna Schmidt, emäntä Anna Savolainen, talolliset Paavo Ikäheimo (taloudenhoitaja) ja Paavo Taskinen. Opettaja: K. F. Mustonen. Opettajatar: Ida Pelkonen. Wiannon kansakoulu. Johtokunnan esimies: Talollinen August Räsänen; varaesimies: Kauppias Johan Wäisänen; taloudenhoitaja: Talollinen Josef Ruotsalainen; jäsenet: Emäntä Lovisa Hynynen ja talollinen Antti Wäänänen. Opettajatar: Elsa Linnell.

Kiertokoulunopettaja: Aaron Pennanen.

Kunnankokouksen esimies: Talollinen Paavo Ikäheimo.
» **varaesimies:** Talollinen Joh. Kyyhkynen.

Kunnallislautakunnan esimies: Agronomi Theodor Kolström.

Kunnallislautakunnan varaesimies: Talollinen Erik Savolainen.

Kunnallislautakunnan jäsenet: Talolliset Jooseppi Ruotsalainen, Jahvet Kankkunen, Erik Niskanen, Erik Korhonen ja Aaron Pekkarinen. Kunnallislautakunta koostuu säännöllisesti joka kuun viimeisenä arkilauan taina.

Kunnan kassööri: Kauppias Abel Savolainen.

Vaivashoitohallitus: Kunnallislautakunta.

Lainajyvästön hoitaja: Kauppias Abel Savolainen.

Kuopion läänin vuoden 1892 kunnalliskalenterin sivu 81 kertoo Maaningan pitäjän hallinnosta.

lissotaan, jonka tuloksensa Venäjä romahti ja Suomen suuriruhtinaskunta julistautui itsenäiseksi Suomeksi 6. joulukuuta 1917. Sisäiset jännitteet omistavan ja ei-omistavan väestön välillä kärjistyivät niin, että muodostui kaksi, aseistetuilla joukoilla varustautunutta puolta, punaiset ja valkoiset. Kriisi huipentui vuoden 1918 sisällissotaan punaisten ja valkoisten välillä. Sota päättyi valkoisten voittoon, mutta sodan seurauksena maassa valitsi vaikea pula elintarvikkeista ja vaatteista. Ne joutuivat säännösteltäviksi.

Kunnanvaltuusto perusti erityisen elintarvikelautakunnan, joka hankki elintarvikkeita kuntalaisille. Sota-ajan aiheuttaman puutteen lisäksi kuntaan levisi myös kulkutauti, espanjankuume, joka vaati viranomaisten toimenpiteitä.

Kunnallinen toiminta alkoi päästä vauhtiin ja vuonna 1919 valtuusto päätti jakaa kunnan kahteen vuokralautakuntapiiriin, itäiseen ja läntiseen. Lautakunnan tehtävänä oli vuokranantajan ja vuokralaisen välisten riitojen käsittely ja sovittelu torpan, lampuotitilan ja mäkitupa-alueen vuokrauksessa. Lisäksi lautakunta valvoi vuokralaisen etuja vuokrasopimusta tehtäessä ja rekisteröitäessä. Vuon-

na 1934 vuokralautakuntien tehtävät siirrettiin asutuslautakunnille.

Vuonna 1925 Maaningan kunta pieneni, sillä Pöljän kylä ja osa Hamulan kylää siirtyivät osaksi Siilinjärveä, ja vuonna 1927 Jynkänniemen kylä Lapinlahden osaksi. Sen sijaan Varpasmaa oli liittynyt Maaninka 1905 oltuaan siihen saakka osa Pielavettä.

Tarkemmin ensimmäisten vuosikymmenten kunnalliskokousten aikaansaannoksia on lueteltu Matti A Mykkäsen ja Pertti Sulasman kirjoittamassa Sata-vuotias Maaninka-kirjassa. Kirja yksilöi, miten kunnan peruspalvelut yksi kerrallaan luotiin, ja niitä vuosikymmen kerrallaan parannettiin ja kehitettiin.

1930-luku: Suuri lama ja Maaninka

Maailmalla 1930-luvun lamana tunnettua ilmiötä kutsuttiin Suomessa yleisesti pula-ajaksi. Puluvuodet 1930-34 olivat kuntataloudelle erittäin vaikeat. Veroäyrin hinta nousi ja kunta velkaantui. Työttömiä oli vuonna 1931 yli 200, siksi valtuusto päätti kiireellisesti panna käyntiin työttömyystöitä kuten metsien puhdistushakkuuta ja soiden raivausta. Esimerkiksi 45 hehtaarin Pappilansuo raijattiin tuolloin pelloksi.

Maatalous kärsi 1930-luvulle tultaessa eniten Maaningan suurimpana tulonlähteenä. Koko Suomen mittakaavassa velkaantumisen oli Maaningalla ilmiömäisen suurta. Yli kolmasosa viljellystä maasta vaihtoi omistajia pakkohuutokauppojen kautta.

Suurehkojen tilojen köyhtymiseen oli syynä. Elintarvikepula ja rahanarvon lasku olivat aiheuttaneet ensin suhteellista rikastumista ja taloudellisten suhteiden väärinarviointia. Yritettiin pitää yllä korkeaa elintasoa, joka kävi kuitenkin mahdottomaksi maatalouden kannattavuuden heikennettyä. Köyhtyminen oli niin nopeaa, että vauraiden tilojen aikaisemmin velattomat omistajat tulivat vajaassa kymmenessä vuodessa ylivelkaisuiksi. Taloudellinen romahdus tuli niin heille kuin pankkeillekin yllätyksenä. Tilat olivat taanneet toisiaan ja velkakierre alkoi. Jotkut tilat oli kiinnitetty yli arvonsa. Maatalouden tuotteilla ei ollut hintaa ja kansalaisilla ei ollut riittävästi ostovoimaa. Valtio oli taloudellisissa vaikeuksissa, niin myös kunnat.

Pankkien tai uusien omistajien haltuun joutuivat muun muassa Vainikkala, Talasharju, Ikälä, Kinnula, Tervaranta, Salmenniemi, Tuhkala ja Petäjämäki.

Vuonna 1932 Maaningan kunnan veroista yli kolmannes jäi saamatta. Veroäyri oli tuolloin 14. Äyrimäärä laski myös vuonna 1933 ja ulosottoon jäi kolmannes. Vuoden 1935

lopussa Maaningalla oli verorästejä perimättä liki puoli miljoonaa markkaa, joka taas oli liki puolet verotuksella koottavasta summasta. Vuoden 1936 kunnalliskertomuksessa todettaankin, että pula-ajan johdosta joutui huomattava määrä työväkeä siirtymään muihin kuntiin. Pula-ajan rästejä Maaningan kunta joutui perimään koko 1930-luvun.

1939-1959: Sotavuodet ja jälleenrakennus

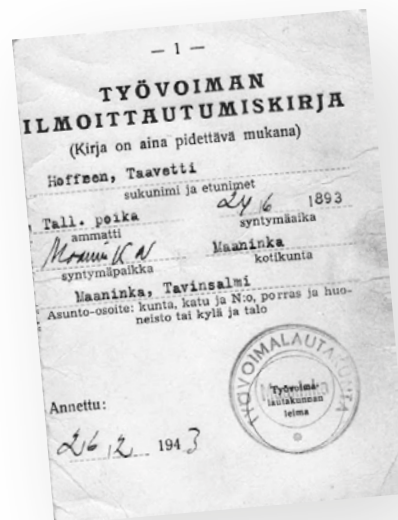
Talvi- ja jatkosodan vuodet 1939-44 olivat rankkoja. Kansanhuoltolautakunta valittiin vuonna 1939 hoitamaan sota-ajan aiheuttamaa säännöstelyä. Myös sosiaalinen vastuuntunto heräsi kaikissa kansalaispiireissä. Kunta päätti vuonna 1940 taata aseveljien tarvitsemat rakennuslainat. Myöhemmin kunta sekä yhteisöt ja yksityiset maanomistajat luovuttivat maistaan kohtuuhinnalla rakennus- ja asuntotontteja rintamamiehille. Vuoteen 1946 mennessä oli 54 perhettä pääsyt oman kodin omistajaksi.

Kunnankirjuri Eero Huittinen oli juuri aloittanut tehtävässään vuonna 1938, kun sota alkoi. Hän lähti sotaan ja sijaisena toimi muun muassa Kyllikki Starck, Maaningan Osuuskassan tuleva johtaja. Huittinen oli vuodet 1938-49 kunnankirjurina ja kunnallislain muutoksen myötä hänet nimitettiin kunnanjohtajaksi, jota tehtävää hän hoiti 1949-55.

Rauhan hintana oli Karjalan menetyks. Karjalaiset heimoveljet menettivät kotinsa ja joutuivat asettumaan lähes tyhjin käsin uusille kotiseuduilleen, Maaningalle heitä sijoitui kaikkiaan 1 140 henkeä. Talvisodan jälkeen vuonna 1940 siirrettiin Maaningalle Pälkäjärven kuntalaisia ja jatkosodan aikana vuonna 1944 ja sen jälkeen Salmin kuntalaisia. Vuoden 1951 loppuun mennessä oli siirtoväen ja rintamamiesten asuttamista varten muodostettu 123 viljelystilaa, 74 asuntoviljelystilaa, 44 asuntotilaa ja 14 asuntotonttia sekä lisämaa-alueita 41, pinta-alaltaan yhteensä noin 6 500 hehtaaria. Sotien jälkeinen asukasmäärä Maaningalla oli huipussaan vuonna 1949, jolloin asukkaita oli 7 800.

Sotavuosista ja siirtolaisten vaikutuksesta kerrotaan tarkemmin erillisessä luvussaan tässä kirjassa.

1950-luvulla sodanjälkeinen Suomi alkoi jo päästä jaloilleen. Sotakorvaukset Neuvostoliitolle saatiin maksetuiksi. Sotakorvausteollisuus alkoi rakentaa muutoinkin menestyksellistä idänkauppaa. Kansainvälinen asema vahvistui ja talouselämän säännöstelyjärjes-

Taavetti Hoffrenin Työvoiman ilmoittautumiskirja, pidettävä aina mukana, sillä valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa, esimerkiksi sodan aikana Suomessa asuvilla 17–65-vuotiailla henkilöillä on työvelvollisuus.

telmä purettiin. Vuoden 1952 XV olympiakisojen järjestäminen Helsingissä ennätysellisen suurina osoittivat maan alkaneen vakiinnuttaa asemansa.

Kunnallinen rakennustoiminta pääsi Maaningalla rakennustarvikkeiden niukkuuden takia käyntiin vasta vuonna 1947, jonka jälkeen kunnan kiinteistöjä korjattiin, rakennettiin 1949 kirkonkylälle terveystalo ja Pohjois-Haatalaan kansakoulu, 1950 paloasema ja vuonna 1952 Patamäen kansakoulu.

Sota-ajan jälkeinen tärkein päätös lienee ollut kunnan liittyminen Pohjois-Savon Voima Oy:öön vuonna 1946. Suuri osa Maaninkaa sähköistettiin 1949-50. Seuraavan vuosikymmenen puolivälissä siirryttiin käsivälitteisistä puhelinkeskuksista automaattikeskuksiin. Puhelunvälittäjien ammattikunta katosi.

Suomalainen maaseutu ja -talous kehittyivät vauhdilla. Vuosien 1948-67 välillä suomen maatalousomaisuus lisääntyi 3,5-kertaiseksi. Kun hintojen nousu eliminoidaan, nousu oli puolitoistakertainen.

Maataloudessa rationalisoitiin ja tuottavuus nousi. Peltoja raivattiin, oja kaivettiin, salaojitettiin ja uusia navettoja sekä Maaningalla erityisesti myös sikaloita rakennettiin. Maaninka sai oman sivutoimisen kunnan maatalousnevojan Ferd. Koistisen, josta syksyllä 1952 tuli myös asutuslautakunnan puheenjohtaja.

Vuonna 1951 kunnallisvaaleissa alkoi Maaningalla myös agronomi Matti A Mykäsän monikymmenvuotinen kunnan historian merkittävin valtuustoura.

Numero 1120/44 1952.

Saap. 17.12.1952.

SISÄASIAINMINISTERIO

Helsingissä,

joulukuun 12. p:nä 19. 52.

Valtionarkistolle.

N:o 11209/K

Viite: kirjeenne 3.12.1952 N:o 1006.

Asia: Maaningan kunnanvaakunan vahvistaminen.

Sisäasiainministeriö on tänä päivänä tapahtuneessa esittelyssä kunnanvaakunasta 8 päivänä huhtikuuta 1949 annetun lain ja kunnan oikeudesta käyttää kunnanvaakunaa samana päivänä annetun asetuksen nojalla vahvistanut Maaningan kunnanvaltuuston 14 päivänä syyskuuta 1952 tekemän päätöksen, jolla seuraava Maaningan kunnan vaakunanselitys ja sen mukainen kunnanvaakuna on hyväksytty:

"Mustassa kentässä kultapalkki, jossa kolme mustaa, punavaruksista, seisovaa sorsaa hirsittäin."

Tämän sisäasiainministeriön, liittäminä oheen kappaleen vahvistusmerkinnän varustettua vaakunaa, ilmoittaa valtionarkistolle tiedoksi.

Ministeri

V. J. Sukselainen

V. J. Sukselainen.

Vanhempi hallitussihteeri

Otto Larma

N:o 2577/427 AD.SM.1952.

AN 1120-52.

Sisäasiainministeriön kirje Maaningan kunnanvaakunan vahvistamisesta 17.12.1952.

Olympiavuonna 1952 Maaningan kunta sai oman vaakunan, jota virallisesti kuvattiin näin: "Mustassa kentässä kultapalkki, jossa kolme mustaa punavaruksista seisovaa sorsaa hirsittäin."

Viljelijöiden työtulo nousi 1950-luvun alussa, kun kustannuksia maataloudessa saatiin alennetuksi ja tuottajahintoja parannetuksi erilaisen vakauttamistoimien avulla. Kun valtaosa metsäkaupoista tehtiin hankintakauppoina, merkitsi se liki kaikille Maaningankin työikäisille miehille talvella metsätöitä. Yksityisten metsänomistajien kantohintatulot nousivat silloin koko maassa noin 35 miljardiin silloiseen markkaan. Näitä metsätiloja käytettiin ennen näkemättömässä määrin uuteen koneistukseen tiloilla ja myös autojen ostoon.

1960-69: Kuntajakoehdotuksia ja kyläliitoksia

1960-luvun puolivälissä ponnahti ensimmäistä kertaa esille kuntauudistus, joka sittemmin palasi säännöllisesti keskusteluun muutaman vuoden välein. Vaikeimpina aikoina uskottiin, että kuntaliitokset ratkaisivat pienten kuntien ongelmat. Vuoden 1967 alussa säädettiin laki eräistä toimenpiteistä kunnallisen jaotuksen ja kuntien yhteistoiminnan kehittämisessä. Maaningan kunta esitettiin jaettavaksi Pielaveden, Lapinlahden, Siilinjärven ja Karttulan kuntien kesken. Kuntalaiset vastustivat sitä jyrkästi ja Matti A Mykkänen jätti asiasta eriävän mielipiteen.

Maaningan jakamisesta luovuttiin, mutta Maaninka olisi itse ollut valmis mieluummin laajentumaan, jotta kunnan väkiluku olisi saatu nousuun. Se ehdotti alueeseensa liitettäväksi osia Kuopion maalaiskunnasta, kuten Lamperilan ja Hirvilahden. Lopullisessa ehdotuksessa esitettiin Maaningan liittämistä Siilinjärveen.

Asia oli siis ensimmäisen kerran esillä jo vuonna 1967. Molemmat kunnat vastustivat, mutta esittivät yhteistoiminta-alueen perustamista.

Niin kävi. Yhteistoiminta alkoi vuoden 1972 huhtikuun alussa, kun Maaningan kunta muodosti Siilinjärven kunnan kanssa terveyskeskuskuntainliiton voimaantulleen kansanterveyslain toteuttamiseksi. Siilinjärvi rakensi terveyskeskuksen ja vuodeosaston Siilinjärvelle. Kunnanlääkärin virkatalo, jossa oli vastaanotto ja lääkärin asunto, valmistui vuoden 1967 alussa. Maaningan vanhus-tentalo Päivilä valmistui keväällä 1965, siinä oli kolme kaksiota ja 12 yksiötä.

Kirkonkylän keskusta sai rakennuskaavan vuonna 1968. Se oli suunniteltu 1 200 asukkaan tarpeisiin, mikä osoittautui vuosikymmenten kuluessa oikeaksi arvioksi. Vuoden 2013 lopussa oli kirkonkylällä 1 127 asukasta.

Vuonna 1965 palasi vuonna 1927 Lapinlahteen liittynyt Jynkänniemi takaisin Maaningan osaksi. Valtioneuvosto puolsi kyläläisten ja kunnan hakemusta.

1970-79: Rakentamisen vuosikymmen

1970-luvun alussa kunta alkoi kehittyä huimin harppauksin. Yhtenä välineenä oli pitkän tähtäimen suunnittelu; kunta aloitti viisivuotissuunnitelmien teon, joka päivitettiin vuosittain. Kuntalaiset saivat kyläkokouksissa esittää toiveitaan. Aluksi keskityttiin palveluiden ja kunnallistekniikan rakentamiseen, myöhemmin myös strategioihin.

Kuntataloudella meni hyvin. Elettiin palvelujen kasvattamisen vuosia, ja valtiovalta kannusti rahallisesti valtionapujen muodossa. Palvelujen toteuttamiseksi perustettiin suuri määrä virkoja, myös lautakuntien määrä oli valtaisa. 1990-luvun säästöpainneissa niistä suurin osa lakkautettiin tai siirrettiin osaksi jotain toista lautakuntaa.

Siilinjärvi ja Maaninka olivat hyviä naapureita ja näkivät yhteistyön olevan taloudellisesti järkevää. Kansanterveystyön kuntainliiton lisäksi alettiin kehittää muitakin yhteistyömuotoja. Vuonna 1975 Siilinjärvi ja Maaninka perustivat yhteisen oikeusaputoimiston, sillä voimaan tuli laki yleisestä oikeusaputoiminnasta.

Vuosikymmenen puolivälissä herättiin huomamaan, että kuntaa ei voida kehittää pelkästään maatalouden varassa. Maatalous voimaperäisyydestään ja elinvoimastaan huolimatta ei pysty luomaan uusia työpaikkoja ja pitämään väestöä alueella. Teollisuuden avainsana on pienteollisuus. Tarvitaan tontteja ja myyvää markkinointia. Työpaikkoja syntyy, kun vapaata ja rakennuskelpoista maata rakennetulla kunnallistekniikalla riittää. Kunta voi rakentaa myös toimitiloja.

Kunnanhallitus teki ensimmäisen elinkeinon kehittämisohjelmansa. Kehittämisohjelman kaksi pääasiaa olivat työttömyyden poistaminen uusia työpaikkoja luomalla ja elinkeinorakenteen monipuolistaminen.

Vuonna 1976 Maaninka sai ensimmäisen elinkeinoasiamiehensä, Itä-Suomen instituutin tutkijan Seppo Pyyhtisen Mikkelistä. Hän huolestui nuorison poismuutosta ja esitti keskustaajaman palvelujen kehittämistä. Samaa esittivät kaikki Pyyhtisen jälkeen tulleet elinkeinoasiamiehet, mutta he lisäsivät siihen satsaukset uusien yrittäjien, lähinnä maatalouden liitännäiselinkeinon, saamiseksi kuntaan.

Vuosikymmenen alkupuolella maailmaa vavisutti öljykriisi. Lähi-idän sodan puhkeamisen jälkeen päättivät useat arabimaat poliittisena painostuskeinona vuonna 1973 vähentää öljyntuotantoaan 25 prosenttia. Lisäksi raakaöljyn hintaan tehtiin rajuja korotuksia. Öljyriippuvaisessa Suomessa se aiheutti pelkoa öljyn loppumisesta. Valtio teki ensimmäisen energiansäästöohjelmansa. Maaningalla öljypula uhkasi sulkea kirkon ovet, kun lämmityskustannukset nousivat.

Kesällä 1974 satoi kuusi viikkoa yhteen menoon, mikä aiheutti maanviljelykselle suuria tappioita.

Maaninkahenkisyys oli korkealla, sillä maa- ja kotitalousnaiset esittelivät Huiluuruppe-milla 1974 Maaninka-puvun, maahenkisesti vihreän, valkoisella pellavapuserolla. Titvi Ikäheimo oli samoilla Huiluilla esittelemässä taidetekstiilejään, hänestä tuli sittemmin kuulu tekstiilitaiteilija maailmalla.

Vuosikymmenen puoliväliin tultaessa Maaningan taloustilanne muuttui. Terveystenhuollon kuntainliittojen maksuosuudet yllättivät kasvullaan, eikä kunta voinut kehitykseen vaikuttaa. Esimerkiksi KYSin käyttömenoihin tuli nousua 38 prosenttia. Maaningan putoaminen toiseen kantokykyluokkaan vuonna 1976 karsi valtionapuja.

Kinnulanlahden Myhkyri.

Kuntien kantokykyluokituksella vahvistettiin valtion ja kuntien välinen kustannusjako. Heikoimmat kunnat sijoitettiin ensimmäiseen luokkaan, ja ne saivat suurimmat valtionavut.

Vuonna 1977 velkamäärä oli 950 markkaa asukasta kohden, työttömyys kasvoi ja verotulojen kasvu pysähtyi. Maaningalla oli 12,2 prosenttia työikäisistä työttömänä vuonna 1978. Kunta satsasi 200 000 markkaa työllistämistöihin, valtio osallistui kustannuksiin 130 000 markalla.

Tilanne vaati tekoja ja niinpä Maaninka pyrki takaisin ensimmäiseen kantokykyluokkaan perusteena voimakas muuttoliike sekä alhainen teollisuusaste ja väestön tulotaso. Kuopioon verrattuna maaninkalaisten tulotaso oli kolmanneksen vähemmän ja koko valtakuntaan nähden puolet vähemmän.

Maaninkalaisten lähetystö kävi sisäasiainministeri Eino Uusitalon luona joulukuussa 1978 vauhdittamassa kantokykyluokkatoivettaan. Lähetystöön kuuluivat kunnanjohtaja Pertti Sulasma, Matti A Mykkänen, Aleks Petjala ja Erkki Zacheus. Uusitalo puolsi esitystä, mutta valtioneuvoston päätöksellä Maaninka jäi toiseen kantokykyluokkaan.

Vuosikymmenen lopulla alettiin kiinnittää huomiota myös maisemallisiin arvoihin ja ympäristöasioihin. Maaninka teki kymmenien hehtaarien soraharjujen käyttösuunnitelman, jotta soranotto tapahtuisi hallitusti ja ympäristönäkökohdat huomioiden. Maaninka-Siilinjärvi -sora-alue on maakunnan mitta-

vin, ja esimerkiksi Käärmelahden Repoharju on pohjavesialuetta. Ennen käyttösuunnitelman vahvistamista oli laadittava osayleiskaava, jotta kunta sai sananvaltaa alueen käytössä. Kunnan, yrittäjien ja naapureiden intressit eivät aina kohdanneet. Myhkyrin soranoton oikeutuksesta riideltiin toistakymmentä vuotta korkeinta hallinto-oikeutta myöten. Lopputulokseksi jäi huonosti maisemoitu soranottoalue Myhkyrin maaperään.

Veroäyri nostettiin 17:ään vuoden 1979 alussa. Suurin menoerä oli sivistystoimen menot, 38 prosenttia kaikista kuluista. Myös tekninen toimi kasvatti kulujaan rakennushankkeiden seurauksena.

1978 muuttui yleisten töiden lautakunta tekniseksi lautakunnaksi.

Rakentaminen oli kehittyvässä kunnassa 1970-luvulla vilkasta. Vuonna 1976 tehtiin kirkonkylän jätevesipuhdistamon laajennus Keskisaaren Pajuniemeen, samana keväänä valmistui vanhainkoti Olinniemi 55 vanhukseksi. Siinä toteutui vuosikymmenten tavoite ja se oli kunnan siihen mennessä suurin rakennushanke. Myös paloasemaa laajennettiin, tehtiin kansalaiskoulu ja pääkirjasto. Hammaslääkärintalo ja eläinlääkärintalo valmistuivat vuonna 1979.

Eläinlääkintähuolto

Kunnaneläinlääkärin virka perustettiin vuonna 1952. Ensimmäinen viranhaltija oli Seppo Haaranen. Vuodesta 1998 alkaen Maaningalla oli Siilin-

järven kunnan kanssa sopimus eläinlääkäripäivystyksestä Maaningan ja Siilinjärven alueella. Vuoden 2001 alussa sopimus laajeni niin, että mukaan tuli myös Kuopio.

1.1.2011 alkaen solmittiin Juankosken, Nilsin, Kaavin, Lapinlahden, Maaningan, Rautavaaran, Siilinjärven, Tuusniemen ja Varpaisjärven kuntien kesken sopimus ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen muodostamisesta. Se on edelleen voimassa. Sopimuksen piiriin kuuluvat elintarvikevalvonta, eläinlääkintähuolto sekä eläinsuojelu ja eläintautivalvonta, terveydensuojelun valvonta, tuoteturvallisuusvalvonta, kemikaalivalvonta, tupakka-valvonta ja nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta.

Ensimmäiset suunnitelmat virasto-monitoimitalohankkeesta esitettiin jo 1970-luvun lopulla, hankkeen toteutusvuosiksi kaavailtiin vuosia 1982-84. Urheilutalo valmistui 1984.

Yhteisöt ja yksityisetkin rakensivat. Sähköurakoitsija Martti Tissarin rakennuttama ja omistama liiketalo valmistui linja-aut aseman viereen vuonna 1979. Siihen muutettiin muutamia liikkeitä, metsänhoitoyhdistys, maataloustuottajat, maatalousseura ja Hankkija. Yritteliäisyys kasvoi muutenkin, sillä viisi vuotta jatkunut Maaningan kauppojen lauantainen kiinnipito päättyi vuonna 1979 lopulla, kun Kuopion Osuuskauppa liipesi rivistä eikä halunnut pitää uutta kauppa-kiinteistöään vajaakäytöllä, vaan alkoi pitää kauppaa auki myös lauantaisin.

Matkailu elinkeinona

Alussa Maaningan matkailu ja turismi tarkoittivat keväisiä retkiä Korkeakoskelle. Niitä teki jo 1800-luvulla kuopiolainen hienosto, joka purjehti hienoilla valkokylkisillä sisävesilaivoilla Tuovilanlahden laiturin ja sieltä käveli Korkeakoskelle. 1950-60-luvulla Korkeakoski oli suosittu koululaisten kevätretkien kohde. Toukokuussa 1979 Kuopion Matkailuyhdistys luovutti omistamansa Korkeakosken Maaningan kunnalle, alueen pinta-ala oli kaikkineen 10,93 hehtaaria.

Vuosikymmenien aikana on Maanینگalle perustettu useita matkailuprojekteja, mutta tulokset ovat laihoja. Konsulttien loppuraportit mukailevat toisiaan, vaikka vuosikymmen olisi välissä.

Varsinaiseksi elinkeinoksi matkailu hoksattiin vuonna 1979, jolloin Maaninka liittyi matkailun markkinoinnin yhteistoimintaan Kuopion ympäristökuntien kanssa. Kunta kutsui matkailun ja elinkeinoelämän asiantuntijoita kylään ja ensimmäisen ideariihen tuloksia oli perustaa uusi ravintola kirkolle, laivayhteys Kupinniemen kautta Tuovilanlahteen ja rakentaa ”kavhion tapainen” Korkeakoskelle. Liekö matkailullinenkin näkökohta ollut päättäjillä mielessä, kun samana vuonna oli kunnanhallituk-

sen listalla esitys pienen suimahallin rakentamisesta kirkonkylälle. Sen koommin ei asiasta kuitenkaan puhuttu.

Vuonna 1982 alettiin puuhata maakunnallisia matkailupaketteja sisältäen kesäteatterin ja esimerkiksi Korkeakoski-käynnin.

Kymmenen vuoden päästä palattiin taas lähtöruutuun. Vuonna 1987 pantiin alkuun Korkeakoski-matkailuprojekti yhteistyössä lääninhallituksen, seutukaavaliiton ja maakuntaliiton kanssa. Vuonna 1988 se muuttui Maaninka-projektiksi. Tavoitteena oli kehittää Korkeakosken ja Tuovilanlahden alueesta valtakunnallisesti merkittävä matkailukohde. Visiot olivat jättimäiset: 100 000 kävijää vuodessa, 20 työpaikkaa ja 10 miljoonan vuotuiset tulot! KV-Konsultointi Ky palkattiin käytännön työhön. Loppuraportissaan se totesi hämmästyttävästi, että kunnan tulee ensin keksiä liikeidea, jonka pohjalta se lähtee edistämään julkisia matkailupalveluja. Muuta kehitystä varten on perustettava kehitysyhtiö, joka keskittyy yrityspohjaisten matkailupalvelujen luomiseen.

Niinpä perustettiin Kehitysyhtiö Maaningan Matkailu Oy. Se pyrki löytämään yrityksiä kuntaan. Perustajina olivat kunnan lisäksi SRV-Viitokset Oy, Lujabetoni, Pirunpesä Oy ja Martti Tissari.

Vuonna 1990 KV-Konsultointi Oy ideoi Maaningan Matkailulle vetonaulan: Siinä hahmoteltiin leirintäaluetta Ahkiolahteen, suunniteltiin ulkoilureittejä, kesämökkivälitystä ja maatilamatkailua, koska majoituspalveluja ei Maanینگalla ollut ollenkaan.

Ilmeisesti 90-luvun alun tiukka talous esti hankkeen etenemisen.

Seuraava yritys oli vuonna 1998, jolloin oli jälleen käynnissä yksi matkailunkehittämisohjelma. Maanینگasta oltiin tekemässä maaseutumatkailuelämyksen ykköskohdetta Pohjois-Savossa vuoteen 2005 mennessä. Oli hoksattu, että suuren turistiryönsä ideoinnin sijasta tulisi kehittää nykyisiä houkuttimia. Se vaati tiivistä yrittäjä- ja kuntapohjaista yhteistyöryngasta, joka tarkoitti yhdistettäväksi maaseudun elämysmatkailun erilaisia tuotteita ja niitä myös talvi-aikaan, kalastusmatkailulle olisi sopiva ympäristö Maaninkajärvellä ja Viannankoskella. ”Kenties myös Kasino kannattaisi hyödyntää”, arvioitiin.

Vuonna 2007 Viantaan laadittiin yleiskaava matkailualueelle, kun se ensimmäisen kerran oli esillä lähes 20 vuotta aiemmin, mutta matkailuhankkeeseen ei löytynyt toteuttajaa. Siihen lienee vaikuttanut epävakaa muuttunut markkina- ja taloustilanne.

Sekä Maaninka-Seura että yksityinen yrittäjä yrittivät saada upeaa perinteikästä Vanhaa Pappilaa matkailukäyttöön 1980-luvulla, mutta talo olisi vaatinut niin suuria korjausinvestointeja, että riskiä ei kukaan hirvinnyt ottaa. Tavinsalmen koululla oli yksityinen matkailuyritys jonkin aikaa, ja se viritteli yhteistyötä myös Vanhan Pappilan kanssa.

Havainnekuva Viannankoskelle kaavailusta matkailualueesta; motelli, uimaranta, rantasauna, pienoiskolfrata ja vuokramökkit olisivat suunnitelman mukaan elävöittäneet perinteistä rikkaan koskialueen uudelle vuosituhannele.

Tuovilanlahden ja kirkonkylän matkustajakodit toki majoittivat matkajia 1930-60-luvuilla, mutta niiden lopetettua seuraaja Maaningan Helmi aloitti vasta 2008 kirkonkylällä.

Muutamia mökkivuokraajia kunnassa on. Miellenkiintoinen episodi on Sauli Piispasen matkailuhankkeet 1970-luvulla. Matkailu-Maaninka Oy suunnitteli 1973 Myhkyriin lomakeskusta hotelleineen ja lomamökkeineen, ja sai sille valtuuston siunauksenkin. Yrittäjä joutui kuitenkin napit vastakkain naapureiden ja sikalanomistajien kanssa, jotka eivät pitäneet ajatuksesta. Vuosien riitelyn jälkeen yrittäjä luopui, sillä oli turha yrittää yhdistää turismia ja liettelannan levitystä. Tuolloin liettelannan levitystä ei vielä ollut rajoitettu mitenkään, ja rantapeltojen läheisten vesistöjen kalojenkin väitettiin haisevan ja maistuvan "sille itselleen". Piispasen rakensi Myhkyriin kuitenkin kalankasvattamon 1982, vaikka sitä vastustettiin. Yrittäjä omisti pitkään myös Löytynlohden kalanviljelylaitoksen Tuovilanlahdessa.

Ei matkailuelinkeinolle oltu suopeita Haatalassakaan. Sinnekin Piispasen yritti Kupinniemeen mökki- ja leirintäaluetta, mutta kyläläiset kirjelmöivät. Se häiritsi heidän elämänsä ja elinkeinoaan. 1979 Kupinniemi siirtyi Terho ja Kaija Närevaaralle, jotka aloittivat siellä korjaamotoimintansa. Se ei häirinyt.

Mitään näkyvää matkailuvetonaulaa ei Maaningalla ole tähän päivään mennessä syntynyt. Maaningan monet mahdollisuudet ovat jääneet hyödyntämättä.

1980-89: Palvelujen kasvattamisen vuosikymmen

1970-luvulla kunnat pystyivät valtionapujen turvin nostamaan kuntien palvelutasoa, mutta 1980-luvulla se latu oli hiihdetty loppuun. Kunnanhallituksen puheenjohtaja Veikko Parviainen täytti 60 vuotta vuonna 1981 ja laati syntymäpäivähaastattelussaan vuosikymmenen suuntaviivat.

"1950-60-luvuilla kunnan suurimmat investoinnit olivat kyläkoulut, 1970-luvulla toteutettiin sosiaalisia palveluja. Nyt on aika siirtyä sosiaali- ja terveystalveskeskeisyydestä tuotantoelämän kehittämiseen kunnan verotulojen lisäämiseksi. Se on 80-luvun tärkein tavoite."

Uusi aluepoliittinen tukialuejako astui voimaan joulukuussa 1981. Kehitysalueet jaettiin A- ja B-vyöhykkeisiin, Maaninka jäi edelleen B-vyöhykkeeseen. Maaninka olisi halunnut erityiskunnaksi, jotta 2B-tukialueen suomia tukimääriä noudatettaisiin sen osalta täysimääräisenä.

"Räikeä vääräys", kihisi elinkeinoasiamies Veli Nykänen. "On käsittämätöntä, että Maaninka, joka on pudonnut seutukaavaliiton mittaamassa alueellisessa kehittyneisyydessä viidenneksi heikoimmaksi kunnaksi, on kehitysaluejaossa asetettu selvästi sitä kehitty-

Mitäs nyt tehdään, tuumi 9.6.1982 Pentti Karppinen Viitakummunttiellä – kesärenkaat alla ja lunta maassa.

neempiä Pielavettä ja Keiteleitä huonompaan asemaan. Maaningan kanssa tasaveroisiksi on katsottu muun muassa teollistuneemmat Lapinlahti, Leppävirta ja Iisalmi. Tietenkin yritykset valitsevat sijoituspaikakseen kolmanneksen enemmän tukea saavan kunnan.”

Lohja Oy:n 1960-luvulla alkaneet kaivaukset Pulkonkoskella johtivat vuonna 1983 tulokseen: Dolo-miitti oli korkealaatuista. Pulkonkoski valikoitui Lohjan koekaivauksen kohteeksi historiansa perusteella. Perimätiedon mukaan Olavinlinnan rakentajat hakivat laastinsa Maaningan Pulkonkosken Kalkkisalmesta. Löydös ei kuitenkaan ollut riittävä teollisen toiminnan aloittamiseksi.

Kunta sen sijaan innostui malminetsinnästä ja lupasi vuonna 1979 jatkotutkimuksiin tai kaivostointaan johtavasta löydöstä 2000-3000 markkaa, ja korotti tarjousta vuonna 1981 niin, että onnekas etsijä saisi 200 000 markkaa tai omakotitalon Maaningalta. Kaivosteknikko Hannu Sallinen otti näytteitä vastaan maanantaisin kunnantalolla. Suuret löydöt jäivät löytymättä, mutta Eino Pärnänen sai valtakunnallisen malminetsintäpalkinnon omasta löydöksestään.

Maanhankintatoimikunta sai vuonna 1981 tehtäväkseen neuvotella uudesta teollisuusalueesta kunnalle, entinen Pellonpään alueella oli jäänyt hankalasti asutuksen keskelle. Uusi alue, Hämeensuo, toteutui kuitenkin vasta vuonna 1989 Sinisen tien taakse, syystä

että TVL vastusti tieliittymän rakentamista, mutta myöntyi, kun muuta teollisuusalueeksi sopivaa maata ei kylällä ollut. Yleisesti kuntapäätäjät askarrutti yritystoimintaan soveltuvien tilojen puute, mutta ratkaisua ei löytynyt vielä 1980-luvulla.

9.6.1982 satoi räntää ja lunta, senttikaupalla.

Savon Kunnallispesulan sijaintipaikaksi kaavailtiin vuonna 1981 Maaninkaa, mikä harmillisesti ei toteutunut, sillä yritys on nyt Siilinjärvellä ja mittava työllistäjä jatkuvan kasvunsa vuoksi. Kahden muun yrityksen kanssa valtuusto hyväksyi tehtäväksi teollistamissopimuksen ja lupasi rakentaa niille tilat. Ne eivät kuitenkaan saaneet toimintaansa kannattavaksi ja lopettivat parin vuoden sisällä. Sitten yritys kävi aloittamassa ja lopettamassa, pysyviä toimijoita ei löytynyt, vaikka kunta tilat tarjosikin. Pisimpään toimi Suoja-Asu, joka parhaimmillaan työllisti toistakymmentä paikkakuntalaista.

Vuonna 1982 hallitusta ja valtuustoa puhutti tinka-kan, kuuluuko kunnan tehtäviin rakentaa ravintola kirkonkylälle. Sitä suunniteltiin Kiinteistö Oy Maaningan Liikekeskukseen, johon oli tulossa myös Kuopion Aluesäästöpankin Maaningan konttori. Puoltajien mukaan ravintola oli edellytys modernille kirkonkylälle, ja palveluita ja matkailua piti kehittää, jottei kunta kahlehi väkilukunsa kasvua.

Sirkkaborg autoituneena vuonna 2008.

Kuntalaisia oli runsaasti kuuntelemassa kokousta, jossa valtuusto lopulta hyväksyi hankkeen, vaikka Matti A Mykkänen sitä vahvoin perustein vastusti. Hän piti ravintolaa liian isona Maanینگalle, jotta yrittäjä saisi sen kannattavaksi. Maaninka saisi ravintolasta oman Valconsa (valtion kuvaputkitehdas), hän vertasi. Ravintola valmistui vuonna 1983.

"En vastustanut ravintolahanketta sinänsä, vaan edellytin, että ravintolahanke tulisi toteuttaa kunnan myötävaikutuksella niin, että ravintolasta voisi tulla omilla tuotoillaan elävä. Alkoholiravintolan kustannusten maksaminen kuuluu mielestäni vain ravintolan käyttäjille", perusteli Mykkänen kantaansa.

Hänen näkemyksensä oli oikea. Kuninkaankartanona, Tavinyrystönä ja Kolmena Tavina toiminut ravintola yritti pyörittää yrittäjä toisensa jälkeen, mutta kaikki luopuivat parin-kolmen vuoden jälkeen. Vuonna 2014 ravintola on tyhjiällä, tiloissa toiminut pankki ja sittemmin muut yritykset lopettaneet, ja tilat on muutettu asunnoiksi.

Vuonna 1984 valmistui keskustan osayleiskaava, jossa korostettiin maisemallisia arvoja. Kaavan periaatteena oli taajaman kasvun rajaaminen rannan ja maantien väliin. Osayleiskaavassa varauduttiin kevyen liikenteen väylän rakentamiseen maantien varteen.

Maaningan suojelukohteiksi määriteltiin osayleiskaavassa vuonna 1985 Sirkkaborg, Honkala, ala-aste, Boreholm (vanha lääkärintalo), Viljamakasiini, Pohjois-Savon koetila ja Halolan työntekijöiden asunnot.

Vuonna 1986 kirkonkylän ilme uudistui, kun uusi liikenne- ja ympäristösuunnitelma

valmistui. Samalla saatettiin rakennuskaava vastaamaan tulevia tilanteita. Kaavassa oli huoltoasemavaraus, tonttivaraus lämpökeskukselle ja uimarannan aluevaraus urheilutalon rantaan.

Ensimmäisen rantakaavansa Maaninka sai vuonna 1987. Siinä Keskisaareen ja Jouteniemeen tuli yhteensä 25 rantatonttia. Kunta lisäsi jatkuvasti tonttimaavarantoaan. Vuonna 1983 se osti Kinnulanlahdesta rakennusmaata asuntotuotantoa varten, 1988 tehtiin tonttimaakauppoja Viannassa ja seuraavana vuonna Tavinsalmella ja Leinolanlahdessa. Asuntoalueille laadittiin kunnanhallituksen hyväksymä käyttösuunnitelma. Kunta osti myös Leppälahdelta seitsemän hehtaarin rantatontin, Lemmenlehdon, jonne se kaavaili luksustontteja. Lapsiperheille myytiin tontteja alennettuun hintaan, ja vuoden 1985 Huiluruppeemilla houkuteltiin entisiä maaninkalaisia paluumuuttajiksi järjestämällä entisten maaninkalaisten tapaaminen. Peltolan alueen tonttikysyntä oli vuosikymmenen lopulla kovaa. Maaninka näkyi myös Savo Sinuksi-tempauksessa Helsingin Senaatintorilla.

Urheilutalo valmistui joulukuussa 1984. Sen kustannukset olivat huolestuttaneet päättäjiä, vaikka avustuksia saatiinkin. Urheilutalo näet nosti talousarvioesityksen loppusumman 38,5 prosenttia edellisvuotta korkeammaksi. Enemmistövaltaa valtuustossa yhden paikan turvin käyttänyt keskustan edustaja Veikko Parviainen summasi, että jos taloa ei nyt rakenneta, se jää tekemättä!

Äänestys urheilutalon rakentamisesta on jäänyt lähemmättömästi kunnan silloisen nuoren taloussihteerin, Sakari Timosen mieleen, sillä lokakuussa 2014 hän kirjoittaa blogissaan näin:

"Kunnalla on oikeus tehdä tyhmiäkin päätöksiä, kunhan ne eivät ole laittomia.

Näin sanoi vuonna 1983 Maaningan kunnanvaltuuston puheenjohtaja, kunnallisneuvos Matti A Mykkänen, kun valtuusto oli enemmistöllä päättämässä hänen vastustamaansa liikuntatalohanketta. Ajattelin silloin nuorena taloussihteerinä, että tuosapa taisi tulla muistamisen arvoinen viisaus."

Urheilutalon rakentaminen aiheutti paineita veroäyriin hintaan, ja muun muassa aluelämpölaitoksen rakentaminen siirrettiin seuraavalle suunnitelmakaudelle 1986-90, jolla jo olivat virastotalo, paloasema-keskusvarasto, vesihuoltosuunnitelman loppuun vieni, neljäs vuokratalo ja kotiseutumuseo.

Energiatyöryhmä sai tehtäväkseen selvittää keskitettyyn kotimaista polttoainetta käyttävään lämmitysjärjestelmään siirtymistä, se edellyttäisi aluelämpökeskuksen rakentamista. Vuonna 1985 tekninen lautakunta esitti hyväksyttäväksi kaukolämmityksen yleissuunnitelman lämmönlähteinä turve tai hake. Eelis Raatikainen Maataloustuottajain Maaningan yhdistyksen puheenjohtajana näki, että energiapuun tehokas hyödyntäminen eli hakkeen tuottaminen työllistäisi kuntalaisia. Aluelämpökeskusta ei kuitenkaan rakennettu, sillä vuoden 1991 lopussa Maaninka liittyi Savon Voiman aluelämpöosakkaaksi.

1980-luvulla rakentamisen kustannukset horjuttivat eniten kuntataloutta. Kunta jatkoi palvelurakentamista ja samalla työllisyyttä edistäviä investointeja. Päiväkotit Meisikka valmistui vuonna 1980. Rakentamista jatkettiin pitkään, koska maalla oltiin totuttu siihen, että lapset hoidetaan kotona tai korkeintaan perhepäivähoidossa. Maaningan Vanhustentaloyhdistys rakennutti kehitysvammaisten vuokratalo Rajalan vanhustentalojen viereen vuonna 1983. Vanhusten noppatalot purettiin ja tilalle rakennettiin Viljami 1999-2000. Maaningan Vanhustentaloyhdistys rakennutti/peruskorjasi uuden Päivilä-kokonaisuuden, joka sisälsi kolme taloa, Pihlajakodin, Mäntykodin, vanhustenasunnot ja yhteistilat.

Asunto-ohjelmassa oli määritelty tietty asuntomäärä rakennettavaksi vuosittain, osa myös haja-asutusalueelle. Rakennusliike Esa Lainisen rakentama 15. rivitalo valmistui vuonna 1981, ensimmäinen oli valmistunut 1969. Rivitaloja rakensi myös Rakennus ja Höyläys Pykäläinen Ky, jonka höyläshallin kunta sittemmin osti keskusvarastokseen.

Kunta rakensi vuokra-asuntoja pitkin vuosikymmentä. Ensimmäinen vuokratotalo Hollipelto valmistui vuonna 1975, toinen Haapakumpu 1979 ja kolmas, jonka nimeksi jäi Vuokratotalo III, valmistui 1985. Kunnan yksin omistamat vuokratotaloyhtiöt Asunto Oy Mutkapuisto ja Maaningan Vuokrahutoneistot Oy rakennuttivat kuusi vuokratokokonaisuutta, joissa asuntoja on runsaat 60. Asunto Oy Mutkapuisto fuusioitiin vuonna 2009 ja kunnan kolme vuokratotaloa 2013 Maaningan Vuokrahutoneistot Oy:öön.

Paloaseman rakentaminen oli viivästynyt vuosi vuodelta rahapulan vuoksi. Hanke urakkakilpailutettiin vuonna 1985, mutta toteutusta lykättiin tiukan talouden ja urakkahintojen nousun vuoksi. Vuonna 1987 paloasema-keskusvarastoa esitettiin jaettavaksi kahdeksi erilliseksi hankkeeksi, mutta lopulta rakennettiin kalustohalli. Uutta paloasema ei tehty.

Vuonna 1985 paljastettiin Matti A Mykkäsen muotokuva. Se on kunnan valtuustosalin seinällä. Paljastustilaisuudessa Veikko Parviainen muistutti Mykkäsen merkityksestä Maaninalle. "Matti A Mykkäsen ura on vertaansa vailla. Kun kuntainliitot kehittyivät, Mykkänen oli laatimassa muun muassa keskussairaalakuntainliiton peruskirjaa. Kun 1970-luvun alussa kuntauudistuslain myötä Maaninka oltiin vähällä pyyhkäistä pois Suomen kartalta itsenäisenä kuntana, oli Matti A Mykkänen läänin kuntauudistustoimikunnassa. Työ oli kunnan ja maakunnan kansanvaltaisuuden puolesta taistelemista. Valppaana Mykkänen on seurannut, ettei pienen kylän palveluita vaaranneta."

Mykkänen lopetti kuntapolitiikassa vuonna 1988, samoihin aikoihin kuin Veikko Parviainenkin. Lähti-äissanoissaan Mykkänen valoi uskoa uusiin valtuutettuihin. "Meillä on kaikki mahdollisuudet hyödyntää suurten kasvukeskusten läheisyys, mikäli vain haluamme."

Kunnanhallituksen peräsimeen talouden myrskyaalokkoon siirtyi Eelis Raatikainen vuonna 1987 Veikko Parviaisen jälkeen. Valtuuston puheenjohtajana aloitti Mikko Rönkä helmikuun alussa 1989 Mykkäsen jälkeen. Mykkäsen suuriin saappaisiin astuessaan hän muistutti, että köyhtä on vedettävä samaan suuntaan ja varottava, ettei pääse syntymään hirttosilmukoita.

Vuonna 1986 Maaninka teki tappiollisen tilin päätöksen, vaikka edellisvuonna se oli ollut ylijäämäinen, rakentamisbuumi alkoi näkyä kunnan taloudessa. Kuntatarkastaja Juhani Nousiainen peilasi Maaningan tilannetta kunnallistalouden valtakunnallisiin piirteisiin ja totesi, että runsaat viisi prosenttia arvioitua pienemmäksi jäävä verotulo-

Kunnankirjuri Eero Huitinen kanslisti Aune Halosen kanssa vanhan kunnantalon toimistossa vuonna 1939.

jen kasvu sekä valtionosuuksien vähennykset esimerkiksi terveydenhuollon osalta aiheuttavat noin 950 000 markan vajauksen vuoden 1986 tuloihin talousarvioon verrattuna.

Vuonna 1987 lääninhallitus esitti sisäasiainministeriölle 500 000 markan harkinnanvaraista avustusta perusteena Maaningan korkeat lainanhoitokulut. ”Tiukan talouden takia on kunnan investointeja jouduttu lykäämään”, oli toinen peruste. Kunta anoi miljoonaa, mutta lääninhallitus puolitti sen. Vaikka kunnalla pyyhki huonosti, asukkailla ei, sillä vuonna 1987 Maaningalla rakennettiin vilkkaammin kuin koskaan, rakennuslupia oli myönnetty syyskuun loppuun mennessä jo 152.

Uuden kunnantalon rakentaminen oli silti edessä, oli kunnan taloustilanne mikä hyvänsä. Vanha kunnantalo oli käynyt ahtaaksi ja huonokuntoiseksi. Olihan se rakennettu jo vuonna 1920. Kunnantalon suunnittelu alkoi vuonna 1987, kun kunta osti Kulmalan tilan vanhan kunnantalon takaa Liisa Rautaheimolta. Seuraavana vuonna pidettiin suunnittelusta arkkitehtikilpailu. Sen voitti arkkitehti Hannu Huttunen. Kunnantalon alustavat rakennuskustannukset olivat 14 miljoonaa ja toteutusaikataulu 1991-92. Kun valtiovarainministeri Erkki Liikanen kävi vierailulla vuonna 1988, sai hän mukaansa toiveita valtion osallistumisesta kunnantalon rakentamiseen tekemällä sinne virastoja, joita Maaningalla oli Pohjois-Savon kunnista vähiten.

Kouluja peruskorjattiin, sillä säästöavoitteet eivät olleet vielä niin tiukkoja, että lakkautuksiin olisi ryhdytty, vaikka oppilasmäärät vähenivät. Vuonna 1988 alettiin suunnitella myös terveysaseman laajennusta, mutta ylikuumenuneessa taloustilanteessa urakkahinnat karkasivat pilviin.

Kuntien velvoitteiden kasvun vuoksi oli vuosikymmenen lopulla perustettava 39 uutta virkaa, joista valtaosa sosiaalitoimeen.

Muutamia muita investointeja tehtiin paikon edessä. Koska uusi tiedonvälityksen aikakausi teki tuloaan, siirtyi kunta ATK-aikaan vuonna 1986, jolloin kunnantalolle hankittiin ensimmäiset tietokonejärjestelmät. Budjettiin mahtui myös yksi NMT-puhelin, joka maksoi 20 000 markkaa. Tekninen lautakunta sai sen ihmeen käyttöönsä.

1980-luvun loppua kohden Suomen ja koko maailman talous ylikuumeni. Pankkien rahahanat olivat apposen auki kenelle vain, ja korot hipoivat pilviä. Tätä leväperäisyyttä liekö ounastellut jo vuonna 1982 Keran aluejohtaja Pentti Pöysälä, joka kauppakamarin seminaarissa Maaningalla otsikoi esitelmänsä ”Rahassa löytyy”. Jo tuolloin Pöysälä piti hyvänä pienen ja keskisuuren teollisuuden rahoitusnäkömiä.

Maaningan jatkuvasti suurin ongelma oli kuuluminen aluepoliittisesti 2B-vyöhykkeeseen. Kunnanhallitus kääntyi vuonna 1987 maakuntaliiton puoleen ja pyysi sitä vaikuttamaan niin, että Maaninka määrättäisiin kehitysaluepoliittiseksi erityisalueeksi, koska maataloudesta väheni vuosittain 27-28 työpaikkaa, eikä teollisia työpaikkoja tullut samaa vauhtia. Se myös anoi valtioneuvostolta aluepoliittisen vyöhykejaon muuttamista 2B:stä 1B:hen. Kuntasuunnitelmassa todettiin, että nykyinen palvelutaso voidaan taata vain tehokkuutta lisäämällä. Investoinneissa on tyydyttävä vain välttämättömään.

Kotiseutumuseo oli jouduttu siirtämään kirkon yläkerrasta pois tupajumien vuoksi ja siirretty viljamakasiiniin 1980-luvun alussa. Esineistö oli lähtöisin opettaja Liinu Pitkäsen arvokkaasta työstä Varpas-

maalla, jossa hän oli aloittanut vanhojen esineiden keräilyn jo vuonna 1912 Hulvin talosta siirrettyyn savupirttiin ja luovuttanut sittemmin esineistön kunnalle. Arvokas esineistö piti saada turvalliseen paikkaan. Sellainen olisi ollut vanha lääkärintalo, joka asetettiin Kuopion lääninhallituksen toimesta kahden vuoden toimenpide- ja purkukieltoon. Kaunis Venäjänsaarelta kirkonkylälle tuotu huvila oli tyhjillään. Hyvä ajatus ei kuitenkaan toteutunut, sillä kotiseutumuseoksi muutos olisi tullut liian kalliksi. Rakennus purettiin vuonna 1993.

Kulttuuri- ja raittiussihteerinä kunnassa ollut Riitta Kylänpää, nykyisin Suomen Kuvalehden toimittaja, ehdotti vuonna 1982 kuntaan torpparimuseota Jukolaan tai Kalapurolle, jotta ne rakennukset olisivat välttyneet purkamiselta. Ehdotus ei saanut tuulta alleen.

Vuoden 1987 kotiseututeko oli kotiseutuarkiston perustaminen, jonne kuka tahansa saa tuoda tallettavaksi Maaninkaa koskevaa aineistoa. Siellä on Maaningan henkinen ja aineellinen perinne, niin yksityishenkilöiden, yhteisöjen, yritysten ja seurojen kuin kunnankin. Se on mielenkiintoinen paikka kaikille historiasta kiinnostuneille. Arkisto on kunnantalon alakerrassa.

Vuosikymmenen isoimpia investointeja oli vesihuollon järjestäminen. Kunnan vesihuolto saatiin kuntoon vuoden 1989 loppuun mennessä. Runkojohto vedettiin Maaninkajärven ympäri, jakelujohdot ulottuivat Tuovilanlahteen, Patamäkeen, Käänninniemeen ja Onkivedelle. Linjan Pihtisalmi-Ahkionlahdi-Vianta-Tuovilanlahti rakentamisesta vastasi valtio. Tavinsalmi-Haatala -osuus oli valmistunut jo vuonna 1981.

Vuonna 1989 hallintoa alettiin kehittää Suomen Kunnallisliiton kuntakonsultointiyksikön kanssa yhdessä. Veroäyri nousi 18 penniin, oltuaan 17 penniä 9 vuotta. Sen tiimoilta pulpahti kuntaliitosajatus taas pintaan. Uutis-Jousen palstoilla keskusteltiin kunnan liittämisestä Siilinjärveen, koska vero- ja nimismiespiiri sekä terveydenhoito ovat jo yhteisiä.

Vuonna 1989 avautui ensimmäinen pankkiautomaatti Maaningan Osuuspankissa, samoihin aikoihin Kuopion Kaapelitelevisio alkoi laajentaa kaapelilähetystoimintansa Maaningan kuntaankin.

Poliittisissa voimasuhteissa tapahtui 1980-luvulla liikettä. Kokoomus ja SMP lisäsivät kannatustaan. Kokoomuksen ääniharavaksi nousi Anna Tuovinen, joka vaikutti monipuolisesti kunnan kehitykseen erityisesti asuntorakentamisessa, hän rakennutti useita rivitaloja kirkonkylälle. Vuoden 1984 vaaleissa erityistä oli naisehdokkaiden määrä, joita oli 141:stä 40. Silloin vaihtui kolman-

nes valtuutetuista, joskin valtuuston voimasuhteet säilyivät ennallaan.

Vuoden 1988 vaaleissa keskusta menetti yksinkertaisen enemmistönsä. Silti 27 valtuutetusta 18 oli viljelijöitä.

Valtuustojen voimasuhteet

Kunnanvaltuutetut olivat ensimmäisinä vuosikymmeninä lähinnä kyläkuntansa edustajia. Puoluejako ei vielä ollut, vaikkakin selvä jako vasemmiston ja oikeiston kesken. Vasta vuoden 1956 kunnallisaaleissa kaikki vaaliliitot olivat puolueiden mukaisesti nimettyjä.

Koska suurin osa kuntalaisista oli maatalouden harjoittajia, on Maalaisliitto, myöhemmin Keskustapuolue ja nykyisin Suomen Keskusta, ollut jatkuvasti suurimpana valtuustoryhmänä. Vuoden 1960 vaaleissa tuli mukaan Suomen Pientalonpoikien puolue, ja sitä jatkoi Suomen Maaseudun Puolue. SMP päätyi konkurssiin 1990-luvun puolivälissä ja sen raunioille rakentui uusi puolue Perussuomalaiset. Puolueella on ollut 2-4 valtuutettua joka valtuustossa. Kokoomuksella oli vuosina 1957-72 yksi edustaja valtuustossa ja sen jälkeen 2-3 valtuutettua kerrallaan. SDP:n kannatus on pysynyt 2-4 valtuutetussa. Vasemmistoryhmä SKDL, sittemmin Vasemmisto, on saanut 2-3 edustajaa valtuustoon. Vuosina 1989-1992 ja 1993-1996 on valtuustossa ollut myös yksi sitoutumattomien edustaja.

Maaningan ainoan EU-edustajan, Mirja Ryynäsen, ura alkoi vuonna 1986, kun keskustapuolue asetti hänet eduskuntavaaliehdokkaakseen. Ryynänen meni kirkkaasti läpi iskulauseella Yhteistyötä yli puoluerajojen maakunnan hyväksi. Vuonna 1988 Ryynänen valittiin presidentin valitsijamieheksi, 1990 jälleen keskustan kansanedustajaksi, 1994 keskustan varapuheenjohtajaksi ja 1995 hänet valittiin europarlamenttiin. Vuonna 1998 hän ei asettunut enää EU-ehdokkaaksi, vaan valittiin kansanedustajaksi. Hänestä kerrotaan lisää erillisessä osiossa tässä kirjassa.

Vuosikymmenen lopuksi Maaningan lippulaiva ja suurin työllistäjä Sinikiven meijeri ilmoitti, että meijeri lopetetaan vuonna 1991, mutta se sai vielä vuoden jatkoajan ja lopetti 1992. Sinikivestä tuli osa läänin kaikki meijeriosuuskunnat yhdistävää alueosuuskuntaa.

Vielä 1985 Maaninka oli Kuopion Osuusmeijerin alueen suurin maidontuottaja, tuotanto oli 16,5 miljoonaa litraa. Lopettamispäätökseen lienee vaikuttanut se, että yli 65-vuotiailta tuottajilta poistettiin 23,5 pennin lisä 30 000 maitolitraan asti. Siksi moni iäkäs ei jatkanut enää maidontuotantoa.

Promilk myi rakennukset vuonna 1995 Martti Tissarille ja Veikko Hyväriselle, jotka vuokraavat ti-

loja yritystoimintaan. Kunta osti Promilkiltä Sinikiven meijerin jätevesipuhdistamon purkujohtoineen ja noin kahden hehtaarin suuruisen maa-alueen sekä siihen liittyvän vesialueen.

1990-99: Supistusten ja säästöjen vuosikymmen

Suomen 1990-luvun alun lama oli talousvaikutuksiltaan Suomen historian pahin talouskriisi, pahempi kuin 1930-luvun lama. 1990-luvun laman aikana bruttokansantuote laski 13 prosenttia ja työttömyys nousi 3,5 prosentista 18,9:een. Rahan aggressiivinen myynti ja ulkomaisen luototuksen vapautuminen innostivat yritykset ja yhteisöt ottamaan valuuttaluottoja. Kun marka jouduttiin devalvoimaan, eivät lainantajat enää selvinneet veloistaan. Yrityksiä ja pankkeja kaatui. Maaningalla päättyi Säästöpankin taru vuonna 1992 ja se siirtyi 1993 Postipankille.

Valtion ja kuntien menoja leikattiin voimakkaasti, jotta valtion maksuvalmius olisi voitu taata. Tämä heikensi muun muassa kuntien sosiaalipalveluja. Lamavuosien jälkeen vuonna 1995 koottu Lipposen I hallitus jatkoi tiukasti valtion menoja rajoittanutta talouspolitiikkaa.

Vähitellen vuosikymmenen puolivälissä talous alkoi taas kasvaa.

1990-luvun alun lama oli lähinnä paikallinen, Pohjoismaita ja niistä eniten Suomea kosketanut talouskriisi. Muualla maailmassa talous veti tavalliseen tapaan ja Suomi saiikin melko nopeasti etenkin vientivetoisen talouskasvun käyntiin sen jälkeen, kun Suomen paikalliset talousasiat oli saatu kuntoon.

Maaningan kunnan viisivuotissuunnitelmaan 1990-95 kirjattiin mittavimmat investoinnit ikinä, 46 miljoonaa. Suurimpana syynä oli kunnantalon rakentamishanke.

Kunnantalon suunnittelusta pidetyn arkkitehtikilpailun voitti arkkitehti Hannu Huttunen suunnitelmallaan "Puuhelmipeli". Arkkitehdit kiittelivät kuntaa ennakkoluulottomuudesta, mutta kuntalaiset olivat hämmentyneitä. Entinen kodikas kunnantalo vaihtuisi moderniin arkkitehtuuriin.

Kunnantalon rakennusurakka oli urakkakilpailussa vuoden 1991 alussa. Kunta yritti rauhoittaa neuvotteluasemiaan, eikä kertonut Uutis-Jousen toimittaja Matti Ihatsulle tarjouksenantajien nimiä. Pimittäminen ärsytti Ihatsua, joka kirpeästi moitti kuntaa läpinäkyvyyden puutteesta. Urakkasopimukset allekirjoitettiin toukokuussa 1991. Rakennus-

nustöistä vastasi YIT-Yhtymä Oy, LV-töistä LVI-Lappalainen Ky, IV-töistä Ilmapörssi Oy, kiinteistöautomaatiosta Atmostech Oy ja sähkötöistä Johdinsähkö Oy. Rakennusalan laman vuoksi työvoimaa oli runsaasti tarjolla ja maaninkalaiset rakennusmiehet työllistyivät hyvin.

Kunnantalon rakentamispäätös syntyi 6.5.1991 valtuustossa selvin äänestyslukemin 20-7. Talon kustannusarvio oli ehtinyt nousta alustavasta 14 miljoonasta 24,6 miljoonaan, mutta rakentamista ei haluttu, eikä yksinkertaisesti enää voitu siirtää kustannusten edelleen nousemisen pelossa.

Talo valmistui marraskuussa 1992. Uutis-Jousi otsikoi repäisevästi "Puuhelmipeli on vastaisku apatialle". Arkkitehti Huttunen määritteli talon olevan protesti 80-luvun virastorakentamiselle. "Suurin ongelma oli sopeuttaa suuri rakennus pienen kirkonkylän mittakaavaan. Siksi jaoin rakennuksen kolmeen blokkiin, joita yhdistää sisäkatu."

Siilinjärven asemakaava-arkkitehti Otto Siippaisen mielestä puuverhouksen käyttö oli harkittu ratkaisu. Puu on materiaalina lämmin ja maalaishenkinen. Kuntalaiset sen sijaan nurisivat: he pitivät taloa Maaningalle liian kalliina ja nimesivät sen pula-ajan monumentiksi tai jopa navetaksi.

Harmillista oli, että rakentamispäätöksen jälkeen valtio päättikin lupauksensa vastaisesti olla tulematta virastoineen Maaningan kunnantalon sille varattuun osaan. Tilat saatiin kuitenkin vuokratuksi muiden yritysten toimistokäyttöön. Talosta tuli liian iso, "mutta tehty mikä tehty ja nyt pulinat pois", tuskastui valtuuston puheenjohtaja Rönkä sormittelijoihin.

Vuoden lopussa kunnalla oli velkaa noin 40 miljoonaa ja lainojen keskikorko oli 12 prosenttia.

"Talosta koitunut velka voidaan hallitusti maksaa, mutta se edellyttää muutamaksi vuodeksi niukkaakin niukempaa budjettia ja muitakin leikkauksia kuin työntekijöiden lomarahat", varoitteli kunnanjohtaja Sulasma.

Kauan odotettu talo saatiin, mutta pienelle kunnalle velkataakka oli hirmuinen. Voi vain ihmetellä, miten suuriin säästötalkoisiin kunta joutui ja miten se onnistui niissä niin hyvin. Se edellytti koko organisaation ja toimintatapojen joutumista perusteelliseen syyniin.

Säästöt jatkuivat useita vuosia. Hallintokunnat saivat käskyn säästää käyttömenoissa viisi prosenttia. Henkilöstön supistussuunnitelma edellytti kuuden viran lakkauttamista heti ja vuonna 1993 jo 10. Virkoja piti myös uudelleen järjestellä. Esimerkiksi maatalous- ja lomautakunnan sihteerien virat yhdis-

Maaningan uuden kunnantalon pienoismalli, ja sama kohde täysmittakaavassa.

tettiin. Muina säästämistoimina keskusteltiin asukaslukuun nähden ylisuuren koulupiiriverkon supistamisesta ja kolmen koulun lakkautuksesta. Vianta, Kurolanlahti, Haapamäki ja Tavinsalmi lakkautettiin parin vuoden sisällä.

Lisäksi päätettiin sekä lakkauttaa että yhdistää lautakuntia. Elinkeinolautakunta ja raittiuslautakunta lakkautettiin, koululautakunta muuttui koulutuslautakunnaksi, kulttuurilautakunnan hoitoon siirtyivät kirjastolautakunnan tehtävät, liikunta- ja nuorisolautakunnasta tuli vapaa-ajanlautakunta, teknisen lautakunnan yhteyteen siirtyivät tie- ja liikennelautakunnan tehtävät, rakennus-, palo- ja ympäristönsuojelulautakunta yhtyivät ympäristölautakunnaksi ja maatalous- ja lomalautakunta yhdistyivät. Kunta alkoi peria terveyskeskuksmaksua.

Lakkautetut lautakunnat

Kotiseutulautakunta 1984

Lomalautakunta 1992

Maatalouslautakunta 1992

Tielautakunta 1992

Rakennuslautakunta 1992

Palolautakunta 1992

Väestönsuojelulautakunta 1992

Liikennelautakunta 1992

Koululautakunta 1992

Nuorisolautakunta 1992

Raittiuslautakunta 1992

Kirjastolautakunta 1992

Liikuntalautakunta 1992

Elinkeinolautakunta 1992

Kulttuurilautakunta 1996

Tekninen lautakunta 1996

Vapaa-aikalautakunta 1996

Maaseutulautakunta 1996

*Koulutuslautakunta 1997
Ympäristölautakunta 1997
Ympäristösuojelulautakunta 2000
Sosiaalilautakunta 2009 Siiliset 1.1.2010*

Nykyisin toimivat lautakunnat

*Sivistyslautakunta
Tarkastuslautakunta
Keskusvaalilautakunta
Ympäristölautakunta*

Leevi Mensosen useasti esittämä ehdotus valtuuston ja kunnanhallituksen kokouspalkkioiden alentamisesta meni vihdoinkin läpi. Vapaa-ajantiloista alettiin periä käyttömaksua. Maaninka muutti virkansa kuntakohtaiseksi, eikä paikkakohtaiseksi, sillä oli ”havaittavissa jäykkyyttä siirtyä kuntaorganisaation sisällä eri tehtäviin”.

Yllättäen kunta teki hieman ylijäämäläisen tilinpäätöksen vuonna 1992, johon vaikutti myös verotulojen 9,8 prosentin kasvu. Kun kunnat saivat 1.8.1992 alkaen ryhtyä kantaan kiinteistövero, se tuotto korvasi vero-äyrin korotuspaineet. Työttömyysaste oli kuitenkin korkea, 14,7.

Pohjois-Savon seutukaavaliitto oli käynnistänyt kylämaisemaintoiminnan vuosikymmenen alussa. Sen yhteenvedon mairitteli Maaninkaa. Maaninkajärven ympäristö on luetteloitu yhdeksi valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi.

”Maaninkajärven ympäristö on keskiaikaisen taustansa, vanhojen ajalleen tyypillisten kanavien ja aikoinaan muuhun maakuntaan nähden edistykseellisen maataloutensa tähden kulttuuripiirteiltään monipuolinen ja arvokas sekä muusta maakunnasta poikkeava alue. Maaninka on vahvaa maatalousaluetta, mutta ei luonnonoloiltaan ole kovin tyypillistä Pohjois-Savoa. Laajat vesirajaan asti ulottuvat viljelykset ympäröivät lähes kauttaaltaan Maaninkajärveä. Tiet myötäilevät rantoja järven kummallakin puolella. Asutus ei muodosta selvästi rajautuvia kyliä, lukuun ottamatta kirkonkylää ja Tuovilanlahtea. Tuovilanlahti on lahdenpohjukan rinteeseen muodostunut tiheään rakennettu kylä, joka vähäisen uusirakentamisen takia on pysynyt miljööltään sopuisena.

Historiallisesti mainittavia alueita ovat muun muassa Tavanniemi kuninkaankartanoineen, Keskisaaren Kaarilammen ja Syvälahden välisellä harjulla on neljä muinaisjäännettä tulkittua kivi- ja Hilturinniemen muinaiset kivirauniot. Kiinteät muinaisjäänneksien ovat muinaismuistolaille rauhoitettuja.

Maaninkajärvi on tullut tunnetuksi etenkin vakautta ja vaurautta huokuvista maaseutumaisemistaan, jotka ovat parhaimmillaan Haatalan ja Halolan ympäristöissä. Vaihtelua ja mielenkiintoa antavat kanavamiljöö ja Tuovilanlahden kylä.”

Pitkän historian omaavalle Maaningalle on ihme, että sinne ei jo aiemmin ollut perustettu kotiseutuyhdistystä. Ensimmäinen kokous pidettiin 8.10.1992. Yhdistys oli Maaninka-Seuran alku. Se ryhtyi virkistämään kotiseutuhenkkeä. Kunta myi 500 markalla Vanhan Pappilan Maaninka-Seuralle vuonna 1996 ehdolla, että se kuudessa vuodessa kunnostaa pappilan kotiseututaloksi. Seura aloitti pappilan kunnostuksen talkoovoimin vuonna 1997, mutta kun kustannukset olisivat paisuneet satoihin tuhansiin eikä avustuksia riittävästi saatu, tahtotila alkoi hiipua. Vielä vuonna 1999 seuran silloinen puheenjohtaja Hannu Kumpulainen toivoi kansanliikettä Vanhan Pappilan kunnostuksen puolesta ja samaa ajoi seuraavana vuonna Mirja Keinänen, sen vuoden puheenjohtaja. Hyvistä tarkoituksista huolimatta pappilaprojekti oli seuralle liian iso pala purtavaksi, ja vuonna 2000 seura palautti pappilan kunnalle. Kunta myi sen Risto Nietosjärven ja Sari Koskisen yhtiölle. Heidänkään käsissään se ei noussut kukoistukseen, vaikka yritystä oli. Nykyisin pappila on yksityisomistuksessa.

Vuonna 1992 Maaninkaa yritettiin saada osaksi Kuopion perustettavaa kihlakuntaa, Sinisentien kihlakuntaa, joka koostuisi Maaningan, Siilinjärven, Pielaveden ja Keiteleen kunnista. Hanke tähtäsi koko valtion paikallishallinnon uudelleen organisoimiseen. Lopputuloksena Maaninka-Siilinjärvi-Kuopio muodostivat yhden kihlakunnan.

Maaninka ei ollut kuulunut tähän saakka mihinkään kuntien yhteistyöverkkoon, mutta 1990-luvun alussa se ryhtyi yhteistyöhön Kuopion keskuseudun kanssa. Markkinointiin varattiin 100 000 markkaa. Mainosmarkkoja käytettiin asuinkuntamarkkinointiin lehdissä ja paikallisradiossa Muuta maalle Maaningalle -iskulauseella. ”Tontit viedään käsistä”, tuuletti kunnanjohtaja Sulasma Savon Sanomien haastattelussa.

Erikoisin hanke oli suunnitelma hiukkaskiihdyttimen rakentamisesta Maaningalle. Pohjois-Savon kiinteä peruskallio olisi sopinut hankkeelle. Miljardeja maksava, 40 kilometriä pitkä ja tuhat ihmistä työllistävä lineaarikiihdytin olisi sijoitettu linjalle Kuopio-Pielavesi kulkien Maaningalla Kankaisenmäen ja Leinolanlahden kautta. Kiihdyttimen vaatima tila olisi kaivettu 40 metrin syvyyteen 12 metriä leveään tunneliin. Sen keskivaiheilla Leinolanlahden Heinäsuon luona olisi 120 metrin syvyydessä ollut suuri tutkimus- ja törmäytyskallio. ”Tällaiseen suositukseen päätyivät Geologian tutkimuskeskuksen, Helsingin yliopiston seismologian laitoksen ja Suunnittelukeskus Oy:n asiantuntijat”, kirjoitti Veikko Lötjönen Savon Sanomissa 24.4.1993. Maanin-

Kunta mukaan kiihdyttimen sijoitustutkimukseen

Maaninka työllistää nuoria 40 000 markalla

Matti Ihatsu

Maaningan vapaa-ajanlautakunnan
positiivinen päätös nuorten työllistämistä
sai kunnanhallitukselta
Uutis teki positiivisen
40 000 markkaa kou-
luikäisten työllistä-

Uutis-Jousen uutinen
6.6.1993 lupaili muka-
via nuorille ja hiukkasten
kiihdyttäjille.

Hiukkaskisaan mukaan

Kunta osallistuu 10 000 mark-
alla lineaarikiihdyttimen jatkotutki-
mukseen. Pohjois-Savon Liitto,
Kuopion kaupunki, Pielavesi ja
Maaninka teettävät yhteisvoimin
jatkotutkimuksen kiihdyttimen si-
joittamisesta kuntien alueelle.
Työstä vastaa Suunnittelukeskus
Oy ja sen kustannusarvio on 215
000 markkaa.

Tavoitteena on saada Pohjois-
Savo niiden 2-3 suomalaisen alu-
een joukkoon, joita esitellään kan-
sainvälisille fyysikkojärjestöille
kiihdyttimen sijoituspaikkana.

Kunta liittyi Pulkonkoskelle pe-
ruskunnan

kunnantalolle tai vanhalle paloase-
malle tyssäsi kunnanhallituksessa.
Hallituksen mukaan nykyisessä ta-
loudellisessa tilanteessa ei ole edes
tarpeen selvittää muuton kustan-
nuksia. Liioin ei nykyiseen kirjas-
tokiinteistöön ole halukkuutta ra-
kentaa omaa sisäänkäyntiä.

Kunnanhallitus päätti julistaa
myytäväksi As Oy Maaningan Ah-
kiorannassa olevan kaksion. Ta-
loussihteeri **Timo Mononen** on
perunut As Oy Halmetien yksióstä
tekemänsä ja kunnanhallituksen
hyväksymän tarjouksen.

Kh linjasi myyntipolitiikkaa
yleisesti: Kirkonkylällä sijaitsevia
pieniä asuntoja, lähinnä yksiöitä, ei
enää tarjota myytäväksi, koska nii-
tä tarvitaan vuokra-asunnoiksi.

*galle käsittämättömän suuri jättihanke raukesi ja
hiukkaskiihdytin rakennettiin Sveitsiin. Nyt CERNis-
sä on Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskus,
jossa työskentelee 2 500 vakituista työntekijää, ja
vuosittain siellä vierailee lähes 7 000 tutkijaa.*

Maaningan kuntataloudessa kummitteli jat-
kuvasti pelko valtionapuja heikentävistä ke-
hitysalueluokkamuutoksista. Vuonna 1993
pelko realisoitui, sillä uudessa luokitukses-
sa Maaninka sijoitettiin "vauraiden kunti-
en" joukkoon, mikä alensi valtionosuuksia
10 prosenttia. Maaninka olisi halunnut Pie-
laveden ja Keiteleen kanssa samaan luokituk-
seen, ja haki jälleen erityisalueeksi perustee-
na maatalouden rakennemuutoksesta kärsivä
elinkeinoelämä, mutta valtioneuvosto ei hy-
väksynyt hakemusta.

Vuonna 1993 Maaninka teki ensimmäisen
kirjallisen kuntastrategiansa, jonka pääajatus
oli entinen, eli kunta haluaa säilyttää maa-
seutumaisen imagoonsa, mutta tavoitteena oli
4 500 asukasta vuonna 2000. Vuonna 1995
asukkaita oli 4 136. Maaningan kehittämi-

nen asumiskuntana ja maapolitiikan kehittä-
minen oli koko strategian ydin.

"Kunnassa on vahva haja-alueasutus, jo-
ta kunta on myös edesauttanut muun muas-
sa vesijohtoverkoston rakentamisen avulla.
Kunta on pyrkinyt vahvistamaan elinkeino-
rakennettaan rakentamalla teollisuustiloja ja
perustanut kunnallisen teollisuusyhtiön, sekä
kiinnittänyt erityistä huomiota puhtaiden ja
runsaiden pohjavesivarojen säilymiseen. Elin-
keinoelämän tulee perustua maaninkalaiseen
pienyrittäjyyteen. Merkittävimpiä muutoksia
talousalueella ovat kuntien yhteistyön lisään-
tyminen ja sen välttämättömyys kuntien itse-
hallinnolle. Ennusteen mukaan kuntien mää-
rä tulee vähenemään, samoin kuin läänien.
Maaningan heikkoutena on korkea velka-
määrä, valtion palvelujen ja erikoispalvelujen
puute, teollisten työpaikkojen vähäisyys, sel-
vien tavoitteiden ja päämäärien puuttuminen
sekä yksipuolinen elinkeinorakenne. Henki-
löstömenojen kasvu on ollut suurempaa kuin
verotulojen", ensimmäinen kuntastrategia
kertoi.

UUTIS-JOULI

● SIILINJÄRVI ● MAANINKA ● SITOUTUMATON PAIKALLISLEHTI

MAKUJA SYKSYYN LOKAKUUN TARJOUKSET

HEDELMÄTÄYTE- KARKIT	3 ⁹⁰ 100g	TURKKILAINEN OMENATEE	9 ⁵⁰ 100g
ENGLANNIN LAKRITSI	3 ⁹⁰ 100g	MAUSTEKAHVIT	12 ⁵⁰ 100g
LEIVONTAPAKETTI: — kaneli 100g — vaniljasokeri 100g — leivinjauhe 100g — kardemumma 50g	yht. 20 ⁰⁰	AROMISUOLA 100g	8 ⁰⁰
		MAUSTEPIPPURI 100g	8 ⁰⁰

Herkkukauppa NAMIXI

(Alexin kulmassa) ma-pe 9-18, la 9-16. Puh. 422 442

Elinkeinoasia- miehen virka lakkautuslistalle

Matti Ihatsu

Maaningan elinkeinoasiamiehen virkaa ollaan lakkauttamassa. Kunnanhallitus esittää valtuustolle, että virka lakkautetaan 31.12. 1993 alkaen taloudellisista syistä.

den irtisanomis- ja lomautusperusteet tulevat samankaltaisiksi kuin työsuhteissa. Irtisanominen mahdollistuu, vaikka viranhaltija on äitiys-, isyys- tai vanhempainlomalla tai hoitovapaalla.

Kunta vahvisti metsänmyynnin

Vuonna 1993 paikallislehti sai lisää väriä, mutta elinkeinoasiamies menetti virkansa.

Strategian muutososuus on tarkkanäköinen ennuste tulevaisuuteen.

Säästöt jatkuivat. Kunta myi puolella miljoonalla metsää, lakkautti kiertävän päiväkodin, vanhusten päiväkeskustoiminnan, vetäytyi Huiluruppeemien järjestämisestä, antoi henkilöstölle 1-4 kuukauden lomautusvaroituksen, ja lopuksi vielä lopetti työpaikkaruokailujen tukemisen Puolispaikassa ja Tavinpyrstössä.

Vuoden lopussa se lakkautti myös elinkeinoasiamiehen viran varautuessaan entistä rajumpiin valtionosuuksien supistuksiin. Henkilöstösuunnitelma, jossa sovittiin lopetettavaksi 38 virkaa ja tointa viidessä vuodessa, hyväksyttiin.

Vuonna 1993 alkoi seutulippukokeilu Karttulan, Kuopion, Maaningan, Siilinjärven, Suonenjoen ja Vehmersalmen alueella. Seutulippu on edelleen käytössä.

Lehdet muuttuivat nelivärisiksi.

Vuonna 1994 vapaa-ajan toimintojen rahoja leikattiin kolmanneksella, kulttuurille se tarkoitti neljänneksen supistusta. Eelis Raatikainen huomauttikin, ettei kirjastoa voi kurittaa monta vuotta peräkkäin, supistusten painopisteitä täytyy muuttaa. Supistusten painopiste näreästi kuntalaisia. Yrjö Ihalainen erosi kulttuurilautakunnan puheenjohtajuudesta, koska koki supistusten olevan niin suuria, et-

tä hän näki luottamustehtävänsä tarpeettomaksi. Valtuutettu Leevi Mensonen ehdotti lomautettavaksi ja lakkautettavaksi lähes koko kunnanjohton.

Kunta lakkautti nuorisosihteerin, liikuntasihteerin ja kulttuuri-raittiussihteerin virat ja perusti tilalle yhden vapaa-ajanohjaajan viran. Opettajat pantiin pakkolomalle pätkiksi. Vuonna 1995 kunnanjohtaja Sulasma lähti säästösavottaan mukaan ja ehdotti itselleen pakkolomaa taloudellisten syiden vuoksi. Kunnassa oli päällä lomautusvaroitusta kunta-alan 2,4 prosentin palkankorotusten vuoksi. Ympäristösihteerin tehtävät yhdistettiin rakennustarkastajan tehtäviin vuoden 1995 alussa. Valtuusto hyväksyi yhden koulupiirin järjestelmän ja koulutoimenjohtajan virka lakkautettiin 31.7. lukien ja tehtävä liitettiin yläasteen rehtorin virkaan, sittemmin elokuussa 2001 perustettiin sivistystoimenjohtajan sivuvirka, johon valittiin yläasteen rehtori Kari Lopenen.

Menossa oli myös valtion paikallishallinnon palvelutoimistokokeilu, mutta lopputulos oli, etteivät ihmiset käyneet toimistoissa eikä palvelujen käyttö juurikaan lisääntynyt. Eikö tieto tavoittanut palvelujen karsimiseen tottunutta kansaa?

Vuonna 1995 Suomi liittyi Euroopan Unioniin. Maaninkakin sai oman EU-infopisteen kunnantalolle.

Maaninka allekirjoitti Pielaveden, Keiteleen ja näiden kansanterveystyön kuntayhtymän kanssa tehdyn hankintayhteistyösopimuksen, jonka tarkoituksena oli järkeistää hankintoja.

Sulasma loi positiivista henkeä ja ilmoitti Uutis-Jouksen haastattelussa, että tilanne ei ole Maaningalla niin synkkä kuin media antaa ymmärtää.

"Kehittäminen asumiskuntana jatkuu. Monista leikkauksista huolimatta ei palveluja ole vähennetty ja teollisuushallit alkavat täytyä. Mitkä olisivat palvelut, jos tapahtuisi kuntaliitos? Pysyisikö yläaste ja montako ala-astetta? Keskitettäisiinkö terveyskeskuksen palveluja", Sulasma herätteli.

Kaikkien näiden toimien ansiosta kunnan velkakäyrä kääntyi yllättävän hyvään laskuun ja Maaninka pystyi lyhentämään velkojaan nopeammin kuin kunnantalon rahoituspäätöksiä tehtäessä otaksuttiin. Verotulot ylittyivät budjetoidusta 2,5 miljoonalla, kunta sai myös harkinnanvaraisen miljoonan markan rahoitusavustuksen valtiolta.

Maaninka lopetti Teollisuusyhtiö Oy:n ja aloitti yhteisen yrittäjäprojektin Keiteleen ja Pielaveden kanssa. Tavoitteena oli 20 yrityksen luominen.

Onnekseen Maaninka pääsi vuonna 1996 voittajien leiriin valtionosuusuudistuksissa. Valtionosuus toi 1 077 markan kasvun asukasta kohden. Myös tilinpäätös osoitti kolmen miljoonan ylijäämää.

Kunta oli onnistuneesti purjehtinut läpi karikkojen ja myrskyjen ja sai huokaista helpotuksesta, pahin oli ohi!

Vuonna 1996 oltiin päästy takaisin normaalielämään. Kunta lupasi halukkaille päivähoitopaikat, omaishoidontuen määräraha tuplaantui, nuoria koululaisia työllistettiin ja kaksi uutta perhepäivähoitajaa palkattiin. Sen sijaan maatalouslomittajan 28 toimesta osa-aikaistettiin 23 tehtäväjärjestelyjen helpottamiseksi.

Uusia asukkaita kunta houkutteli pudottamalla tonttihinnoja haja-alueella 20-40 prosenttia. Maaningan laaja yhteistyö Siilinjärven kanssa kasvoi entisestään, kun se ryhtyi jätevedenpuhdistuksessa yhteistyöhön Siilinjärven kanssa. Keskisaaren puhdistamon korjaaminen ja ajanmukaistaminen ei olisi ollut taloudellisesti järkevää.

Kuntaliitos Siilinjärven kanssa palautui ajoittain keskusteluun. Valtuutettu Esa Rytönen teki vuonna 1996 virallisen aloitteen liitosselvityksen tekemisestä, "koska kuntien välillä on paljon luontevaa yhteistyötä muutoin; terveyskeskus, poliisi, verotus, kela, työvoimatoimisto, kansalaisopisto, lukio ja

erityiskoulu. Saataisiin asukkaita, kun rohkeus muuttaa maalle Maaningalle kasvaisi." Kunnanhallitus ei lämmennyt esitykselle.

Kunnanvaltuusto päätti vuonna 1997 muuttaa kunnanhallituksen kauden nelivuotiseksi entisestä kaksivuotisesta. Hallituksen jäsenmäärä pudotettiin kahdeksasta seitsemään.

Valtuuston puheenjohtajan kausi muuttui vuodesta 2001 alkaen yksivuotiseksi, kun aiemmin kausi oli ollut neljävuotinen.

Naisten osuus kuntahallinnossa humautti korkeaksi naiskiintiön vuoksi.

Vuosi 1997 oli juhlavuosi. Suomi täytti 80 vuotta, Maaninka 125 vuotta ja Tavinsalmen hallintopitäjän perustamisesta tuli kuluneeksi 450 vuotta.

Juhlavuotta juhlittiin monin tavoin heti vuoden alun uudenvuoden yön juhlavastaanotosta ja ilotulituksesta lähtien. Toukokuussa juhlittiin Korkeakosken 50 vuotta täyttäneitä luonnonsuojelualuetta, 29.6. Maaningan kunnan 125-vuotisjuhlaa. 19.7. paljastettiin Tavinsalmen kuninkaankartanon muistomerkki kunnantalon puistikossa. Muistomerkki siirrettiin sinne Mustanvirran lossin kupeesta.

Koko Tavinsalmen hallintopitäjän 450-vuotisjuhlallisuuDET pidettiin 19.-20.7. Maaningan kunnantalolla. Kuopion kaupunki ja Maaningan kunta pitivät yhteisen vastaanoton kutsuvieraille. Sunnuntain juhlapuhujana oli toimittaja Erkki Toivanen. Kuninkaankartanon sijaintia tutkittiin juhluvuoden kunniaksi ja vuoden lopussa 28.12. oli vielä päätöstilaisuus.

Kunta oli palkannut arkkitehtiopiskelijan Elina Huovisen inventoimaan lopputyönään vuosina 1994-96 kaikki Maaningan vanhat rakennushistoriallisesti arvokkaat kohteet osana Tavinsalmi-Maaninka-juhluvuoteen liittyviä tapahtumia. Inventoinnista tehtiin julkaisu, jota saa lainata Maaningan kirjastosta. Kansien välissä on 70 yksittäistä kohdetta ja 24 aluetta ja investointimateriaalissa yhteensä runsas sata kylittäin luokiteltua alue- ja kohdekokonaisuutta. Niin ikään juhluvuoden kunniaksi Maaninka teki yhdessä Kuopion kaupungin historiatoimikunnan ja Turun yliopiston kanssa Tavinsalmen kuninkaankartanon sijaintipaikkatutkimuksia 1997-98, mutta sekään tutkimus ei tuonut tarkkaa selvyyttä kartanon sijaintiin. Juhlavuonna 8.8. pidettiin arkeologinen juhlaseminaari, jossa mukana oli Kuopion kulttuurihistoriallinen museo ja Turun yliopiston tutkijat, jotka johtivat kaivauksia.

Kansikuva Elina Huovisen toimittamasta kirjasesta esittelee näkymää Halolan pihapiiriin johtavalta koivukujalta.

Tavinsalmen hallintopitäjän perustamispäivästä 15.8. tuli Pohjois-Savon maakuntapäivä.

Näin päättivät Savon Liiton maakuntahallitus ja Savon Sanomien lukijat.

Vuosikymmenen lopulla uskallettiin jälleen katsoa tulevaisuuteen. Kunnan talous oli tasapainossa.

Vuonna 1999 varattiin matkailuelinkeinoon jälleen 100 000 markan kehittämisraha. Marjatta Parviaisen esityksestä Maaningalle perustettiin kehittämisryhmä. Ensimmäisen kerran nousi pintaan ajatus siirtää kunnallinen päivähoito sosiaalitoimesta opetustoimen alaisuuteen, jotta esiopetuskin olisi saatua opetustoimen alaisuuteen.

Maaningan strategia asuinkuntana alkoi edetä, kun kunta vuonna 1999 osti Keskisaaresta Kemiralta maata 27 hehtaaria. Asuinkuntastrategian tuloksena ostettiin vuonna 2001 myös Pihtisalmeista 7,8 hehtaaria maata asuntoaluetta varten.

Pohjois-Savon ympäristökeskuksen vahvistama osayleiskaava salli 140 uutta rantarakentamispaikkaa valtakunnallisesti merkittävässä kulttuurimaisemassa. Se tarkoitti Keskisaareen 10-20 uutta omakotitaloa ja vesiliikenteen kytkemisen rakennuspaikkoihin. Kaavan laatija, yhdyskuntasuunnittelija Jorma Harju Maa ja Vesi Oy:stä suitsutti, että mistään muualta ei löydy näin paljon arvokkaita kohteita. Jo yksin Tuovilanlahti, jonne pääsee vaikka laivalla, riittäisi, hän totesi.

”On muistettava, että kunnassa on myös kolme kaavaa. Alueella on runsaasti arvokasta rakennus-

kantaa ja vanhoja rantaan ulottuvia maatilakeskuksia. Arvokkaita pihapiirejä löytyy 30-40 kappaletta, muinaismuistokohteitakin on paljon. Maaningalla kaavassa korostuvat nimenomaan poikkeuksellisen arvokkaat kulttuurikohteet, arvokkaat rakennukset ja pihapiirit sekä komeat maatilat. Alueella on myös useita Naturaan sisällytettyjä luontokohteita. Kaava on tätä kulttuurimaisemaa säilyttävä. Se antaa myös monia mahdollisuuksia matkailun kehittämiseen.”

Vuoden lopulla kunnanjohtaja Sulasma ilmoitti jäävänsä eläkkeelle 1.3.1999, 28 vuoden työrupeaman jälkeen. Kunnanjohtajan virka muutettiin samalla seitsemän vuoden määräaikaiseksi. Kunnanhallitus esitti virkaan Rautavaaran kunnanjohtaja Teppo Sirniötä, mutta yllättäen valtuusto valitsi tehtävään äänin 15-12 varalla olleen kaksohdoikkaan Esko Juntusen, Kyrönmaan Osuuspankin toimitusjohtajan, joka valintavuonnaan väitteli tohtoriksi aiheesta Yrityksen globaali toimintaympäristö.

Juntunen oli strategioiden mies, niitä syntyi hänen kaudellaan lukuisia. Vuonna 2000 elinkeinostrategia, joka tiivistettynä haki samaa tulosta kuin aiemmatkin, elinkeinorakenteen monipuolistamista, mutta Juntunen lisäsi siihen painotuksen saada kuntaan älypanosta ja korkeaa koulutusta vaativaa yritystoimintaa Maaningan koulutettua väkeä varten. Ensimmäistä kertaa tehtiin strategia kunnan tiedotus- ja markkinointipolitiikalle. Kolmatta sektoriakaan ei unohdettu, sekin sai kannustamisstrategiansa.

Maaningan pyynnöstä valmisti Pohjois-Savon liitto kunnan siirtoa Ylä-Savon seu-

Valtuustossa syntynee keskustelua myös Esko Juntusesta

Teppo Sirniö ehdolla Maaningan kunnanjohtajaksi

Matti Ihatsu

Maaningan kunnanvaltuusto saa huomenna eteensä esityksen, jonka mukaan Maaningan uudeksi kunnanjohtajaksi valittaisiin Rautavaaran nykyinen kunnanjohtaja **Teppo Sirniö**.

Kunnanhallitus yksimielisesti esittää Sirniötä virkaan, vaikka hallituksessa on keskusteltu paljon myös toisesta henkilöstä: isokyröläisestä pankinjohtaja **Esko Juntusesta**. Hallitus ehdottaa Juntusta virkaan varasijalle.

Mikäli valtuusto tekee vallan kunnanhallituksen ehdotuksen mukaisesti, Teppo

olivat kunnanhallituksen mielestä selkeästi parhaimmat vaihtoehdot hakijoiden joukosta", Haikonen sanoo.

Teppo Sirniö, 48, on toiminut kaksi vuotta Rautavaaran kunnanjohtajana. Tätä ennen hän toimi puolitoista vuotta yritysneuvojana Siikalatvan seutukunnan kehittämiskeskuksesta. Hänellä on lisäksi kokemusta kaupalliselta alalta, mm. autonmyynnistä. Taivalkosken Shellin kauppiaina Sirniö toimi 1980–1992.

Posiolla syntynyt Sirniö on suorittanut sosionomin tutkinnon 1995 pääaineenaan kunnallisoikeus ja peruskou-

on elinkeinoelämän kehittämisohjelman laatiminen. Se tehdään yhteistyössä kuntalaisten ja sidosryhmien kanssa virkamiesten avustuksella. Työni Maaningalla tulisi painottumaan nimenomaan elinkeinotehtävien hoitamiseen", Sirniö sanoo.

Esko Juntunen ei halua kommentoida tässä vaiheessa

Pörsänmäellä syntynyt Esko Juntunen, 47, on koulutukseltaan maa- ja metsätaloustieteen maisteri, filosofian

Paikallislehden toimittaja ounasteli aivan oikein Maaningan kunnanjohtajan valinnasta vuonna 1999, valtuusto yllätti ja valitsi Esko Juntusen kunnanjohtajaksi äänin 15-12.

tukunnasta Kuopion seutukuntaan perusteena työssäkäyntialueet ja kuntien välinen yhteistyö. Seutukuntajako oli otettu käyttöön vuonna 1994 ja se korvasi kehitysalueuokituksen. Se määritteli työ- ja elinkeinoministeriön aluepoliittisen tukialuejaon ja muodostaa Euroopan unionin tilastollisen aluejakotason. Vaikka Kuopion seutukuntaan haluttiin, toisaalta pelättiin päätösvalan siirtyvän Kuopioon.

Vuosituhat päättyi Maaningalla järkyttävästi, kun juuri valmistuneen palvelutalo Viljamin tulipalossa kuoli viisi vanhusta 5.12.1999. Palo oli aiheutunut päälle jääneestä kaatuneesta yölampusta, joka sytytti tekstiilit. Palo eteni huonetiloista ikkunoiden ja räystäsrakenteiden kautta avoimeen ullakotilaan, jossa palo pääsi leviämään vapaasti huolimatta kolmesta palokatkosta. Onnettomuus sai aikaan palvelutalojen paloturvallisuusmääräyksen kiristymisen. Uusi Viljami avattiin 15.9.2000. Entisestä Viljamista jäi jäljelle kantavat seinät ja lattia, muut rakenteet ovat täysin uusia. Maaninkalaiset osallistuivat sisustukseen paikallislehden haastekeräyksellä, joka tuotti 60 000 markkaa. Leijonat lahjoitti kuntoutusvälineitä.

2000-2014: Tasatahtia kohti kuntaliitosta

Vuosituhat alkoi valtakunnassa huolestuneena pienten kuntien asukasmäärien ja sitä kautta palveluiden vähenemisestä. Kuntien

tuottamien palvelujen uskottiin siirtyvän yksityisten hoidettavaksi yhä enemmän.

Kuntaliiton kyselyssä uskottiin alueellisten verohelpotuksien tasaavan muuttoliikettä, mutta kuntien lukumäärän putoavan 452:sta alle 400:ään jo vuoteen 2010 mennessä. Oikeassa Kuntaliitto oli: Vuonna 2005 Suomessa oli 432 kuntaa ja viisi vuotta myöhemmin kuntia oli 343. Vuoden 2013 lopussa kuntamäärä oli 320 ja kuntaliitosneuvotteluja on edelleen käynnissä.

Maaningalla vuosituhat alkoi taloudellisesti tasaisesti. Lainanhoitokulut olivat enää kolmannes 1990-luvun huippuvuosista. Se tarkoitti korkokulujen alenemista neljästä miljoonasta alle miljoonaan. Veroprosentti säilyi 18:ssa. Maaninka markkinoi itseään asumiskuntana radiossa, televisiossa ja suurimmissa päivälehdissä, ja myi 20 tonttia, joten kampanja oli onnistunut. Markkinointityöryhmä lopetettiin sen toimittua vuoden, ja tonttimarkkinointi annettiin kunnanjohtaja-elinkeinoasiamiehen sekä kunnaninsinöörin tehtäväksi.

Maaninka liittyi Kuopion seudun hankinta- ja logistiikkayhteistyö Haloon sitä mukaa kun sopimukset Ylä-Savon yhteishankintarenkaan kanssa päättyivät. Haloon lähtivät mukaan myös Kuopio, Siilinjärvi, Karttula, Tervo, Vesanto ja useita kuntayhtymiä. Halo muuttui sittemmin IS Hankinta Oy:ksi, johon Maaninka kuuluu edelleen. Pohjois-Savon alueellisesta pelastustoimesta tehtiin yhteistoimintasopimus 1.1.2004 alkaen. Alueelli-

sen pelastustoimen hallinnosta vastaa Kuopion kaupunki.

Vuonna 2000 siirryttiin omalääkärijärjestelmään väestövastuun voimaantulon vuoksi.

Kunnan oli taattava lääkärin vastaanotolle pääsy kolmessa päivässä.

Vaaleissa vuonna 2000 valtuusto uusiutui lähes kokonaan, vanhoista konkareista valtuustoon jäivät Riitta Haikonen ja Matti Juvonen. Valtuustoon tuli kymmenen kokonaan uutta päättäjää, naisia 21 valtuutetusta oli kymmenen. Valtuuston puheenjohtajaksi tuli Savon nuorin valtuustojohtaja, 27-vuotias Kimmo Valta. Marjatta Parviainen valittiin kunnanhallituksen puheenjohtajaksi, toisena naisena Riitta Haikosen jälkeen.

Vuosi 2002 oli kunnan 130. juhlavuosi, ja kunta lahjoitti kaikille syntyneille lapsille 130 euroa.

Kuntaliitoskeskustelu virisi jälleen vuonna 2003. Tällä kertaa alustajana oli valtuuston puheenjohtaja Kimmo Valta. Hänen mukaansa moni maaninkalainen halusi selvityttää kuntaliitoksen hyödyn, vaikka moni ajatteli niinkin, että vanha Tavinsalmen mahtipitäjä velvoittaa Maaningan itsenäisyyteen myös tulevaisuudessa. Selvitystä ei tuolloin tehty, ja tokko tulos olisi ollut liitosmyönteinen, sillä vuonna 2007 Uutis-Jousi teki aiheesta kyselytutkimuksen ja silloin kuntaliitos sai täystyrmäyksen.

2000-luvun alkuvuosina väkiluku Maaningalla pieneni. Tonttikauppaa koetettiin virkistää myymällä eurolla tontteja Peltolan alueelta ja Käärmelahdesta, ja sen kampanjan avulla uusia asukkaita saatiinkin 16 taloutta. Kirkonkylältä Kinnulanlahteen saatiin vihdoin pitkään odotettu kevyenliikenteen väylä ja yhtenäinen tievalaistus välille Maaninka-Siilinjärvi. Infraan satsattiin muutoinkin, sillä tie- ja katuverkkoja laitettiin kuntoon ja vuonna 2004 rakennettiin palokalustohalli.

Lainamäärä oli asukasta kohden alhaisin miesmuistiin. Vuonna 2004 tilinpäätös oli 919 000 euroa ylijäämäinen ja vuosikate oli 1,5 miljoonaa plussalla.

Tulokertymästä vuonna 2004 voi todeta, että enää aikoihin ei maatalous ollut ollut Maaningalla verokertymän kartuttaja, vaan 75-80-prosenttisesti palkannauttijat.

Vaaleissa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia, Matti Juvonen päätti pitkän luottamusmiesuransa ja työtä jatkoi hänen poikansa Juhani Juvonen. Kimmo Vallan suosio jatkui huikeana, hän sai 177 ääntä ja jatkoi toisel-

le kaudelle valtuuston puheenjohtajana. Kunta ulkoisti perustietotekniikkansa Teliasonera Finland Oy:lle.

Asukasluku laski, vuonna 2005 Maaningalla oli 3 755 asukasta. Silloin peruskorjattiin kaksi vanhustentaloyhdistyksen rivitaloa, Päivilä ja Rajala. Päivilästä tuli peruskorjauksen myötä Pihlajakoti. Myös terveystasemaa saneerattiin.

Kunnanjohtaja Juntunen siirtyi Jalasjärven kunnanjohtajaksi vuonna 2006. Uudeksi kunnanjohtajaksi valittiin yksimielisesti Soile Lahti toistaiseksi, ei määräaikaiseen virkaan kuten edeltäjänsä. Uusi kunnanjohtaja tuli Riihimäen kaupungin hallintopäällikön virasta, ja totesi heti aluksi, että punakynän käyttö ei ole tätä päivää, vaan menojen kasvua on hillittävä etsimällä tehokkaampia palvelujen tuottamistapoja. Tässä hän uskoi kuntayhteistyön voimaan ja toivoi vetoapua Paras-hankkeesta, joka oli käynnistetty vuonna 2005. Hankkeen tavoitteena oli varmistaa laadukkaiden palveluiden saatavuus koko maassa sekä saavuttaa elinvoimainen, toimintakykyinen ja eheä kuntarakenne. Paras-hanke edellytti, että kuntien sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelut hoidetaan tulevaisuudessa vähintään 20 000 asukkaan kokonaisuuksissa.

Se pisti Maaningan taas harkitsemaan vakavasti kuntaliitosta Siilinjärven kanssa.

Kunnat olivat läkähtymässä velvoitteiden kasvuun. Maaninka listasi Pohjois-Savon Liiton pyynnöstä valtiolle siirrettäviä tehtäviä. Maaningan ehdotus sisälsi erikoissairaanhoidon, ulkomaalaisten terveydenhuoltokustannuksien, yleisen edunvalvonnan, maaseutuelinkeinoviranomaisen tehtävien, talous- ja velkaneuvonnan, elintarvikevalvonnan, eläinlääkintähuollon virkamiestehtävät, ammattikorkeakoulutoiminnan ja palo- ja pelastustoimen siirtämisen valtiolle, sekä toimeentulotuen siirron Kelalle. Osa näistä on siirtynytkin.

Kuopion seudun seutuhallitus kokoon-tui vuonna 2006 ensimmäisen kerran. Se oli julkishallinnon luottamushenkilöorganisaatio, jota kokeiltiin vuoteen 2012 asti. Organisaatiolla oli päätösvaltaa elinkeinopoliittisten kehityshankkeiden määrittelyssä ja se antoi lausuntoja sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen seudullisesta kehittämissuunnitelmasta ja -hankkeista. Tehtäviin kuuluu kansainvälistymisvalmiuksien kehittäminen sekä seudulliseen maankäyttöön ja asumiseen vaikuttaminen.

Maaninka liittyi osakkaaksi vuonna 2006 kuntien ja kuntayhteisöjen omistamaan Kuhilas Oy:öön palkanlaskennan osalta ja

Terho Borgman piti tunnelmaa yllä hanurillaan kesäjuhlilla Maaningan Ollinniemen palvelukeskuksessa Ainolan, Viljamin, Kotikulman ja Wilhelmiinan asukkaille vuonna 2010.

vuonna 2011 kirjanpidon ja talous- ja palkkahallinnon osalta, ja satsasi erityisesti palvelujen parantamiseen ja uusien asuinalueiden valmistumiseen.

Agrimarketille kunta rakensi vihermyymälän, kun oli jo pari vuotta aiemmin tehnyt ulkovaraston. Verotulot olivat nousseet, ja valtionosuudet nousseet entiseen tasoonsa.

Käyttötalouden taso alkoi huolettua kuntapäätäjää, sillä tilinpäätökset tupsasivat olemaan tappiollisia, eikä kunnalla ollut tiedossa merkittäviä myyntituloja. Maaninka imi edullisten tonttiansa ansiosta kuitenkin asukkaita, muuttovoitto 62 henkilöä oli suurin Pohjois-Savon kunnissa vuonna 2007.

Kirjastorakennus huonokuntoisena purettiin ja tilalle rakennettiin Maaninkajärven koulun tiloja. Kirjasto oli muuttanut jo vuonna 2004 kunnantalolle. Entisen keskikoulun/yläkoulun rakennus peruskorjattiin ja liikuntasali voitiin muuttaa auditorioksi, koska urheilutalo riitti hyvin liikunnanopeuksen tarpeisiin. Maaningan koulukeskuksen laajennus valmistui toukokuussa 2008 ja peruskorjaus tammikuussa 2009. Kustannuksiin kunta sai 50 prosenttia valtionapua.

Entisen kirkonkylän ala-asteen kunta muunsi yrityskäyttöön soveltuvaksi. Koulu

muuttui Yrityskartanoksi, josta yrittäjät saavat vuokrata tiloja. Erityistä Maaningalla oli, että vuonna 2008 valmistui kunnan ensimmäinen kerrostalo kirkon viereen. Modernin hissillisen kerrostalon rakensi RP-Karmi.

Kunnallisvaaleissa oli säpinää. Kuntaliitoskeskustelut kiehuivat kuumina edelleen ja Veli Nykäsen johdolla Maaningalle syntyi Sitoutumaton Maaninka 2008-liike. Se halusi virittää keskustelua kuntaliitoksesta siinä mielessä, ettei Kuopio ole ainut autuaaksi tekevä.

Valtuustoon pääsivät Aarne Blom, Seija Hoffren ja Anne-Maria Honkonen. Vaalit olivat myös perussuomalaisten, he tuplasivat äänensä.

Vuonna 2009 oli maailmantalous kiristymässä jälleen ja sen tunnelmissa hillittiin investointeja. Talousarviossa pitäyduttiin rakennusprojektien loppuunsaattamiseen ja olemassa olevien kiinteistöjen ylläpitokorjauksiin, eikä suunniteltu uutta. Lainakanta oli taas noussut lähes 2 000 euroon asukasta kohden. Positiivista oli, että Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT investoi Halolaan yhdessä Maaningan kunnan kanssa. Kunta rakennutti tutkimusnavetan ja MTT maksaa vuokrana rakennuskustannukset takaisin kunnalle. Sekä imagollisesti että

Sadoille maaninkalaisille koululaisille tuttu ruokalan seinäreliefi oli kantavien seinien ohella ainoa peruskorjauksessa jäljelle jäänyt osa nykyistä Maaninkajärven koulua.

veronmaksajana ja työllistäjänä Halola on aina ollut Maaninglelle erityisen tärkeä.

Kunta päätti satsata elinkeinoihin ja talouden tasapainotukseen, ja palkkasi Timo Kiviluoman talous- ja elinkeinojohtajaksi helmikuussa.

Varsinainen mylläkkä alkoi, kun Maanigan luottamushenkilöt tarjosivat Soile Lahtea kunnanjohtajaksi myös Siilinjärvelle Maanigan lisäksi. Siilinjärven Jari Tolonen oli näet lähtenyt kaupunginjohtajaksi Kajaniin. Koska yhteistyö oli mittavaa ja entisestään kasvussa, ajattelivat maaninkalaiset pätevän kunnanjohtajansa soveltuvan hyvin molempien kuntien johtoon, oltiinhan joka tapauksessa menossa kohti Siilinjärven ja Maanigan yhdistymistä. Lahti oli jo antanut suostumuksensa.

Maaninka Seura ehdotti, että jos Siilinjärvi ja Maaninka yhdistyvät, uuden kunnan nimeksi tulisi Tavinsalmi. Jostain syystä Siilinjärvi ei innostunut ehdotuksesta.

Siilinjärvellä keskusta ja demarit ennättivät puoltaa Lahden kaksoiskunnanjohtajuutta, mutta ennen kuin asia ehti pidemmälle, Lah-

ti vetäytyi perhesyihin vedoten. Hän odotti kaksosia.

Samana vuonna riideltiin rivitalojen rakentamisesta satamaan. Tamperelainen, Maaninglella vapaa-ajan asunnon omistava yrittäjä oli tarjoutunut rakentamaan rivitalon rantamaisemaan sataman lähelle. Kiivaita äänenpainoja käytettiin hankkeen tarpeellisuudesta. Vastustajat näkivät, että rakentaminen estäisi venesataman kehityksen, puoltajat taas näkivät sen hyvätuloisten ikääntyvien veronmaksajien saamiskeinona kuntaan. Yrittäjä kyllästyi kiistoihin ja vetäytyi hankkeesta. Keskustan rivit repesivät. Marjatta Parviainen ja Auli Pääkkönen suiviintuivat ja erosivat protestiksi puolueesta, joka ei ymmärtänyt kunnan parasta, ja perustivat oman valtuustoryhmänsä. He palasivat muutaman kuukauden kuluttua takaisin Keskustaan todeten, että toimenpide oli selkeyttänyt ilmaa ja toimintatapoja puolueen sisällä.

Koulukeskusinvestointi nosti kunnan velkamäärän vuonna 2010 lähelle kymmentä miljoonaa, 2 560 euroon asukasta kohden, se muistutti kunnantalon rakentamisen jälkeisiä aikoja.

Kunta myi hammaslääkärin talon yrittäjälle, joka peruskorjasi sen ja perusti siihen kauan odotetun majoitus- ja pitopalveluja tarjoavan yrityksen, Maaningan Helmen.

Kunta laati ensimmäisen maapoliittisen ohjelmansa, työrukkaseksi päättäjille. Ohjelmassa kirkonkylän palveluiden turvaaminen oli maankäytön keskeinen periaate ja Pihtisalmea, kirkonkylää ja Keskisaarta kehitetään ja täydennysrakennetaan. Lisäksi täydennysrakennetaan kantatie 77:n kehittämisvyöhykettä kirkonkylästä Siilinjärven rajalle, ja Käärmelahden tonttitarjontaa pyritään laajentamaan.

Valtakunnallisissa vaaleissa perussuomalaiset korjasivat jättipotin, kun kannatus nousi eduskuntavaaleihin nähden 18,4 prosentista 24,9 prosenttiin, mutta Maaningalla se tiesi vain yhden valtuustopaikan lisäystä.

Vuonna 2011 Maaningan sopimuskautsi atk-palveluista TeliaSoneran kanssa oli päättynyt ja uuden sopimuksen kunta teki Siilinjärven kanssa. Maaningasta tuli myös ylikunnallisen maatalouslomituksen isäntäkunta. Sen sijaan rakennusvalvonnan monikunnalliseen yhteistyöhön kunta ei lähtenyt mukaan, koska Siilinjärvi-Maaninka-liitosta odotettiin.

Siiliset-episodi

Vuonna 2007 alkoi perusterveydenhuollon uudelleen järjestely Paras-hankkeen vaatimusten mukaisesti. Aluksi sitä neuvoteltiin järjestettäväksi yhteisesti Maaningan, Siilinjärven, Nilsian, Lapinlahden ja Varpaisjärven kanssa. Tästä Vitoset-hankkeesta jättäytyivät Lapinlahti ja Varpaisjärvi pois jo melko alussa, mutta Maaninka hyväksyi 3set-sopimuksen vuonna 2008.

Tämä oli Siilisetin alku eli Maaninka, Siilinjärvi ja Nilsia perustivat perusterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen, joka järjesti kuntien asukkaille sosiaali- ja terveyspalveluja. Samassa yhteydessä Siilinjärven-Maaningan terveydenhuollon kuntayhtymä lakkasi vuoden 2010 alusta alkaen, samalla kun kolmen kunnan yhteinen perusterveydenhuoltojärjestely lähti kankeasti käyntiin Siiliset-nimiseksi muuttuneena.

Yli 31 000 asukkaan isäntäkunnaksi sovitettiin Siilinjärvi. Toimintatavat etsivät muotojaan. Ensimmäinen Siiliset-vuosi aiheutti ongelmia sakkopäivämaksuina. Maaninkaa askarrutti, kun kustannuksista vain 25 prosenttia oli omassa hallinnassa. Budjetista 75 prosenttia oli Siilisetin ostopalvelumenoja ja

Maaninka valitsi Kuopion liitossuunnaksi

Maaninka haluaa aktiivisesti kuntaliitosta ja suunnaksi on valittu Kuopio. Maanigan kunnanhallitus päätti, että Maaninka ja Kuopio käynnistäisivät kuntaliitosselvityksen.

Maanigan kunnanhallitus sanoo tiedotteessaan, että esitys perustuu kunnanvaltuuston selkeään kantaan. Asiasta keskusteltiin valtuustoseminaarissa.

Lopullinen päätös kuntaliitosselvityksen käynnistämisestä on tarkoitettu tuoda Maanigan kunnanvaltuuston käsittelyyn marras-joulukuun vaihteessa. Tähtäimessä olisi kuntaliitos vuonna 2013.

Maanigan kunnanhallituksen puheenjohtaja **Heikki Mensonen** (kesk) kertoo, että kunnanvaltuuston seminaarin kanta oli selkeä kuntaliitosneuvottelun käynnistä-

miseksi.

"Asiasta käytiin hyvä ja avoin keskustelu, jossa kaikki sanoivat mielipiteensä. Valtuustoseminaarin kanta liitokseen oli selkeä. Joitakin yksittäisiä vastustavia kannanottoja oli ja nekin liittyivät lähinnä siihen, miksi liitosasialla on niin kiire", Mensonen sanoo.

Kunnanhallituksen jäsen **Aarne Blom** (sit) jätti liitosselvityksen te-

kemisestä eriyvän mielipiteen.

Maanigan SDP:n kunnallisjärjestön puheenjohtaja, valtuutettu **Matti Solehmainen** sanoo, että demarileirissä ei olla valtavan innostuneita Kuopioon liittymisestä, mutta jotakin on nyt tehtävä. Hän harmittelee, että yhteistyö Siilinjärven kanssa on huonontunut.

Viimeistään torstaina 10. marraskuuta 2011 etusivulla olleen uutisen nähtyään ei kukaan voinut olla epätietoinen siitä, mihin suuntaan Maaninka oli yhdistymässä.

taloutta koettelivat kustannukset, jotka kasvoivat ennakoitua enemmän. Talouden tasapainottamistyöryhmä oli vaikean paikan edessä.

Siilinjärven ja Maanigan kuntaliitoshanketta edistettiin tarmokkaasti. Kesällä 2011 liitos näytti varmalta, kun valtuustojen yhteisseminaari oli hyvähenkinen ja antoi mandaatin viedä hanketta eteenpäin. 16 hengen ohjausryhmä valmisti jo yhdistymissopimusta, mutta kylmä suihku maaninkalaisten niskaan kariutti sopimuksen: Siilisetistä tuli vuoden lopulla 1,2 miljoonan euron vyörytyslasku yleiskuluista, eikä Siilinjärvi pystynyt tarkkaan yksilöimään, mistä kustannusnousu johtui. Luonnollisesti Maaninka halusi kustannusvyörytysten pelisäännöt selviksi ennen kuin kuntaliitoskeskustelut Siilinjärven kanssa voisivat jatkua. Talous oli kireällä, ja vuonna 2012 tuloveroprosentti jouduttiin nostamaan jo 20,50:een.

Kun valtio painosti suurkuntien perustamiseen, esitti Maanigan kunnanvaltuusto 29.11.2011 Kuopiolle kuntaliitosselvityksen käynnistämistä, osana valtion kuntauudistussuunnitelmaa, jossa valtio hahmotteli 11 kunnasta muodostettua Suur-Kuopiota. Asia eteni nopeasti. Kokouksessaan 12.11.2012 Maanigan kunnanvaltuusto teki yksimielisen päätöksen liittyä Kuopioon. Liitosta perusteltiin muun muassa sillä, että Kuopioon olisi jouduttu liittymään ennen pitkää kuitenkin, koska valtio ajoi niin vahvasti suurkuntien muodostamista. Siilinjärven liittyminen olisi ollut vain välivaihe.

Kun Siilinjärvi irtisanoi 29.12.2011 Siiliset-sopimuksensa Maanigan kanssa ja päätti järjestää yksin omat palvelunsa, kariutui kuntaliitoshanke siihen. Nilsä oli eronnut Siilisetistä jo aiemmin ja päättänyt liittyä Kuopioon 2013 alusta.

Jälkiviisaana voi todeta, että ehkä Siiliset lähti liian monenlaisilla tuotteilla liikkeelle. Aiempi kuntayhtymämalli ei lohkaissut Maanigan taloudesta niin isoa osaa kuin Siiliset, sillä kuntayhtymä huolehti vain perusterveydenhuollosta ja erikoissairaanhoidosta. Kuntayhtymässä Maaninka pystyi myös valvomaan omia etujaan, sillä sen hallinnossa sillä oli omat edustajansa.

Vuoden 2014 alussa Maaninka sai häkellyttävän tiedon Siilinjärveltä: Siiliset oli jyvittänyt kulujaan väärin. Maaninkalaisten vyörytysselektiviteetivaatimukset olivat olleet oikeutettuja. Maaninka sai palautusta 744 000 euroa, ja se käänsi kunnan taseen plussalle.

Myöhemmin on Siilinjärven kunnan ja luottamusmiessuhteen suulla pahoiteltu, että Siilisetin ei maltettu antaa vakiinnutusta toimintaansa ennen kuin rukkaset lyötiin naukaan. Ilman vyörytyssoittoa Siiliset-yhteistyö olisi luultavasti jatkunut ja liitosneuvottelut edenneet kuntaliitokseen asti, koska yhteistyö kuntien välillä oli jo niin vakiintunutta.

Tai sitten Maaninka olisi pysynyt itsenäisenä.

Nimittäin kun sosiaali- ja terveysasioita valmistellut parlamentaarinen työryhmä yksimielisesti sai aikaan sote-ratkaisun keväällä 2014, siirtyi siinä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu viidelle sote-alueelle, pois kunnilta. Sote-alueet ovat kuntayhtymiä, joiden hallinnossa ovat kaikki jäsenkunnat edustettuina. Näin perimmäinen syy kuntaliitoksiin poistui. Sote astuu voimaan vuoden 2017 alussa. Kuntauudistus on irrotettu sote-ratkaisusta ja sen kohtalo on avoinna.

Syksyllä 2014 ovat monet kunnat jäädyttäneet kuntaliitosneuvottelunsa tarpeettomina. Miten olisi Maaningallakin käynyt, jos liitospäätös olisi siirtynyt. Olisiko liitos Kuopioon toteutunut lainkaan?

Terveyden- ja sairaudenhoito ja sosiaalipalvelut

Maaninkalaisten terveydenhoito on hoidettu alkuaikojen kunnallishallinnosta lähtien hyvin. Ensimmäinen kunnanlääkäri aloitti yhteisenä Lapinlahden kunnan kanssa vuonna 1894. Kokonaan oma kunnanlääkärin virka perustettiin vuonna 1907.

Vuonna 1926 Maaninka liittyi Siilinjärvelle perustettuun keuhkotautiparantolan kuntainliittoon.

Vuonna 1931 otettiin käyttöön Tarinaharjun parantola. Keuhkotauti oli tuon ajan yleisimpiä sairauksia, joka usein johti kuolemaan.

Terveyssisarret ja seurakunnan diakonissat huolehtivat väestön perusterveydenhuollosta ja kätilöt synnytyksistä. Kirkonkylällä ja Pulkonkoskella oli terveystalo, joiden hoitohenkilöstö jalkautui kylille huolehtimaan pienistä hoitotoimenpiteistä ja antamaan esimerkiksi rokotukset kansakoululaisille. Sairaalahoitoa maaninkalaiset saivat Kuopion keskussairaala, josta kunta oli varannut paikkoja kuntalaisilleen. Keskussairaala aloitti toimintansa vuonna 1959 ja muuttui yliopistolliseksi keskussairaalaksi 1972. Sen kuntainliiton liittovaltuuston puheenjohtajana oli varpasmaalainen Matti A Mykkänen.

Maaninkalaisilla oli lisäksi sairaansijoja Tarinaharjussa, Harjamäen A- ja B-mielisairaalaissa ja Julkulan B-mielisairaalaissa. Kun Kuopiossa oli lisäksi Niuvanniemenkin mielisairaala, kertoo tarina Savoon tutustumaan tulleiden kansanedustajien kysyneen piloillaan, että onko täällä enempi hulluja kuin muualla. "Ei ole, mutta täällä ne huomataan paremmin", tuli vastaus.

1970-luvun alussa terveydenhuolto kehittyi huimin harppauksin. Valtuusto päätti Siilinjärven ja Maaningan kuntien yhteisestä terveydenhuollosta maaliskuussa 1971. Siilinjärven ja Maaningan kansanterveystyön kuntainliitto aloitti toimintansa vuonna 1973. Lääkärit aloittivat arkipäivystyksen ja säännölliset terveystarkastukset ikäryhmittäin. Oma kouluhammaslääkäri kunnassa on ollut vuodesta 1968 alkaen. Terveydenhuollon palvelut Siilinjärven ja Maaningan terveydenhuollon kuntayhtymän tuotamina olivat erinomaiset; hammaslääkärin vastaanotolle pääsivät myös aikuiset, kun muissa kunnissa se ei ollut juuri mahdollista.

Perusterveydenhuollon yhteistyötä hahmoteltiin Pielavedenkin kanssa vuonna 1967. Silloin suunniteltiin jopa yhteistä paikallissairaala, mutta kuntalaiset vetosivat keskustelutilaisuudessa ja lehtien palstoilla yhteistyöhön Siilinjärven puolesta. Hanke hautautui.

Maaningalla lääkäreinä ovat toimineet muun muassa Esa Taskinen vuodet 1938-65, Tauno Ollikainen 1965-70, Pentti Vuojolahti, Timo Tuori, Antti Koistinen, Markus Viljanen, Rauni Timoska, Kauko Ruonala 1977-2007 ja Matti Taskinen 1991-2012.

Sosiaalipoliittiset uudistukset sotien jälkeisinä vuosikymmeninä olivat valtavat. Aikaisemmin pääosan kuntien sosiaalisista tehtävistä muodostivat köyhäinhoito ja vaivaishoito. 1960-lukua sanottiin sosiaalipoliittikan vuosikymmeneksi kansalaisten sosiaalivakuutuksia koskevien ja eri väestöryhmien toimeentuloa turvaavien lakien johdosta. Sama kiihkas lainsäädäntö ja kuntien velvoitteiden kasvu jatkuivat 1970-90-luvuilla.

Maaningan 9-jäseninen, vuodesta 1993 alkaen 7-jäseninen, sosiaalilautakunta käsitteli huoltoapu-, sotilasavustus-, perhe- ja elatustuki-, äitiysavustus-, lapsilisä-, asumistuki-, lastensuojelu-, PAV-huolto-, invalidihuolto-, kehitysvammahuolto-, isyys-, kasvatusneuvola-, lasten päivähoito-, kotipalvelu-, vanhustenhuolto- ja virkistyspalveluasiat.

Maaningalla oli sosiaalisihteerin/-johtajan virka vuodesta 1947 lähtien Siilisetin saakka. 1990-luvulla kiertävä päiväkoti lakkautettiin ja muutamia sosiaalitoimen virkoja yhdistettiin ja lakkautettiin kuntatalouden kireinä vuosina.

Vanhusten 15-asuntoinen vuokratalo valmistui 1965 ja ensimmäiset vanhustentalot Ollintielle 1974. Ollinniemen 55-paikkaisessa vanhainkodissa on yleinen ja sairasosasto..

Vanhusten kotipalvelutarve lisääntyi 1980-luvulta lähtien jatkuvasti. Kun kotipalvelua antoi 1984 viisi kodinhoitajaa, oli heitä vuonna 1991 jo 9. Kotipalveluauto otettiin käyttöön vuonna 1986. Käyttöä on laajennettu myös ruuan jakeluun. Kotipalveluauto kuljettaa ruokia päivittäin Ollinniemen palvelukeskuksen keskuskeittiöltä kunnan muihin laitoksiin kuten päiväkotiin ja ryhmäperhepäivähoitoon sekä kotona asuville vanhuksille. Vanhusten kotihoidontukea maksettiin vuodesta 1984 alkaen, mutta 1990-luvun tiukkoina vuosina ei käytettävissä ollut määräraha enää riittänyt, kun palveluntarvitsijoiden määrä kasvoi. Tuki kohdistettiin laitoshuollon tarpeessa oleville. Puretun vanhusten vuokratalon kohdalle valmistui vanhusten palvelutalo Viljami vuonna 1999. Sen tuhouduttua tulipalossa rakennettiin tilalle uusi palvelutalo vuonna 2000.

Vanhainkodin henkilöstö oli riittämätön hoitettavien hoitoisuusasteeseen nähden ja vanhainkodin pitkäaikaishoitoon muodostui jonoja. Vanhukset odottivat hoitopaikkaa terveyskeskuksen vuodeosastolla. Siilisetin tultua hoitopaikka saattoi olla missä tahansa kolmesta kunnasta.

Lasten päivähoito nousi kunnan asiaksi vuonna 1973, jolloin alettiin järjestää lapsille päivähoitopaikkoja hoitajan kotona tapahtuvassa perhepäivähoidossa. 20-paikkainen päiväkoti aloitti vuonna 1981 kirkonkylällä, 60-paikkainen kiertävä päiväkoti eri kylillä vuonna 1983. Ensimmäinen laki lasten kotihoidontuesta tuli vuonna 1985. Lasten kotihoidon tukea maksetaan perheille alle 3-vuotiaasta lapsesta, jota ei hoideta kunnan järjestämässä päivähoidossa. Maksatuksen hoitaa nyt kela, mut-

Päiväkoti Mesikan 30-vuotisjuhlissa vuonna 2011 oli kaikilla hauskaa, niin kuin asiaan kuuluu.

ta kustannuksista vastaa kunta. Päivähoitopaikkojen tarve kasvoi: Vuonna 1988 jäi 11 lasta päivähoidon ulkopuolelle ja perhepäivähoitajien saaminen oli hankalaa.

Vuodesta 1990 alkaen kunnan velvoitteeksi tuli päivähoitopaikkojen järjestäminen alle 3-vuotiaille lapsille ja vuonna 1996 oikeus laajeni koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Kirkonkylän päiväkotia laajennettiin 32-paikkaiseksi. Vuonna 2013 siirtyi kunnallinen päivähoito sosiaalitoimesta sivistystoimen alaisuuteen, jotta esiopetus saatiin opetustoimen alaisuuteen.

Vammaisten päivähoitopalveluja ostettiin Siilinjärven ja Pielaveden kunnan päivähuoltoloista. Kehitysvammaisia hoidettiin Vaalijalan keskuslaitoksessa ja parantolassa, Harjämäen sairaalassa ja vanhainkodissa. Maaningan Vanhustentaloyhdistys ry vuokrasi kehitysvammaisille vuonna 1983 valmistuneesta Rajalasta asuntoja. Pihlajakoti tarjoaa asuntoja mielenterveysongelmallisille ja kehitysvammaisille. Vanha paloasema korjattiin vammaisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoiminnan käyttöön 2000-luvun alussa.

Kasvatus- ja perheneuvolapalvelut on ostettu Kuopion kasvatusneuvolasta, sittemmin Siilinjärven kunnan kasvatusneuvolalta. **Päihdehuollon** palvelut on ostettu Kuopion A-klinikalta. **Sosiaalityö-, lastensuojelu- ja perheneuvolapalvelut** järjesti Maaningan kunta.

Toimeentulotukiasiakkaiden määrä on kasvanut 1980-luvun lopulta lähtien.

Peruspalvelukeskus Siilisetin käynnistyttyä 2010 siirtyivät sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut sen järjestettäväksi, mutta palvelut tuotettiin edelleen Maaningalla. Siilisetin kariuduttua on Maaningan perusturvan ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisesta vuoden 2013 alusta vastannut Kuopion kaupunki.

Koulut: Opin sauna, autuas aina

Papiston kehotuksesta oli kuningas jo vuonna 1723 määrännyt vanhemmat sakon uhalla huolehtimaan lasten kristinopin ja lukutaidon alkeista. Lapset lähetettiin lukkarinkouluun, joissa opetusta oli annettava 4-5 viikkoa syksyllä ja keväällä. Vuonna 1898 valtiopäivät ja keisari hyväksyivät piirijakoasetuksen, jonka mukaan kaikki pitäjät oli jaettava koulupiireihin niin, että kenenkään koulumatka ei muodostuisi yli viiden kilometrin mittaiseksi. Kaikilla halukkailla oli oikeus päästä kansakouluun, mutta oppivelvollisuutta ei ollut. Tämä vauhditti koulujen perustamista.

Tyypillisesti koulut muodostuivat kaksiluokkaisesta ala- ja samoin kaksiluokkaisesta yläkansakoulusta, vaikka syrjäseuduilla esiintyi myös pelkkiä lastenkouluja, joissa oli vain alakansakoulu. Alakansakoulun tehtävä oli tarjota alkuopetusta. Syrjäisimmillä seuduilla kansakouluja ei tarvinnut perustaa täysimittaisina, vaan opetus toteutettiin joko niin sanottuna supistettuna kansakouluna tai kiertokouluna.

Kiertokoulussa opettaja kiersi kylästä toiseen opettamassa ja koulurakennuksena toimi joku ky-

län taloista tai pappila. Kiertokoulut lakkautettiin asteittain vuoden 1866 kansakouluasetuksen myötä ja oppivelvollisuuden tultua voimaan 1921.

Kunta perusti ensimmäiset neljä koulupiiriä 1880. Niihin jokaiseen päätettiin rakentaa koulu niin, että kummallekin puolen Maaninkajärveä tulee ainakin yksi. Ensimmäisen kansakoulun perusti vuonna 1880 Kinnulanlahteen Kinnulan tilan omistaja Mattias Emanuel Kolström. Kouluun otettiin oppilaita koko kunnasta, ensisijassa kuitenkin ympäristön ja oman työväestön lapsia. Kunta osti koulun Kolströmin perikunnalta vuonna 1883.

Oppilaiden määrä oli korkeimmillaan 1950-60-luvuilla, kun siirtolaisten vaikutus näkyi asukasmäärässä. Oppilaita oli paljon ja opetustiloja oli saatava lisää, samoin opettajien asuntoja. Uusia koulupiirejä muodostettiin ja kouluja rakennettiin, koska kansakoululain mukaan oppilaan koulumatkan pituus piti rajoittaa enintään viiteen kilometriin. Kyyditystä ei ollut, oppilaat kulkivat jalkaisin ja polkupyörillä tai talvisin suksilla.

Tulevaa muuttoliikettä maaseudulta kaupunkeihin ja Ruotsiin ei osattu ennustaa. 1960-luvulla oppilasvähenemä alkoi jo näkyä, opettajanvirkoja lakkautettiin ja vähitellen koulujakin. Maaningalla ensimmäisenä tyhjäksi jäi Petsamo, sitten Patamäki ja Haatala. Koulupiirejä yhdistettiin ja pitkämatkalaisia oppilaita kuljetettiin kouluun linja-autoilla ja takseilla. Vuoden 1972 alussa kansakouluasetusta muutettiin pienentämällä valtionapuun oikeuttavaa oppilasmäärää 20:sta 16:een, jolloin lukuisat lakkautusuhien alaiset koulut pelastivat silloin henkensä.

Kansakoulun jatkoksi kehittyi 1940-luvulla kaksi vapaaehtoista jatkoluokkaa sisältänyt kansalaiskoulu, joka valmisti oppilasta ammattikouluun. Maaningalla se toimi Vanhassa Pappilassa Maaninkajärven länsirannalla vuodesta 1963 alkaen. Kunta osti Pappilan 1965 seurakunnalta. Kansalaiskoulu toimi aluksi kurssimuotoisena ja yksivuotisena vuoteen 1969 saakka, jonka syyslukukauden alusta se muutettiin 2-vuotiseksi. Syyslukukauden 1971 alusta lähtien koulussa oli kolmas vapaaehtoinen vuosiluokka, joka toimi lakkautetussa Haatalan koulussa. Kansalaiskoulujärjestelmä päättyi peruskouluun siirtymisen vuoksi.

Syksyllä 1961 kunnanvaltuusto päätti anoa valtion kouluviranomaisilta, että Maaningan kunnan alueelle perustettaisiin valtion oppikoulu. Luvattiin, että kunta luovuttaa ilmaiseksi tontin koulurakennusta varten ja järjestää väliaikaiset opetustilat.

Vuoden 1966 lopulla lahjoitettiin Suomelle valtiolle keskikoulun tontiksi Seppo ja Raija Ruuskaselta kirkonkylästä ostettu noin 1,5 hehtaarin määrä, johon myöhemmin vielä lisättiin noin 0,2 hehtaaria. Väliaikaisina opetustiloina toimivat ensin Pappila lukuvuoden 1964-65 ja sen jälkeen Kin-

Kinnulanlahden vanha koulu.

nulanlahden vanha kansakoulu. Keskikoulu vihittiin käyttöön 27.2.1972.

Peruskoulujärjestelmään siirryttiin koko valtakunnassa asteittain vuodesta 1972 alkaen, Maaningalla vuonna 1975. Peruskoulun lisärakennuksen vihkiäisiä vietettiin 29.3.1976. Lisärakennus oli tehty yläasteen ja kirjaston tarpeita varten. Maaningan kantakirjasto oli yksi neljästä Suomessa.

Vihkiäisjuhlassa puhunut opetusministeri Paavo Värynen kehotti hyväksymään sellaisen kunnallisen jaotuksen muutokset, joissa pienten kuntien voimavarojen yhdistämisellä todella taataan kuntalaisten tarvitsemat kunnalliset palvelut. Silloin kuntien yhdistymiset ja alueliitokset voivat toteutua vapaaehtoisesti.

Vuonna 1986 alkoi kuusivuotiaiden esiopetus Haapamäen, Leppälahden ja Tavinsalmen kouluilla, sekä 1-2-luokkalaisten iltapäivähoito.

Maaltamuutto ja kylien tyhjeneminen sai aikaan sen, että oppilasmäärät kouluilla laskivat 1970-luvulta lähtien. Kun kunnan talous tiukkeni kasvavien velvoitteiden ja isojen rakentamisinvestointien vuoksi, kouluja alettiin säästösyistä sulkea yksi kerrallaan, huolimatta kyläläisten protesteista. Vuonna 1980 kunnanjohtaja Sulasma varoitti Leppälahden kyläkokouksessa, että kouluasioissa tulee tällä vuosikymmenellä tapahtumaan muutoksia, sillä Maaningalla on ennätysmäärä ala-asteita, 13, ja oppilaat sopisivat neljään.

Näin kävi. Vuonna 2014 on Maaningalla jäljellä kolme peruskoulua, Maaninkajärvi, Käärmelahti ja Pulkonkoski.

Maaningan koulujen toimintavuodet

Kinnulanlahti 1880-2009

Vianta 1890-1993

Kurolanlahti 1893-1993

Tuovilanlahti 1893-2012

Haatala 1897-1971

Halola/Maaninkajärvi 1898-

Käärmelahti 1902-

Leinolanlahti 1903-1996

Varpasmaa 1906-1981

Maaningan ystävyyskunnan, Barkåkranin edustajat Ingegerd von Platen, Nils-Gustav Wejfeldt ja Einar Gustafson, saapuivat Maaningan 100-vuotisjuhlien vieraisiksi. Kättelemissä kunnanjohtajan rouva Kaarina Sulasma.

Leppälahti 1909-2002

Tavinsalmi 1923-1992

Pohjois-Haatala 1923-1996

Petsamo 1925-1969

Haapamäki 1936-1994

Pulkonkoski 1936 -

Patamäki 1948-1970

Kansalaiskoulu 1963-1975

Keskikoulu 1964 -1975

Peruskouluun siirryttiin 1975.

Maaningan ystäväkuntatoiminta

Maaningan kunnan ystäväkuntasuhteet luotiin heti sodan jälkeen Ruotsin Skånessa sijaitsevaan pieneen Barkåkra kuntaan. Kun sodan jälkeen alettiin kiinnittää huomiota äitien ja lasten terveyteen ja hyvinvointiin, lahjoittivat ruotsalaiset kummikunnat Mannerheimliiton välityksellä rahaa kirkonkylän terveystalon (nykyinen neuvonta-asema) rakentamiseen. Vuodesta 1971 alkaen Barkåkra on kuullut Ängelholmin kaupunkiin, jonka kanssa vanhat ystäväkuntasuhteet jatkuivat.

Etelä-Norjassa sijaitseva Skjebergin kunta oli Ängelhomien kaupungin ystäväkunta ja sitä kautta yhteydet syntyivät myös Skjebergiin. Skjebergin kunta liitettiin Sarpsborgin suurkuntaan 1992, jolloin yhteydenpito Norjaan lakkasi.

Kantavana voimana ystäväkuntasuhteissa oli kunnanvaltuuston puheenjohtaja, kunnallisneuvos Matti A Mykkänen, sillä hänellä oli ystäväkuntiin henkilökohtaiset yhteydet ja hän kestiti vieraita ko-

tonaan Varpalassa. Kestityspaikkana oli myös Anna Tuovisen omistama Vanhapaikka.

Ystäväkuntasuhteita hoidettiin pääasiassa vieraillemalla puolin ja toisin. Viralliset vierailut ajoittuivat pääasiassa jonkin tapahtuman yhteyteen, kuten kaupungin-/kunnantalon ja lämpölaitoksen vihkiäisiin, vuosijuhliin ja huiluuruppeemille. Vierailuilla oli mukana johtavia luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita.

Suuremmalla joukolla vierailuja tehtiin kesäisin. Skjebergistä vieraili kesällä 1981 koululaisten puhallinorkesteri, joka piti useita konsertteja Maaningalla ja myös Kuopion torilla. Maaninkalaiset nuoret tanhuajat vanhempineen vierailivat Ängelholmissa kesällä 1982. Heinäkuussa 1989 vieraili Ängelholmista koululaisryhmä vanhempineen Maaningalla. Maaningan yläkoulun 9 C luokka piti viikon leirikoulua toukokuussa 1998 ja 9 C luokka toukokuussa 2006 Ängelholmissa Kungsgårdsskolan 9. luokan vieraana.

Ennen kuntaliitosta Sjebergin kunnan luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita vieraili Maaningalla kesällä 1987. Maaninkalaiset tekivät vastavierailun elokuussa 1988. Matkalla oli mukana yhteensä 20 henkilöä. Skjebergin valtuuston ja hallituksen puheenjohtaja John Karlsen kävi Maaningalla muun muassa Matti A Mykkäsen 70-vuotispäivillä ja hänen hautajaisissaan.

Ystäväkuntatapaamiset loppuivat 1990-luvulla talouslamaan ja henkilövaihdoksiin. Ängelholmin kaupunki ilmoittikin elokuussa 2010, että ystäväkuntatoiminta lopetetaan, koska tapaamisia ei ole ja ainoa yhteydenpito on joulukorttien lähettäminen.

Kirkonkylä

Keskisaaren Syvälahdessa ovat vuonna 1961 makkarapaistossa Pirkko, Maria ja Risto Väisälä.

Kirkonkylä kasvoi vasta 1970-luvulla

Maaningan kirkonkylä sijoittuu kantatie 77:n varteen Siilinjärven ja Pielaveden puoliväliin. Kirkonkylä on kunnan kahteen osaan jakavan Maaninkajärven itärannalla.

Harva tietää, että kylän oikea nimi on maarekisterissä Halola. Vain ydinkeskusta kulkee nimellä kirkonkylä.

Halolaksi kylää nimitetään seudulle 1500-luvulla asettuneen suvun, Haloisten, mukaan. Suvun tiluksille on rakennettu nykyinen Halola, MTT Maaningan tutkimusyksikkö, joka ennen tunnettiin Maatalouden tutkimuskeskuksen Pohjois-Savon koeasemana vuodesta 1930 lähtien. Halolan historiaa ja nykypäivästä kerrotaan tässä kirjassa toisaalla.

Halolan kylän rajanaapureita ovat Ahkiolahti, Kinnulanlahti, Tavinsalmi, Haatala ja Pohjois-Haatala.

Tässä tekstissä käytetään jatkossa termiä 'kirkonkylä', koska ihmiset mieltävät alueen paremmin kirkonkyläksi kuin Halolaksi.

"Toisin kuin muissa maalaispitäjissä ei Maaningan kunnan keskus 1950-luvulle saakka paljonkaan erottunut muista kunnan suurimmista kylistä. Halolan kylä oli suunnilleen samanlainen taajama kuin Tuovilanlahti tai Pulkonkoski. Eräät kunnalliset palvelut olivat keskittyneet kirkonkylään, mutta esimerkiksi pappila sijaitsi Maaninkajärven toisella rannalla. Maaninkajärvi kunnan halkaisijana lieene suurin syy kirkonkylän pienuuteen. Liikennevaikeuksien

asukasmäärä: 1127
 työllisiä: 402
 maatalous- ja muita yrittäjiä: 46
 eläkeläisiä: 490
 kyläyhdistyksen puheenjohtaja:
 Kirsi Kekäläinen / Keskisaaren Asukasyhdistys

Heikki Juntunen, kirkonkylä.
 Mirja Korhonen, kirkonkylä.
 Tuovi Miettinen (Turunen), kirkonkylä.
 Jaakko ja Leena Raukola, kirkonkylä.
 Juhani Runko, kirkonkylä.
 Matti ja Pirkko Solehmainen, kirkonkylä.
 Kyllikki Starck, kirkonkylä.
 Pertti Sulasma, kirkonkylä.
 Jaakko Väisänen, kirkonkylä.

vuoksi toinen puoli kuntaa joutui hakemaan kauppa- ym. palvelunsa muualta kuin keskustaajamasta. Lisäksi Tuovilanlahdessa ja Pulkonkoskella oli paljon asiakkaita keräävä mylly ja muita pienyrittäjiä, joiden läheisyyteen luonnostaan syntyi kauppa- liikkeitä ja asutusta”, kirjoittivat Matti A Mykkänen ja Pertti Sulasma kirjassaan Satavuotias Maaninka.

Nykyisin kirkonkylä on asukasmäärältään suurin Maaningan kylistä. Kylän asukkaista ylivoimaisesti eniten on ikääntyviä.

Vuonna 1983 tehdyn Siilinjärvi-Pielavesi-tien, kantatie 77:n, rakentaminen jätti ohitustienä Maaningan kirkonkylän tien sivuun, ja kylä pääsi eroon läpikulkutien häiriöistä. Kirkonkylän halkaisevan Maaningantien varrelle ovat sijoittuneet palvelut. Keskellä kylää on mahtava keltaiseksi maalattu Maaningan puukirkko, joka valmistui vuonna 1843.

Kirkkoon mahtuu runsaat tuhat seurakuntalaista. Kirkonkylällä on vuonna 1992 valmistunut uusi kunnantalo, paloasema, kaksi kauppaa, Maaninkajärven koulu, urheilutalo, seurakuntatalo, kukka- ja hautauspalvelu, kaksi kahvila-ravintolaa, linja-autoasema, osuuspankki, majatalo, auto- ja konekorjaamo, kaksi kylmäasemaa ja päiväkotia. Terveyskeskus sijoittuu rantatien varteen lähelle vanhusten palvelutaloja. Teollisuusalueella on useita yrityksiä. Vierasmaastama on Sattamatien päässä ja uimaranta urheilutalon vieressä.

Kirkonkylän asutus on rivi- ja omakotitaloja, yksi 3-kerroksinen kerrostalo on kirkon vieressä, se valmistui 2009. Keskisaaressa (Ruuskalansaaressa) asuminen helpottui vuonna 1964 rakennetun Keskisaaren sillan ansiosta. Maaninka asemakaavoitti Keskisaaren vuosina 2010-11, ja nyt saareissa on kesäasukkaineen yli 200 asukasta, joista osan talot ovat omarantaisilla avarilla tonteilla. Keskiisaari on kirkonkylän arvostetuinta asuinalueita luonnonkauneutensa vuoksi.

Keskisaaressa on muun muassa hienohiekkainen pitkälle matala Syvälahden ranta.

Viljeltyjä maatiloja ovat kirkonkylän pohjoisosassa Honkala ja eteläosassa peltoviljelytilat Korhola (Hiissa/Huttunen) ja tutkimustila Halola sekä ratsutila Juntula.

Miten kirkonkylä kehittyi?

Itsenäisen Maaningan alkuvaiheissa ei kunnassa ollut keskustaa, sen korvasi kirkko, Halolan kartano ja kirkon viereiset muutamat talot. Kunnanhuonekin oli muun muassa Vainikkalassa ennen kuin kunnantupa rakennettiin kirkkoa vastapäätä.

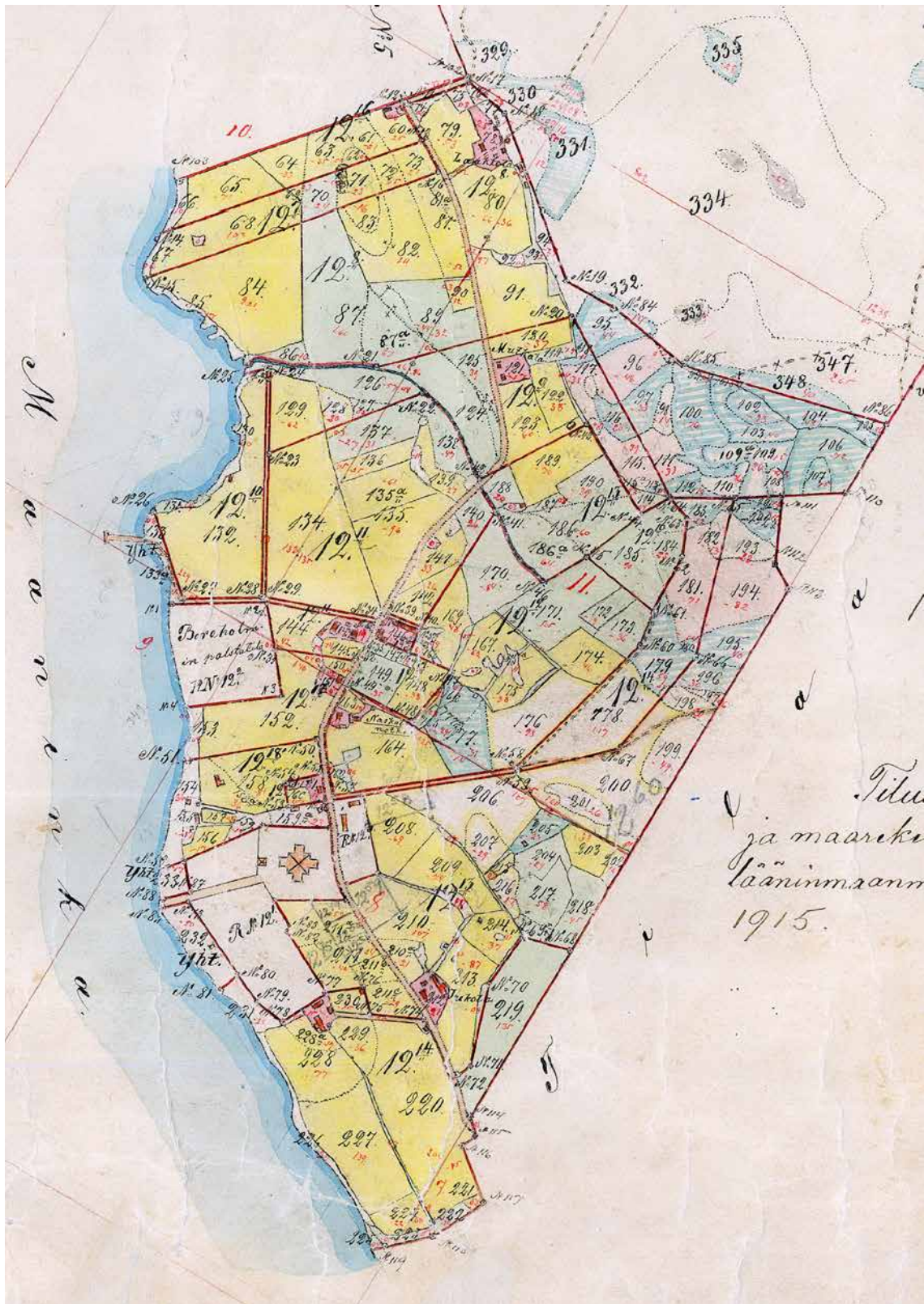
Kirkonkylän kehityksen merkittävin vaihe oli, kun vuonna 1898 perustettiin valtion hallinnoima Tilatoman väestön lainarahasto. Se ryhtyi rahoittamaan maanhankintoja osuuskuntien kautta. Tätä varten perustettiin Maaningan Yritysmaanoito-osuuskunta vuonna 1908. Sillä oli 13 jäsentä, torppareita, mäkitypalaisia, itsellisiä ja eri ammattilaisia olevia maanomistajia. Osuuskunta osti maata Halolasta Honkamäen tilasta J.K.Canthilta ja Lauri Cederhvarilta 389 hehtaaria venevalkamineen. Jäsenet saivat ostaa tilasta osuuksia.

Tila sijaitsi nykyisen Honkalan ja Peltolan välisellä alueella ulottuen Maaninkajärvestä Onkiveteen saakka. Maanoito-osuuskunnan puolesta kauppa- kirjan allekirjoittivat Tahvo Hiekkaranta, Wille Laakkonen ja Aatu Ruuskanen.

Näin syntyivät tilat Kaupparanta, Tyynelä, Laakkola, Mutkala, Pönttöniemi, Huutoharju, Naskalnotko, Jukola, Päiväranta ja suurimpana Honkamäki. Se jaettiin vielä erillisiin palstoihin mukaan lukien hautausmaa.

Kun viimeinenkin lainansaaja oli maksanut lainansa kokonaan, lakkautui maanoito-osuuskunta. Kirkon läheisyyteen näin syntynyt taajama oli kirkonkylän alku.

*Veli Nykänen
 maaninkalainen historian harrastaja,
 entinen elinkeinoasiamies*

Osasuurennos Kuopion länissä, Maaningan pitäjässä, Halolan kylässä suoritetusta lohkomisesta, paalut ja pyykkit on lyöty paikoilleen vuosina 1909–1912.

Kirkonkylä on rakentunut pääasiassa Ruuskasten, Laakkosten ja Runkojen (entisten Laakkosten) maille. 1900-luvun alkuvuosikymmeniin asti oli voimissaan myös Halolan kartanon vieressä ollut Leppäniemen kartano, mutta nykyisin siitä on jäljellä

vain rauniot, pellot ovat nykyisen omistajan viljelyksessä.

Runkojen omistaman Jukolan talon pihapiiri navetoiheen, talleineen ja ulkorakennuksineen oli kirkonkylän sydän. Jukola sijaitsi nykyistä linja-autoasemaa vastapäätä.

Kutakuinkin Helininmäeltä kuvattu Maaningan avara kirkonkylä 1920-30-luvulla, vasemmalla näkyvä kyltti lienee opastanut apteekille.

Isäntäväki oli vieraanvaraista ja Jukola oli avoin kuntalaisille ja kulkijoille. Jukola toimi 1930-50-luvuilla muun muassa kestikievarina ja majatalona, jopa putkana. Pitkämatalaiset rippikoululaiset saivat asua Jukolan pirtissä, hevosmiehet kokoontuivat hevosia kasvattaneen isännän pirtissä. Jukolassa oli myös paja, jossa kengitettiin hevoset, teroitettiin kanget ja tahkottiin niittokoneenterät.

”Kun tulín seurakuntasisareksi Maaningalle, asui Jukolassa vuokralla vanhuksia, jotka eivät olleet sukua eivätkä perhettä. Heille vain oli annettu edullinen asuinpaikka talossa”, Pirkko Solehmainen kertoo.

Kirkonkylän kasvaessa tilan viimeinen omistaja, Juhani Runko, myi keskeiset maansa kunnalle ja Jukolan talo ulkorakennuksineen purettiin asutuksen tieltä vuonna 1982. Juhani Runko oli pitkään Maaningan kunnan palotarkastajana, hän oli myös Maaningan Mahdin pesäpallon pelaajia.

Rämpsänkaupunkilaisten pientä elämää

1900-luvun alussa kirkonkylän halki kulki vain yksi tie ja siitä poikkesi teitä rantaan. Etelästä pohjoiseen tullessa oli Korholan (Hiissan) talon rannassa laivalaituri. Laivoja tuli ja meni tiuhaan tahtiin. Korholan vieressä asui Valkaman talossa vuodesta 1893 lähtien apteekkari Väinö Sohlström ja hänen jälkeensä apteekkari Georg Wahlroos. Nykyinen urheilukenttä kuului apteekin maihin.

Helininmäeksi tai Rämpsänkaupungiksi kutsuttiin viljamakasiinin kohdalla olleen mäennyyppylän ympäristöä, nykyisiä Itkosen linja-autovarikon tienoita. Viljamakasiini on ensimmäinen julkinen rakennus, jonka Maaningan kunta on rakentanut perustamisvuonnaan vuonna 1873. Maaningan mant-

taalikunta osti makasiinin tontin Korholan isännältä Eino Saarelalta vuonna 1927. Vuonna 2002 manttaalikunta lahjoitti viljamakasiinin kunnalle.

Tiheään rakennettujen pienten mökkien Rämpsänkaupungissa kaikki vähän rämpsötti. Mökeissä asusti Halolan työntekijöitä ja alustalaisia. Pari rivitalotyyppistä taloakin Rämpsänkaupungissa oli, nimittäin Ahinkola ja Lutikkalinna. Kirkonkylän ensimmäinen kansakoulu oli Helininmäellä nykyisen Korpelan talon paikkeilla, koulu tuhoutui tulipalossa. Väliaikaisesti koulu toimi sen jälkeen Pihtisalmessa Honkalan talossa. Helininmäellä on ollut joskus meijeri, sitten paikalle oli tullut apteekki ja posti, ja sittemmin Gröndahlin sekatavarakauppa. Gröndahl möi kaupan Kuopion Osuusliikkeelle 1930, joka toimi paikalla niin kauan kunnes osuusliikkeelle valmistui uusi rakennus kirkonkylään 1950-luvulla. Entinen kauppa muuttui asunnoiksi. Olipa tien vieressä kestikievarikin. Rämpsänkaupunki oli omavarainen, siellä asui käsityöläisiä kuten suutari Itkonen ja vaatturi Hoffren, jolla oli Maaningan ensimmäinen ompelukone. Kaupungilla oli oma ’pormestarinsakin’, Mikko Rönkä. Hänen tapanaan oli niitata puheensa loppuun painokkaaksi vakuudeksi ”se on niin!”.

Helininmäellä oli myös näkötorni, josta voi tähyillä Maaninkajärven seljille.

Ennen autoistumista kuljetettiin posti Kuopios-ta Maaningalle kesäaikaan laivalla, talvisin jääteitä hevosella, aluksi kerran viikossa. Myöhemmin posti noudettiin hevosilla Siilinjärven rautatieasemalta kolme kertaa viikossa. Posti oli ennen Helininmäen Osulaa aluksi Halolan hovissa, sitten Leskelän ja Korholan taloissa, Osulan jälkeen vielä säästöpankin kiinteistössä ja lopuksi linja-autoasemalla.

Maaningan postitoimisto oli ennen sotia Korholassa. Vasemmalla Kirsti Starck, oikeanpuoleinen tuntematon.

Postiautoliikenne alkoi Maaningle 10.5.1933 ja linja jatkui Keiteleelle. Seuraavana vuonna ajoi jo toinen postilinja Pielaveden Laukkalaan.

Vuosien aikana Maaningan postitoimiston alaisuuteen perustettiin useita postiasemia, joista suurimpia olivat Kinnulanlahti ja Tuovilanlahti. Niistä tuli sittemmin postitoimistoja.

Vuonna 1987 posti alkoi vähentää toimipisteitään. Postiautolinja Kuopio-Kehvo-Maaninka-Hirvilahti-Kuopio lakkautettiin kannattamattomana, samoin pienet postiasemat sitä mukaa, kun niiden henkilöstö jäi eläkkeelle tai siirtyi muihin tehtäviin. "Kirkonkylä, Kinnulanlahti, Tuovilanlahti ja Pulkonkoski pysyivät, koska sivutoimisesta postin hoitamisesta ei ole hyviä kokemuksia!", kommentoi posti tuolloin. Toisin kävi.

Maaningan viimeinen posti lakkautettiin vuonna 2001 postin ja Leonian yhteistyön päättymisen seurauksena. Nyt postin toiminnot ovat yrittäjien hoitossa sivutoimisena.

Kylänraitin länsipuoli

Kun tien länsipuolta jatkoi Helininmäeltä eteenpäin, oli seuraavana Ruuskalan tila aittoineen ja navetoineen vastapäätä Jukolan taloa, ja sen jälkeen muutamia asuintaloja ja mökkejä.

"Ruuskalassa asui vanhapoika Arvi ja kaksi ikäneitosiskoä. Arvi meni vanhoilla päivillään naimisiin kättilö Elman kanssa, ja he saivat kaksi poikaa. Lossionnettomuudessa Kivisalmella vuonna 1956 linja-auto valui virtaan ja onnettomuudessa hukkuivat Elma-äiti ja toinen pojista. Arvi ei kestänyt perheensä menetystä ja päätti omankin elämänsä. Yksi poika jäi eloon", kertoo tragediaa Tuovi Miettinen.

Kirkko kauas näkyvänä maamerkinä tuli Ruuskalasta seuraavana. Se hallitsi silloin

kuten nytkin kyläkuva. Kirkon jälkeen oli haudankaivajan ja kellonsoittajan mökki, sitten osuuskassan talo Metsola, Kallan kauppa, Kirjala-niminen talo (myöhemmin Tapiola), jossa oli opettaja Harjuvaaralla kirjakauppa. Ortodoksipappi Palsolan talo, Tuomaala ja Huutoharju olivat seuraavana.

Naskalnotkon mutkassa ollut Huuskosten talo oli erittäin lähellä tietä kakkurämännyn vieressä. Juhannusyönä 1955 suhautti henkilöauto talon makuuhuoneen seinästä sisään. Vanhapiika Huuskonen lieene peljästynyt pahasti, mutta onneksi henkilövahingoilta säästettiin.

Rantatien jälkeen tulivat Ville Laakkosen tila ja muut nykyisen Vilelän alueen talot, joita olivat muun muassa Meeri Antikaisen talo, peltojen jälkeen asevelitaloja kuten Lehijoki ja muita mökinomistajia kuten työmies Hannes Ruotsalainen, August Mönkkönen ja suutari Hannes Mykkänen. Maalarimestari Kusti Lentzin kahden huoneen mökkiä asuttivat vanhempien lisäksi kuusi uljasta poikaa ja yksi tytär. Vaatturi, kunnallispoliitikko ja suntio Vilho Vehkaluodon talo oli viimeisenä ennen Mutkalan asuin-, navetta- ja ulkorakennuksia.

Ville Laakkosen kaksi vanhapiikasisarta asuivat Vilelän talossa, sekä veli, joka kaatui sodassa. Neidot, kuten kaikki Laakkoset, olivat hyviä laulajia ja kuuluivat kirkkokuoroon. Vilelän isäntä oli ystävällinen mies myös kulkejoille. Isossa tuvassa saivat mustalaiset aina yösiijan matkatessaan paikasta toiseen.

Raitin päätteenä olivat osuuskuntamuotoiset yhteislaitumet tiehen saakka. Laitumia riitti koko kirkonkylän pituudelta Jukolaan asti. Kyläläisten karja ja lampaat lönyttivät aidattuja kujia pitkin laitumille Solansuuhun. Aamulla ja illalla lehmät haettiin lypsettäviksi kotiin.

Maaningan kirkonkylän raittia 1920-luvulla ja vuonna 2014. Kirkon lisäksi korkealle kohottautuu nyt telemasto.

Muistojen rakennukset

Tapiola (Kirjala) oli keskusraitin vieressä sijainnut majatalo-ravintola, jonka Lotta Svärd-järjestö oli talkoilla rakentanut toimitalokseen Lottatuvaksi. Talo siirtyi valtiolle vuonna 1944, jolloin lottajärjestö lakkautettiin. Maaningan Osuuskassa osti sen vuonna 1949 ja muutti toimitilansa viereisestä Metsolasta siihen. Siinä yhteydessä se muutui Tapiolaksi. Pankki käytti tilasta muuttaman huoneen, nimismiehen kanslia yhden, ja loput tilasta vuokrasi Elma Lyytinen ravintolaksi ja matkustajakodiksi. Rauha ja Eino Ulmanen ostivat talon vuonna 1960 ja jatkoivat matkustajakodin pitoa sekä avasivat ruokaravintola Rauhan Baarin. Myöhemmin Ulmaset vuokrasivat Tapiolan muille, jossa sittemmin toimi muun muassa kauppa ja vuokrahuoneistoja. Pankki osti Tapiolan vuosikymmeniä myöhemmin takaisin, ja purki rakennuksen 2000-luvun alussa. Ulmasilla talo oli noin 30 vuotta.

Tapiola oli mukava majatalo-ravintola ja kohtauspaikka, jossa kävi esiintymässä kuuluisiakin esiintyjä. Maaningan Kasinon valmistuttua keikalle tulleet artistit yöpyivät Tapiolassa.

Osuuskassa muutti Tapiolasta pois, kun se rakensi uuden toimitalonsa vuonna 1959 nykyiselle paikalleen kirkon viereen. Kassan lisäksi taloon tuli apteekki ja kemikallio. Ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa oli seitsemän asuinhuoneistoa. Kassan, nykyisen osuuspankin, taloa on remontoitu useasti kunkin ajan tarpeita vastaavaksi.

Tapiolan ilmoitus Savo-lehdessä vuonna 1952.

Vanha lääkärintalo, Boreholm, sijaitsi rannan tuntumassa nykyisen majoitus- ja juhlapalveluja tarjoavan Maaningan Helmen seutuvilla.

Koristeellinen pitsihuvilamainen talo lieene palvellut aikoinaan venäläisten herrojen huvilana. Kotiseutuystävien harmiksi lääkärintalo purettiin vuonna 1993 huonokuntoisena ja nykyiseen rakennustyyliin sopimattomana. Siihen yritettiin perustaa kotiseutumuseotakin, johon tarkoitukseen se olisi ollut mainio, mutta kunnan taloustilanne ei antanut periksi toteuttaa hanketta.

”Lääkärintalo oli kaunis ja koristeellinen. Siinä asui lääkäri Esa Taskinen vaimonsa Viivin kanssa. Rouva oli hauska ja huumorintajuinen ihminen, ruotsinkielisestä suvusta lähtöisin, eikä suomenkieli ollut hänellä aina täysin hallussa. Muistan, kun hän kerrankin

Viivi Taskinen perheineen ja vieraineen iloisesti piknikillä.

Boreholm

tuli ostamaan lampaanlihaa kaupastamme ja varmisti, että eihän tämä vaan ole mies-lampaanlihaa”, Tuovi Miettinen muistelee. Myös lääkäri Tauno Ollikaisen asui ja hoiti virkaansa talossa ennen nykyisen terveyskeskusrakennuksen valmistumista 1960-luvulla.

Sointulan työväentalo oli vanhaan vene-rantaan menevän tien varressa kirkon vieres-sä, paikalla on nykyisin Sointuranta-rivitalo. Sointulan perusti työväenyhdistys luultavasti

1920-luvulla. Talolle oli todella tarvetta, kos-ka Pihtisalmissa vaikutti monen sadan hen-gen työläisyhteisö. Sointulan salissa esitettiin näytelmiä kiertävine näyttelijöineen, järjes-tettiin tansseja, iltamia ja näytettiin eloku-via. Supistettu jatkokoulukin toimi muuta-mia vuosia Sointulassa. Talon yläkerrassa oli myös neljä asuntoa.

”Me nuoret vietimme paljon aikaa työvä-entalolla, juhlissa oli aina paljon väkeä, kun

Maaningan työväentalo, Sointula, oli kirkonkylän väen kokoontumispaikka erilaisiin tilaisuuksiin, kuva 1920-luvun loppupuolelta.

Pihtisalmi työllisti niin paljon. Sointulassa oli Työkansan ja sittemmin Kallan osuuskaup-pajuhlia ja iltamia. Itsekin kävin siellä tansseissa”, Tuovi Miettinen kertoo.

Sointula siirtyi yhdistykseltä Kalle Laakkosen kesähuvilaksi. Laakkosten perhe kuului olennaisena osana Maaningan kesään.

Sointula purettiin vuonna 1970. Useita vuosikymmeniä se ennätti toimia kuntalaisten juhla- ja harrastuspaikkana, viimeisinä vuosikymmeninä poliittinen tausta himmenneenä.

Kylänraitin itäpuoli

Kylänraitin itäpuolella oli Helininmäeltä tul-taessa osuuskaupan ja postin jälkeen pari pikkumökkiä, sitten metsänlaidassa Peltolan tila, sitten kansakoulu ja Jukolan talo. Sen jälkeen tuli säästöpankin rakennus (1953), paloasema, kunnantalo, hevosmies-lihanosta-ja-teurastaja Pekka Koveron talo, Naskalnotko, Maaningan Talouskauppa ja Väinölä, kunnan rakennus, joka toimi kulkutautisai-raalana sota-aikana. Sen jälkeen alkoivat yhteislaitumet.

Kunnantalolla/-tuvalla oli ajan tavan mu-kaan myös käräjätupa ja vastapäätä kunnan-taloa mahdollisuus vaatimattomaan yösijaan tai kahvikupposeen Hanna Laitisen talossa. Kun talo purettiin, siirtyi Laitinen kahvilan-pitäjä-talonmieheksi kunnantalolle. Kunnan-talolla toimi myös Maaningan Säästöpankki vuosina 1894-1953, kunnes rakensi oman ta-lonsa Jukolan viereen.

Kaikkiaan kirkonkylällä on ollut tiettä-västi neljä kauppa 1920-70-luvuilla: Heli-

Maaningan Talouskaupan ilmoitus Savo-lehdessä vuonna 1952, valikoima on ollut tuolloin todella täy-dellinen; hengenravintoa, aseita ja räjähdysaineita!

ninmäen Osulan lisäksi Kallan kauppa Ta-piolan vieressä, Maaningan Talouskauppa ja Tiihosen kauppa Tapiolassa sen muiden toimintojen lakattua. Tiihosen perhe raken-si uuden Helka-Valinnan nykyisen K-Mar-ket Hopperin paikalle. Helka-Valinta siirtyi maaliskuussa 1974 Mikko Hoffrenin omis-tukseen. Nykyisin paikalla on Mirja Hoffrenin omistama K-Market Hopperi. Vieressä on Rauta Sport Mika Hoffren. Kuopion Osuusliikkeen Maaningan myymälän tilalle rakennettiin KOK-halli, joka sittemmin toimi ainakiin S-Market Tähkänä. Nykyisin paikalla on S-Market Maaninka.

Aatu ja sittemmin Auvo Turusen Maanin-gan Talouskauppa on Tuovi Miettisen (Tu-rusen) mukaan kirkonkylän vanhin lii-kerakennus. Aatu Turunen oli kauppi-ana myös Tuovilanlahdessa ja Auvo Pulkonkoskel-la, Auvo oli perustamaisillaan kaupan myös Tervaslahteen.

Säästöpankki ja postin ja puhelinkeskuksen tilalle tullut Tiihosen Baari nykyisen Tavinpyrstön paikalla, kuva arviolta vuodelta 1963-65, jolloin kylänratille saatiin myös uusi pinnoite. Säästöpankin talossa aloitti myös Martti Tissari sähköliiketoiminnan kodinkonemyynnillä.

Kallan kauppa kirkonkylällä 1963, vasemmalta Irja Jylhä, myymälänhoitaja Jarl Jylhä, Sirkka Itkonen, Aila Ahonen ja Taisto Keinänen.

Turusen marketissa myytiin myös räjähteitä, aseita ja ammuksia, ja toimi siinä kirjakauppakin. Se ei ollut kylällä ensimmäinen, sillä Kanttorilassa kunnantalon takana piti 1930-40-luvuilla pientä kirjakauppaa talonsa yläkerrassa kanttori Rautanen. Niin ikään kansakoulunopettaja Harjuvaaralla oli pieni kirjakauppa Kirjalassa.

Maaningan Talouskauppa lopetti vuonna 1976. Puretun kiinteistön tontilla on nykyisin grilli.

Unohtumaton Tavinpyrstö

Auvo ja Tuovi Turusen omistama ravintola Tavinpyrstö Maaningan Talouskaupan 2-kerroksisessa hirsimakasiinissa 1970-80-luvuilla on legendaarinen ja unohtumaton. Tavinpyrstö avattiin 10.9.1969.

Kunnanjohtaja Hyttisen ehdotuksesta Turuset rakensivat suunnittelemansa baarin sijasta peräti ravintolan, jota ei silloin Maaningalla ollut. Tavinpyrstön yläkerrassa oli anniskeluravintola ja kabinetti, alakerrassa tarjottiin lounaspöydän antimia.

Valokuvaamo Arminen kirkonkylällä 1930-luvun tienoilla, noin nykyisen urheilukentän kohdalla, tien toisella puolella.

Perjantai ja lauantai olivat Tavilassa sangen mieleenjäviä tanssi-iltoja. Lavatanssikulttuuri oli tuolloin voimissaan ja sadat Maaningan Kasinolle menijät pysähtyivät piskuiseen Tavinpyrstöön. Asiakkaat tulivat isolta alueelta ja tunnelma tiivistyi mahtavassa tupakansavussa.

Parhaina aikoinaan se oli niin suosittu, että Auvo Turunen oli ohjaamassa kiertoliikennettä Tavilan ympäri; toiselta puolen sisään, toiselta ulos. Tavinpyrstöä kuvattiin leikkisästi maan ainoaksi ravintolaksi, jossa voi tilata myös pöydän alta.

Tuovi Miettinen kertoo, että Tavinpyrstöä kaipaillaan vieläkin. "Vaikea sanoa, mistä lumo johtui, ehkä se pienuus ja intiimiys sai ihmiset kokemaan kuin kotonaan olisi."

Miettinen vuokrasi Tavinpyrstön uudelle yrittäjälle vuonna 1975, kaksi vuotta miehensä kuoleman jälkeen, ja myi sen kokonaan vuonna 1983.

Rakennusliike Perusyhtymä purki rakennuksen, ja aikoi rakentaa paikalle kerrostalon, mutta hanke ei toteutunut.

Uusi Ravintola Tavinpyrstö rakennettiin purjetun säästöpankin tontille linja-autoasemaa vastapäätä vuonna 1983. Uusi Tavinpyrstö ei enää saavuttanut edeltäjänsä laista suosiota. Tiloissa on ollut useita ravintola- ja kaupalan yrittäjiä, mutta nyt ravintolatoimintaa ei ole.

Tavinpyrstön lehti-ilmoitus vuodelta 1992.

Pihtisalmen sahalla yli 100 työläistä

Halolan omistaja Hugo Schmidt perusti Pihtisalmeen, kirkonkylän pohjoisimpaan nurkaan Maaninkajärven rannalle yksiraamisen höyrysahan vuonna 1878 vuokrattuaan maat talollinen Sylvester Paldaniukselta ja talollinen David Röngältä 50 vuodeksi.

Pihtisalmen saha oli tuohon aikaan valtaisa teollisuuslaitos Maaningalla, eikä vastavaa ole Maaningalle sen jälkeenkään ilmaan-

Pihtisalmen tiilitehtaan työläisiä yhteiskuvassa vuonna 1922.

tunut. Sahalla oli huomattava vaikutus koko paikkakunnan elämälle ja elintasolle.

Pihtisalmessa oli sahan lisäksi höyläämö, puusepänverstas, mylly ja konepaja. Yhteisö sähköisti oman sähkötarpeensa lisäksi lähietuuteen. Sahan työllistävä vaikutus kohosi satoihin henkilöihin ja töitä tehtiin kahdessa vuorossa. Pian alueelle kohosi myös kaksivuoroinen tiiliruukki, jonka tuotanto nousi parhaimmillaan yli 200 000 tiileen vuodessa.

Sahanomistaja Hugo Schmidt kuoli vuonna 1905. Hänet haudattiin Emmalan hautausmaalle Pihtisalmeen. Ikävää on, että Maaninnan historiassa merkityksellisen henkilön hautaus ei ole haudamuistomerkkiä enää löydy. Schmidtin kuoleman jälkeen sahaa piti muutamia vuosia hänen sisarensa Anna Matilda, kunnes vuonna 1910 saha siirtyi huutokaupalla kiuruvetisen kauppiaan Matti Pietikäisen omistukseen, joka omisti jo muitakin sahajoja. Hän laajensi sahaa ja tiilen tuotantoa jopa 300 000 tiileen vuodessa. Muun muassa kirkonkylän ja Tavinsalmen kansakoulut on muurattu Pihtisalmen tiilillä. Liikemies Pietikäisellä oli oma höyrylaivastonsakin tiilen ja sahatavaran kuljetukseen.

Sahan ympärille kasvoi mahtava tehdasyhdyskunta omine asuntoineen ja puoteineen. Parhaimmillaan noin satakunta perhettä eli Pihtisalmesta. Lisäksi työtä riitti metsissä puiden kaadossa ja hevosmiehiä tarvittiin puun ajoon.

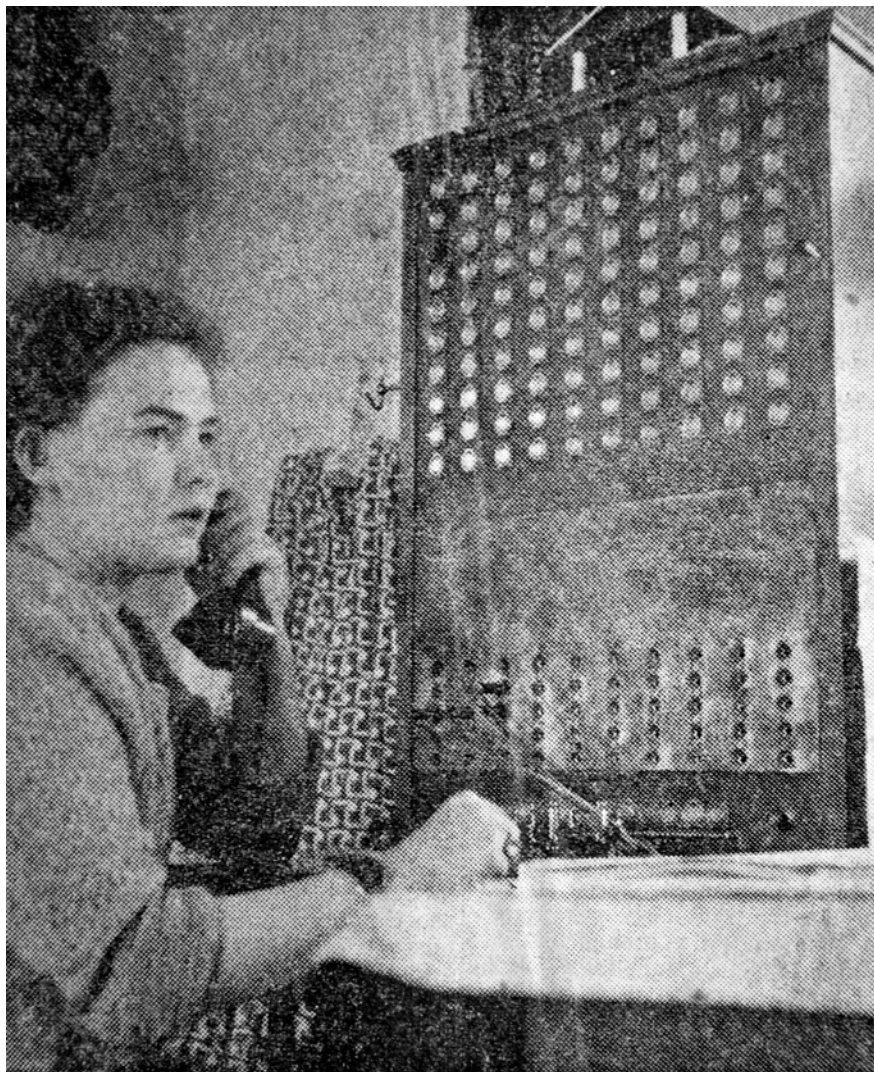
Matti Pietikäinen kuoli tuberkuloosiin vuonna 1930, juuri kun pula-aika ja Iisalmi-Ylivieska-radan valmistuminen olivat jo vieneet kannattavuutta vesikuljetuksiin perustuneelta liiketoiminnalta. Sahan työnjohtaja Fabian Kärkkäinen osti sahan, mutta sulki sen sekä tiilitehtaan jo samana vuonna, purki laitokset ja myi kaupaksi kelpaavat osat ja laitteet laivoineen päivineen. Työntekijät jäivät työttömiksi keskellä pahinta pula-aikaa.

Siihen loppui Pihtisalmen sahan 52 vuotta kestänyt uljas tarina. Vain työväenasuntola Sirkkaborg on jäljellä entisestä teollisuusyhteisöstä. Nykyisin Sirkkapori on yksityishenkilön omistama, kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi luokiteltu suojelukohde, mutta korjausrahoituksen puutteesta harmittavasti ränsistynyt ja asumattomana kärsinyt ilkeästä.

Kärkkäisen viljelemät pellot ja metsätilat lohkottiin useiksi tiloiksi pika-asutuksen yhteydessä. Kanafarmarinakin kunnostautunut Kärkkäinen nousi kunnanhallinnon merkkimieheksi, hän toimi Maaninnan kunnanhallituksen puheenjohtajana vuosina 1936-45, sekä valtuuston ja useiden lautakuntien jäsenenä ja monissa muissa luottamustehtävissä.

Anekdoottina mainittakoon, että haastateltu Tuovi Miettinen (Turunen, o.s. Sutinen) on Pihtisalmen sahan perustajan Hugo Schmidtin sukua, eli Hugon isän Gustav Mauritz Schmidtin pojan tyttären pojan tytär.

Lehtiutisen mukaan kirkonkylän puhelinkeskuksen välittäjällä, Annikki Paldaniuksella on runsaasti työtä pöytänsä edessä.

Sentraalisanttrat välittivät puhelut

Maaninka on ollut puhelintekniikan uranuurtaja. Suomen ensimmäinen puhelin on saatanut olla Maaningalla. Pihtisalmen sahan edistysellinen omistaja Hugo Schmidt toi Englannin-tuliaisina luultavasti vuonna 1876 mukanaan puhelinlaitteet ja asensi ne Halolan ja Pihtisalmen välille. Yhteys tosin toimi vain muutaman vuoden, ja siitä jäi jäljelle vain eräitä puhelinkoneen osia. Jussi Tuovinen kertoo asiasta tarkemmin toisaalla tässä kirjassa.

Maaningalla oli oma puhelinyhdistyksenäkin, Maaningan Telefoonyhdistys, joka perustettiin 1900-luvun alussa. Kauppias Juho Pärnänen oli yhdistyksen voimahahmo. Sittemmin se muuttui Maaningan Puhelinyhdistykseksi ja toimi 1.1.1957 saakka, jolloin se liittyi Kuopion Puhelinyhdistykseen.

Ennen automaattikeskuksia käsivälitteinen puhelinkeskus oli kirkon vieressä sijainneessa talossa, Tuonelan porteilla, kuten taloa ni-

mitettiin. Selma Husso ja Annikki Paldanius olivat sentraalisantroina. Säästöpankin talon valmistuttua puhelinkeskus siirtyi sen alakertaan. Automaattikeskuksiin siirtyminen lopetti sentraalisantrojen työn vuonna 1968. Tiihoset pitivät keskuksen tiloissa baaria muutamia vuosia. Myös posti oli säästöpankin talossa, mutta vuonna 1971 se muutti juuri valmistuneeseen linja-autoaseman taloon. Tiloihin tuli myös apteekki.

Halolan koulusta Maaninkajärven kouluun

Halolan kylän koulu perustettiin vuonna 1898. Sitä ennen oli Maaningalla perustettu kouluja jo useille muille kylille. Halolan ensimmäinen koulurakennus sijaitsi Helinimäellä Rämpsänkaupungin alueella. Koulu paloi vuonna 1915, minkä jälkeen koulua pidettiin Hujalan tuvassa aina uuden koulun valmistumiseen saakka. Vuonna 1922 raken-

Vanha koulu elää nykyaikaa liikeyritysten käytössä Yrityskartanona.

nettu koulu tehtiin Pihtisalmen tiilitehtaan käsinlyödyistä tiilistä. Koulun lisäksi rakennuksessa oli myös asuntoja. Jykevä rakennus oli valmistuessaan Maaningan koulutaloista suurin. Kivirakenteisena sitä pidettiin erittäin edistyksellisenä. Tavinsalmen vuotta myöhemmin rakennettu koulu on toinen tiilirakenteinen koulu Maaningalla. Pihapiiristä on purettu saunarakennus ja kaadettu suuria hopeapajuja. Koulun takapiha on puistomainen ja alempana oli hyötypuutarha. Pihassa on päärakennusta vastapäätä ulkorakennus. Koulun lähellä on 1970-lvulla rakennettuja omakotitaloja. 1980-luvulla koulun viereinen peltoalue kaavoitettiin rivi- ja omakotitaloalueeksi.

Koulun kiinteistössä alakoulun opetus päättyi keväällä 2008 ja jatkui Maaninkajärven koululla 1.8.2008 alkaen. Yläkoulun opetusta pidettiin rakennusvaiheessa alakoululla syyslukukauden vuonna 2008. Koulun tilat muutettiin myöhemmin Yrityskartanoksi yrittäjien käyttöön.

Maaningalla on yksi maakuntamme vanhimpia kirjastoja, kantakirjasto on perustettu vuonna 1846. Suomen suurruhtinaskunnan sensuuriylhallitus myönsi Maaningan lukkarille Henrik Hanénille (Heikki Hannikaiselle) luvan perustaa luku- ja lainakirjasto Maaningan kappeliseurakuntaan 9.6.1847 päivätyllä kirjeellä. Oman kirjaston, jolla on oma ohjesääntö ja johtokunta, Maaningan valtuusto perusti 13.7.1913.

Vuonna 1974 lakkautettiin 9 sivukirjastoa, jolloin Maaningalle tuli ensimmäinen kirjastoauto. Maaningan kirjasto on nykyisin kunnantalon toisessa päädyssä. Niteiden määrä oli vuoden 2013 lopussa 34 253. Maaningan kirjasto on itsenäinen kirjasto vuoden 2014 loppuun ja liittyy sen jälkeen osaksi Kuopion kirjastoa.

Nykyaikainen kirkonkylä hahmottuu

1960-luvulla tapahtui Maaningan kirkonkylän herääminen. 1950-luvun lopulla oli ryhdytty suunnittelemaan yhteisen viemäroinnin ja puhtaan veden järjestämistä kunnan laitoksille, kaupoille, pankeille ja seurakunnan

rakennuksille, ja perustettu tätä varten avoinyhtiö Vesihuolto. Se purettiin syksyllä 1965 ja perustettiin tilalle Maaningan Vesihuolto Oy. Pari vuotta myöhemmin yhtiö siirtyi kunnan omistukseen ja kirkonkylän vesihuoltoverkoston rakentaminen ja kunnossapito siirtyi kunnalliseksi.

Vuoden 1970 alussa valmistui pohjavedenottamo Keskisaareen ja vähän myöhemmin jätevesienpuhdistamo Ollinpuron suulle.

Pertti Sulasman tullessa Maaningan kunnanjohtajaksi syksyllä 1970 ei kirkonkylä kuulunut Maaningan vahvoihin kyliin. ”Vaurastuneet ja vakiintuneet kylät kuten Käärnelahti, Kurolanlahti, Tuovilanlahti ja Kinnulanlahti olivat vahvempia. Kirkonkylän kehittämiselle ei ollut sijaa, eikä täällä ollut muuta tuotannollista toimintaa kuin Hakkaraisen Saha”, muistelee hän.

Eero Hakkaraisen saha ja höyläämö Nasalnotkossa toimi 1950-80-luvulla. Sahalla oli 2-3 työntekijää ja lisäksi metsureita.

Tievalaistuksen runkolinja oli rakennettu 1940-luvulla, kun Maaninka oli liittynyt Savon Voiman osakkaaksi vuonna 1946. Sähköt saatiin kirkonkylälle vuonna 1948 ja katuvalot 1964.

Jo vuonna 1949 oli kirkonkylälle anottu rakennussuunnitelmaa lääninhallitukselta. Vuosina 1962-80 kirkonkylälle rakennet-

tiin muun muassa kunnanlääkärin virkatalo, lämpökeskus, vanhustentalo, kolme rivitaloyhtiötä, ravintola Tavinpyrstö, autokorjaamo, valtion keskikoulu, linja-autoasema ja toistakymmentä omakotitaloa.

”Ensimmäinen rakennuskaava oli suppealla alueella, eikä se koskenut maatiloja, vaan vain ydinalueen pienempiä kiinteistöjä”, kertoo Jaakko Väisänen.

1970-80-luvuilla asemakaavoitettiin ensimmäiset alueet eli Ruuskalan tilan alue, Kirkonranta, Pönttöniemi ja koulun ja Jukolan välinen alue. 1980-2000-luvuilla kaavoitettiin Laakkola, Jukola ja Peltola. Keskisaaresta kaavoitettiin 2010-11 itä-eteläkärki. Pihtisalmen toteutus alkoi vuonna 2011.

Keskisaaren Kasinolla iso merkitys Maaningalle

Keskisaaren Kasinon syntysanat lausuttiin silloisen Maaningan Pallo 52:n puheenjohtaja Juhani Rungon johdolla vuonna 1961. Puuhamiehinä toimivat Juhani Runko, Auvo Miettinen, Pentti Väisälä, Reino Heikkinen ja lukuisa joukko muita vapaaehtoisia. Virallisesti toiminta aloitettiin vuonna 1962.

Vuonna 1964 Keskisaareen rakennettiin silta, joka helpotti suuresti tanssiyleisön pääsyä lavalle. Vuonna 1973 Maaningan Pallo 52 ja Maaningan Tarmo yhdistivät voimansa ja perustettiin uusi urheiluseura Maaningan Mahti ry. Perustavassa kokouk-

Keskisaaren asutusta keväällä vuonna 2014.

Huiluutanssit alkamassa Maaningan Kasinolla vuonna 1981.

sessä Keskisaaren Kasinon käyttöoikeus siirrettiin uudelle urheiluseuralle. Samalla perustettiin kolme jaostoa ja erikseen talousvaliokunta, jonka tehtävänä oli pyörittää Keskisaaren Kasinoa ja tuoda rahaa urheiluseuralle.

Vuonna 1989 urheiluseurassa tehtiin merkittäviä linjamuutoksia, jotka koskettivat myös Kasinon toimintaa. Kasinon vastuualueet määriteltiin uudelleen ja johtokunnan jäsenille annettiin selkeät vastuualueet: mainostaminen, artistien hankinta, kiinteistön huolto- ja kunnossapito, henkilökunnan rekrytointi, ravintolatoiminta sekä viranomaisasioiden hoito ja laskujen selvitys.

Kasinolle hankittiin keskiolutoikeudet vuonna 1992 pitkän harkinnan tuloksena. Vuonna 1993 rakennettiin ulkoterasi. Vuonna 2001 uudistettiin kahvilapuoli ja vietettiin Kasinon 40-vuotisjuhlaa, jossa oli runsaasti sellaisia ihmisiä, jotka olivat olleet Kasinon ensimmäisissä tansseissa vuonna 1962. Vuonna 2003 rakennettiin Kasinon rantaan venelaituri ja alaparkkiin matkailuautoja varten sähköiset pistotolpat.

Vuonna 2004 todettiin, ettei Maaningan Mahiti omistanut Kasinon maapohjaa, vaan se kuului edelleenkin Maaningan Pallo 52:n omistukseen. Asia korjattiin pitämällä Maaningan Pallo 52:n silloisen hallituksen jatkokokous, jossa asiana oli Kasinon maapohjan omistusoikeuden luovuttaminen Maaningan Mahdille.

Vuonna 2011 vietettiin Maaningan Kasinon 50-vuotisjuhlaa. Juhlassa palkittiin Huvijärjestäjien Keskusliiton kultaisella ansiomerkillä Kasinon tehtävissä pitkään olleita henkilöitä.

Vuosien saatossa Kasinolla on esiintynyt maamme eturivin taitelijoita ja vuoden 2015 ohjelma on lyöty lukkoon. Merkittävää on, että Maaningan Kasino on tanssittanut ihmisiä yhtäjaksoisesti yli 50 vuotta.

Matti Solehmainen
Maaningan Mahdin sihteeri

Kalevi Korhosen ylläpitämä Shellin huoltoasema nykyisen Vallan korjaamon kohdalla, takana Eero Hakkaraisen saha.

Yritystoimintaan satsattiin, kun perustettiin Vehkalan teollisuusalue. Alueelle on sijoittunut kymmenkunta eri alan yrittäjää. Käsna-sen kukka- ja hautauspalvelu perusti Keskus-tielle kukka- ja hautauspalvelun 1960-luvulla, oman liikekiinteistönsä se rakensi 1970-lu-vulla linja-autoaseman viereen. Samaan riviin tuli Metsätalo, joka tehtiin sähköurakoitsija Tissarin ja metsänhoitoyhdistyksen yhteis-hankkeena heidän ja eri yhdistysten taloksi 1980-luvun alussa. Tissarin yritys Kone-Tele toimi kirkonkylällä 1970-luvulta 2010-luvul-le asti, niin ikään Rakennusliike J Antikainen oli merkittävä toimija 1960-80-luvuilla. Ka-levi Korhonen rakensi Shell-huoltoasemansa vuonna 1962. Nykyisin tiloissa toimii Auto-korjaamo Reijo Valta.

Säästöpankin tontille tuli pankkitalon purkamisen jälkeen uusi Tavinpyrstö vuon-na 1982. Urheilutalo rakennettiin vuon-na 1983. Maaninkajärven koulun laajennus ja peruskorjaus valmistuivat vuosina 2007-09. Terveysasema rakennettiin vuonna 1968 ja remontoitiin vuonna 2013. Päiväkot- ja vanhustentalorakentaminen eteni vaiheittain 1970-90-luvuilla.

Terveystalon osin lahjoittivat Maaningal-le Rebbelbergan, Barkåkran, Grevien ja Förs-

lövin kunnat. Terveystalo vihittiin käyttöön vuonna 1949. Arkkitehti Linnansalmen suunnittelemassa terveystalossa toimivat äitiys- ja lastenneuvolan vastaanotot. Yläkerrassa oli-vat asunnot sekä kätilölle että terveysisarel-le. Alakerrassa oli kodinhoitajan asunto sekä neuvolatoiminnan tarvitsemat tilat. Talon va-jaan 3,5 miljoonan kustannuksista maksoivat ruotsalaiset melkein puolet.

Maaningan Käsityökeskus siirtyi terveysta-loon vuonna 1982 ja sai muutamien vuosien päästä lisätiloja yläkerran huoneistosta, jolloin tiloihin tulivat keskuksen näyttely- ja kurssi-toiminta sekä kovien materiaalien työpiste. Käsityökeskus toimii terveystalolla edelleen.

Järkyttäviä onnettomuuksia

Maaninkalaiset muistavat surulla vieläkin kolmen nuoren neidon hukkumisen Maaninkajärveen marraskuussa myrskyssä vuonna 1944. Sodassa kaatuneen Pauli Iivarisen hautajaisia vietettiin Haatalassa, jonne lähtivät veneellä kirkonrannasta Kaija Vehkaluoto, Inka Ikäheimo, Sirkka Hujanen, Inkeri Harjuvaara, Liisa Puranen ja Meeri Ruotsalainen. Vene kaatui myrskyssä ja Vehkaluoto, Ikäheimo ja Hujanen hukkuivat. Harjuvaara ja Puranen uivat hyisessä vedessä nimismiehen rantaan päin ja pelastettiin. Ruotsalainen ui Akkosaareen.

”Jos ei meidän kyläsuutari Hannes Mykkänen olisi vielä kertaalleen katsonut taaksensa ja hoksannut Meeriä kiven kolosta, olisi Meerikin kuoliaksi paleltunut, koska hän ei enää kangistumiseltaan pystynyt liikkumaan eikä apua huutamaan.

Minä läksin juuri ennen Kaijan lähtöä Vehkaluodosta ja näin kun hän pani äitinsä raskaan lammasnahkaturkin vielä lämmikkeeksi ulsterinsa päälle”, murehtii Tuovi Miettinen vieläkin.

Järvi jäättyi viikon päästä onnettomuudesta.

Palvelutalo Viljamin tuhoisassa tulipalossa 5.12.1999 menehtyi viisi vanhusta ja loukkaantui yksi. Viljamissa asui 23 pitkäaikaisasukasta, 13 oli dementikkoja.

Viljamin asukkaita jouduttiin tuomaan sairaaläsängyissä pihalle pikkupakkaseen, lisäksi palomiehet vetivät joitakin asukkaita ikkunoista patjoilla ulos. Taloa tyhjennettiin, kun sisätilat olivat jo täynnä savua.

Viljami oli valmistunut puoli vuotta aikaisemmin ja vihitty käyttöön viikko aikaisemmin.

Onnettomuustutkinta totesi palon syttyneen kaatuneesta päällä olleesta yölampusta, joka sytytti tekstiilit. Palo eteni huonetiloista ikkunoiden ja räystäsrakenteiden kautta avoimeen ullakotilaan, jossa palo pääsi leviämään vapaasti huolimatta kolmesta palokatkosta.

Onnettomuus sai aikaan palvelutalojen paloturvallisuusmääräykset kiristymisen. Uudet kohteet suojataan sammutuslaitteistolla ja vanhojenkin osalta sprinklauksia on asennettu paljon.

Tulipalo oli yksi lähihistorian pahimpia. Eniten ihmishenkiä itsenäisyyden ajalla on menetetty tulipalossa vuonna 1966 Lapinlahdella. Tuolloin tuli tuho si Lapinlahden kunnalliskodin mielisairasosaston ja kaikkiaan 31 ihmistä menehtyi.

Uusi Viljami avattiin 15.9.2000. Entisestä Viljamista jäi jäljelle kantavat seinät ja lattia, muut rakenteet olivat täysin uusia.

Persoonia ja merkkihenkilöitä

Anna Tuovista, tohtori J.E. (Johannes Einar) Tuovisen leskeä, voi osaltaan kiittää Maanigan kirkonkylän kasvusta. Tuovinen rakennutti 1970-luvulla kirkonkylälle useita rivi-

taloja yhdessä Rakennusliike Esa Lainisen kanssa. Anna ja Junu Tuovisesta kertoo heidän poikansa Jussi Tuovisen teksti toisaalla tässä kirjassa.

Kunta ei pakkolunastanut asemakaavoitukseen otettuja maita, vaan myyjän ja ostajan tahto kohtasivat. ”Oli Tuovisen oma tahto ryhtyä rakentamisen rahoittajaksi. Ei kunta häntä pyytänyt, joskin rakennushankkeista keskusteltiin”, Sulasma kertoo.

Anna Tuovinen oli vahva vaikuttaja maaninkalaisessa kunnallis- ja kulttuurielämässä, ja hän teki myös lahjoituksia. Hän muun muassa lahjoitti flyygelin seurakunnalle ja tauluja yleisiin tiloihin, kuten vanhainkotiin ja kunnantalolle.

Jaakko Raukola oli maaninkalaisten metsänomistajien oikea käsi metsänhoidon neuvojana ja metsäteknikkona. Hän on käynyt ’jokaisen talon jokaisella pyykkikivellä’. Raukola oli Anna ja Junu Tuovisen luotettu metsäkaupoissa. Raukola ennätti kertoa seuraavan tarinan ennen poismenoaan:

”Junu Tuovinen oli Karttulan kunnanlääkäri ja aikamoinen persoona. Junu pyysi, lähtisinkö hänen kanssaan Puolangalle ostamaan 400 hehtaaria metsää. Lähdettiin matkaan ja haettiin asiantuntija Hyrynsalmelta. Vaikka juoksin lenkin metsässä, niin ei niin isosta alasta päiväsiltänsä hyvää käsitystä saa. Junukin rupesi arvelemaan, että onko tämä liian kaukana, ja kun suotakin näkyi olevan. Kauppoja ei tullut. Kotimatalla pysähdyttiin nälässämme lisaalmeen. Menimme toiveikkaana Koljonvirran ravintolaan. Siellä eteisvahtimestari hyvin asiantuntevasti totesi, että herroilla ei näy olevan kravattia, ette pääse tähän ravintolaan. – Niin me sitten mentiin Seurahuoneelle ja syötiin siellä hyvä muikkupaisti.”

Lahja Kristian Patala oli Maanigan viimeinen nimismies, josta elää lukemattomia tarinoita. Hän asui Sipolanniemessä, joka toimi myös käräjäpaikkana kunnantuvan jälkeen.

Jaakko Raukola kertoo tarinan Patalasta. ”Ikkalan Topi, Toivalan Einari ja Patala olivat menneet laivalla Kuopioon. Pois tullessa oli Patalalle juolahtanut mieleen pitää laivassa ratsia kerätäkseen pois liiat viinapullot. Ratsian saalis oli useita viinapulloja. Patala keräsi ne salkkuunsa ja kolmikko jäi Käärnelahteen, nauttimaan Noron Väänälässä niitä takavarikoituja saaliita.”

Myös kyläpoliisit muistetaan. Heitä olivat muun muassa Janne Leinonen ja Vilho Huhnamäki ja viimeisinä Viktor Käsnänen, Antti Furu ja Sulo Koskinen. Kun Matti Solehmainen muutti Maanigalle ostettuaan Viki Käsnäsen talon, oli talossa vielä jäljellä putkakäytössä ollut tila. Se oli siirretty Juko-

Jaakko ja Leena Raukola vuonna 2010.

lasta Käsnäseen. Laverit ja kalteritkin olivat paikoillaan. Putka oli tehty poikkeusluvalla Käsnäselä, sillä Maaningan virallinen putka oli kaukana Pitkälähdessä.

Sahuri Eero Hakkarainen oli boheemi. ”Hän eli niin kuin itse parhaaksi katsoi. Niin ystävällistä ihmistä ei tahdo löytää. Hänellä oli kavereita, jotka olivat tottuneet hakemaan Eeron nimen vekseliin. Hän arvasi asian heti ja kysyi vain, onko sulla se kynä. Silti, vaikka saattoi joutua maksumieheksikin. Eero oli seuramies, jolla ei ollut koskaan kiire. Matkalainen saattoi saada sahurilta ryypynkin”, Heikki Juntunen sanailee.

”Kun kävin ostamassa puita, Eero nipisti Nortin sormilla sammuksiin ja pisti sahajauhohiin”, muistelee Matti Solehmainen.

Eeva Hakkarainen, Eero Hakkaraisen tytär Eeva, on niittänyt mainetta maailmalla emalitaiteilijana ja maalarina.

Kalevi Korhonen, Shell-huoltoaseman yrittäjä ja taksinkuljettaja, ajoi aina ensimmäisenä Maaninkajärven jään yli. Hän huolehti jäätien yliajon turvallisuudesta sen jälkeen, kun valtio Mustanvirran sillan valmistuttua lopetti jäätien kunnossapidon. Nyt työn tekevät haatalalaiset auramiehet.

Korhosen ja Pentti Väisälän, Säästöpankin pankinjohtajan, Espanjan-matka osoitti Korhosen urheuden, kertojana jälleen Jaakko Raukola.

”Pojat olivat menneet katsomaan härkätaistelua, ja siellä oli annettu mahdollisuus mennä areenalle, jos haluaa. Niin oli Kalevi hävinnyt Väisälän vierestä ja marssinut areenalle. Taistelun alettua oli härkä työntänyt sarven lähes Kalevin sisään, mutta tämän onnistuttua väistämään, osunut takapuoleen. Väisälä oli kertonut, että olipa kaverin vaikea istua kotimatalla.”

Kyllikki Starckia voisi nimittää rouva Maaningaksi. Starck työskenteli vuodet 1949-80 Maaningan Osuuspankissa, vuodesta 1956 alkaen pankinjohtajana. Hänellä riitti sydäntä jokaisen epäonnelle ja korvaa jokaisen murheelle. Hänen haastattelunsa on tämän tekstin lopussa.

”Kyllikki oli luottohenkilö monille ihmisille ja hänelle oli helppo uskoutua. Hänellä oli silmää nähdä ihmisen kokonaistilanne. Hän oli mukana kaikessa. Jos tarvittiin kirjoitus- tai lakiapua, esimerkiksi testamenttien muotoilussa, oli Kyllikki aina apuna. Hän oli avainhenkilö kunnan asioissa sodan alussa, kun miehet kunnanjohtajaa myöten lähtivät

sotaan, hän joutui jo nuorena ottamaan paljon vastuuta. Hän oli ensimmäisiä pankinjohtajia, jonka luo ei tarvinnut mennä hattu kourassa”, Jaakko Väisänen kertoo.

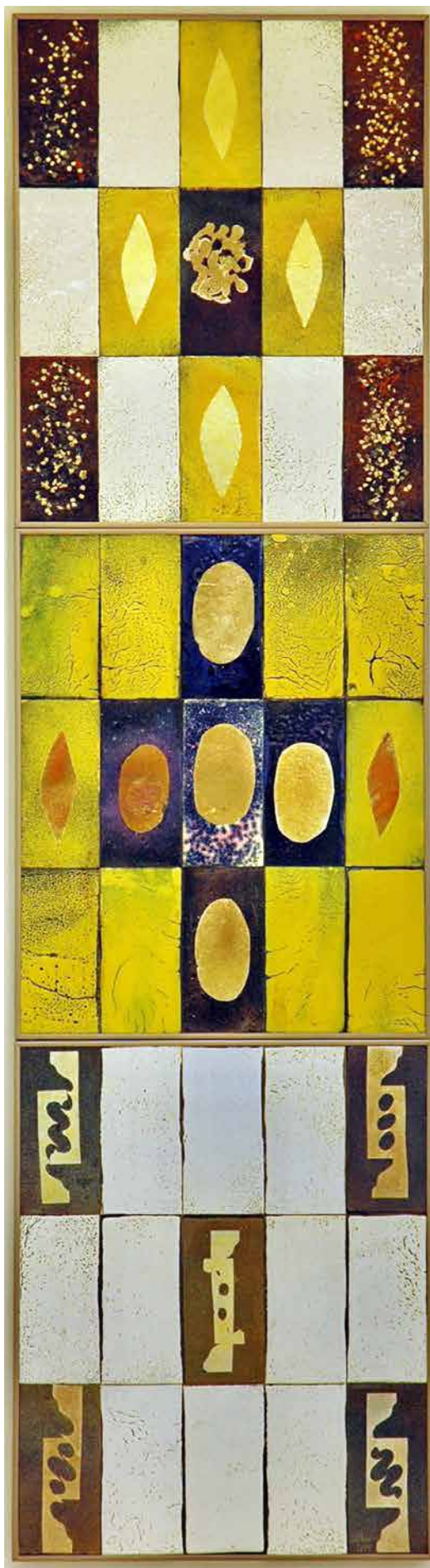
Pentti Runko on niittänyt mainetta lintuharrastajana ja on alan harrastajapiireissä tunnettu lintujen, erityisesti telkkien, rengastaja maan rajojenkin ulkopuolella. Hän on rengastanut kymmeniätuhansia telkkiä ja saatuja tuloksia on hyödynnetty useissa tie-teellisissä julkaisuissa.

Liitos voi olla mahdollisuus

Maaningan kirkonkylä on rauhallinen kirkonkylä, jossa palvelut pelaavat. Kirkonkylä on vetänyt asukkaita tyhjentyiltä kyliltä. Siksi enemmistö on ikäväkeä. Nuoret lähtevät jatkokoulutukseen muualle käytyään peruskoulun loppuun.

Vanhin yritys kauppa- ja palvelu- alalla on Käsna- sen kukka- ja hautauspalvelu, toiseksi vanhin on linja-autoliike E. Itkonen. Kansainväliseksi yritykseksi noussut paljasjalkakenkien ja varvassukkien valmistaja Feelmax aloitti ja toimi Maaningalla vuosituhannen vaihteessa. Muita yrityksiä ovat muun muassa FIN-EKO Elementti Oy, Maaningan Helmi Oy, Industrial ITC Oy, GeoDon Ky, Helibor Viihde, KK-Sähkö, Juntulan ratsastusyritys ja Mökkitalokkarit Jopet. Traktori- ja kaivinkoneurakoitsijoita on muutamia, samoin hoitopalveluihin erikoistuneita yrityksiä.

Kuntaliitokseen haastatellut suhtautuvat epätietoisesta optimistisesti. Suuren organisaation osaksi tulemisesta on tosiasia se, ettei asiakas enää yhtä helposti löydä kustakin asiasta vastaavaa henkilöä, henkilökohtaisesta tunte- misesta puhumattakaan. Se voi hidastaa asioiden sujuvuutta. Toisaalta liitos voi olla mahdollisuus. Ainakin yksi muutos parempaan on nähty: Terveystieteiden keskuksen ajanvaraus vastasi soittopyyntöön nopeasti, Pirkko Solehmainen toteaa.

Eeva Hakkaraisen emalityö Kirjanmerkki on ripustettu Maaningan kirjaston seinälle.

Kyllikki Starck – monien uskottu

"Pankki oli työpaikka, jossa ihmisten ilot ja surut tuli läpikäydyksi.

Joku virkailijoista sanoikin, ettei sinulla ole hermoja ollenkaan"

Kyllikki Starck (o.s. Valkonen), 91, on asunut lähes koko ikänsä Maaningalla. Hän työskenteli sota-vuosina kunnan kanslistina ja sen jälkeen Maaningan Osuuspankissa, josta 24 vuotta pankinjohtajana.

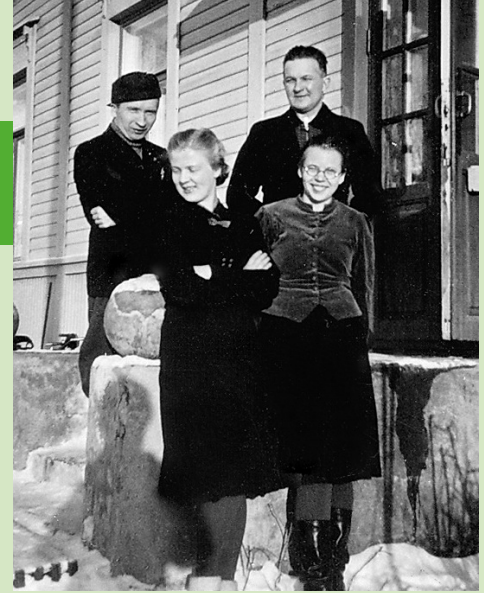
"Synnyin Kajaanissa. Isä oli puuseppä, äiti meijerikö. Koulua kävin Rautalammilla, kansakoulun neljässä ja keskikoulun kolmessa vuodessa. Pulkonkosken meijerillä asuessani pääsin työhön ensiksi Pielaveden sairaalaan harjoittelijaksi. Olin yökkönä jo 16-vuotiaana. Kun keuhkoni pettivät, ja samaan aikaan tuli sota, se ammatti jäi.

Kun tulin Pielavedeltä, Esa Turunen pestasi minut kunnantöimistöön harjoittelijaksi 1940. Talvisota oli syttynyt syksyllä 1939, ja ihmisiä tuli pakoon tännekin, muun muassa apteekkari Wahlroosin rouva ja tytär tulivat Helsingistä tänne. Minä jäin yksin, kun kunnankirjuri Eero Huittinen lähti maata puolustamaan.

"Kirjoitin sosiaalishteeri Eila Hujaselle Tampereelle, että hän tulisi avukseni. Eila otti hoitaakseen huoltopuolen, minä hoidin lautakunnat ja muun kirjanpidon; sitähän oli, kun sota-aikaan luetteloiitiin hevoset ja heinätkin. Vanha kunnantöimistö oli viihtyisä. Sen toisessa päässä oli iso tupa ja vinkkelissä oli kunnanjohtajan asunto. Huvitti, kun kunnantöimistössä oli töissä Valkonen ja Säästöpankissa Mustonen. Naureskelivat, että mistä saadaan Kirjavainen.

Kun siirtoväen asuttamisasia tuli, valtio ja pankki hoitivat sen. Veronkanto oli minun ja säästöpankin kassanhoitajan tehtävä. Minulla oli kunnan iso tilikirja mukana, kun mentiin Maaninkajärven yli. Sieltä sitten kumikärryillä ensiksi Leinolanlahden Savikkoon, jossa oli ensimmäinen kanto ja sieltä Kurolanlahteen Canthin kaupalle, jossa oli seuraava. Sitten oli Pulkonkoski. Poliisi Huhtamäki saatteli meidät rahoinemme metsätaipaleen läpi Pappilan rantaan, ja Eero Leskinen souti meidät kirkonkylälle. Seuraavana päivänä sitten ajoin polkupyörällä Tuovilanlahteen samoihin tehtäviin."

"En olisi pankissa työuraani tehnyt, ellei Matti Mykkästä olisi ollut. Pankissa oli ollut viinaan menevä johtaja ennen minua. Matti puhui OKO:n miehet pyöryksiin minun hyväkseni, koska OKO:lle naiseus oli este. Kun nimitykseni oli vahvistettu, Matti Mykkänen naurahiti, että et sitten makoile humalassa ojanpientareilla. Nimityksen jälkeen naistoimittajien kerho kutsui minut ja OKO:n pääjohtajan vieraakseen. Tietenkin he kysyivät, onko minulla sama palkka kuin miehillä. Eihän se ollut.

Kunnan viranhaltijat Maaningalla vuonna 1941, takana Eero Huittinen ja Paavo Ruuska-nen, edessä Aune Halonen ja Kyllikki Starck.

Pääjohtaja selitti, että kun Kyllikki ei vaadi. Naiset nostivat siitä äläkän. Kun uutta toimitaloa alettiin valmistella, kuului puhetta, että sitten jo viimeistään on otettava miesjohtaja, niin kovasti ihmeteltiin naisjohtajaa.

Minulla ei ollut kunnianhimoa, mutta työstä ja ennen kaikkea ihmisistä olen tykännyt."

"Yritystoimintaa ei Maaningalla ollut alussa ollenkaan. Osuuskassana me sitä periaatteidemme mukaisesti tuimme. Panin alulle huoltoasemaa, tinaamoa, höyläämöä, mitä tahansa. Tuovilanlahti oli yritteliäs kylä. Lankinen perusti vehnämyllyn ja karstaamon. Korkeakoskella on tietty status. Se oli ennen retkeilykohde, jossa kuopiolaiset koululaiset kävivät autokuormittain.

Ilolla totean, että Käärmelahti on nykyisin hyvin kehittynyt, kylällä on nuorta väkeä.

Muutoin Maaninka on ollut jo montakymmentä vuotta nukahtanut kirkonkylä. Hiljaisuuden syyksi on syytetty syrjäistä sijaintia. Lapinlahdella meijeri auttoi kehitystä, mutta meillä katsoin murheellisena, kun Sinikivi lopetti.

Anna Tuovisen tulo Maaningalle oli erinomainen asia. Hän muutti Helsingin keskustasta poikansa kanssa ensimmäiseen Maaningan rivitaloon taatakseen lapselle turvallisen koulun ja koulutien. Anna alkoi rakennuttaa Maaningalle uusia rivitaloja perusteena se, että hän haluaa käyttää onnistuneista metsäkaupoista saadut rahat Maaningan hyväksi. Viljo Hoffren sanoi, että jos kaikki kapitalistit olisivat tuollaisia, olisi helppo olla."

"Pankkityössäni ilot ja surut olivat asiakkaiden kanssa yhteisiä. Olin Leelian lepotuoli, pappi ja pankki.

Luoja on joutunut tekemään kanssani töitä, mutta aina olen selvinnyt oikein hyvin. Yhdenkään euron luotto-tappiota ei pankissa aikani tullut. Jos jollakulla unohtui lainanmaksu, soitin, niin äkkiä hän tuli asian hoitamaan.

Ihmiset täällä ovat mukavia, vielä nykyäänkin isännät tuovat minulle fileoitua kalaa ikään kuin olisivat suhteeni elatusvelvollisia."

Runkojen Jukola kylän keskuksena

Juhani "Jussi" Rungon kotitila Jukola on Maaningan kirkonkylän ydin, Jukolan maille on rakennettu suuri osa kirkonkylän asutuksesta. Jukolan puretun talon paikalla on nykyisin Maaningan tori. Rungot ovat alkuaan Laakkosia, Ruotsista tulleita Lakbergejä, mutta Pekka ja Janne Laakkonen muuttivat nimensä Rungoksi palattuaan Suomeen 1930-luvun alussa Amerikan-vuosiansa jälkeen. Pekka viipyi Amerikoissa 15 vuotta, Janne vain muutaman vuoden.

Laakkokset olivat alkujaan Halolan torppareita Honkamäki-nimisessä torpassa. Anders "Antti" Laakkonen lunasti torppansa maineen itselleen torpparivapautuslain tultua voimaan. Honkamäen torppa sai tilana nimen Jukola veljesten määrän mukaan.

Isänsä jälkeen tuli Jannesta ja Pekasta isäntiä ja he viljelijät tilaa kahdestaan. Vaikka Pekka lähti maailmalle, hän sieltä veljeään Kallea asiamiehenä käyttäen osteli lisää maita Jukolan ympäriltä. Kalle Laakkonen rupesi opettajaksi, muurari Taavetti Laakkonen muutti Lapinlahdelle, Antti Laakkonen meni isännäksi Peltolan paikalle ja Helena Laakkonen Hujaseen miniäksi.

Jukolan alun perin yksihuoneista savupirttiä jatkettiin huone kerrallaan ja talossa alettiin pitää kestikievaria.

"Minä jouduin isännän hommiin jo pienenä, koska isäni Janne sairasti.

Veimme maitomme hevosella Sinikiven meijeriin. Lehmät olivat kesän Kokonsuolla Kinnulanlahdessa. Keväällä kellokas meni edellä Kokonsuolle ja muut lehmät jupittivat kiltisti perässä.

Sota-aikaan meillä oli inkeriläisiä sotavankeja töissä. Isäni sairastamisen takia täyttä suomea puhunut Nikita hoiti koko ison talon. Samaan aikaan Pyssymäellä vahdittiin kiväärit olalla vankeja, ryssiä. Nikita pelkäsi, että palattuaan itärajan taa hänen elämänsänsä päättyy siihen, niin lieenee käynytkin.

Äitini Aino laittoi rintamalta lähetetyt sankarivainajat arkkuihin. Vainajat tulivat neliskanttisissa laatikoissa, pahiten haavoittuneiden laatikoissa luki "ei saa avata". Kun omaiset silti halusivat nähdä rakkaansa, äitini korjasi vainajan parhaansa mukaan, jotta omaisille jäisi kauniimpi muisto. Rauhan aikanakin hän valmisteli Maaningan vainajia. Siitä lie siirtynyt hänelle se raskas työmaa. Hän oli laupias samarialainen, oli sairaanhoitajana ja lastenkodin johtajana kierrellyt Karjalan korvissa työssään. Tänne tultuaan sotkeentui isääni ja jäi Jukolaan emännäksi. Äiti olikin piispa Erkki Kansanahon serkku, sieltäkö lie auttavaisuus ollut peräisin. Äiti oli myös lotta."

"Isäni oli tulisieluinen mies, suuttui helposti, mutta ei ollut pitkäviuhainen. Rauhansopimuksen tultua isä poltti sotilaspassinakin, koska suojeluskuntalaisena näki sen parhaaksi asekatkentaapäilyjen vuoksi. Ei semmoista kuntaa ollutkaan, missä ei asekatkentaä olisi ollut.

Martti Airaksinen oli paikallispäällikkö, joka jakoi kylälle aseita. Jannella oli kranaatteja, Tuovilanlahdessa konetulipyssyt. Niitä ei ikinä löytynyt, mutta tiedän, että ovat Tuovilanlahden Savolassa. Kyllä se oli pikkumiehelle kova paine, kun valvontakomission porukka kävi meiltäkin aseita etsimässä ja tiesin, että niitä oli. Savolan vanha pappa soitti Jannelle, että nyt ne kävivät meillä eivätkä mitään löytäneet, seuraavaksi tulevat teille. Jos on kiire jotain siirtää, niin vielä on aikaa.

Aikansa olivat Savolassa jurputtaneet, mutta sitten lähteneet niine nimineen, nähtyään isännän naamasta, että kaikki olisi ollut särjettävä tarkastuksen tekemiseksi. Savolan vanha isäntä oli ollut kuolinvuoteellaan paljastamaisillaan katkopaikan, mutta läheiset luulivat hänen hourivan. Pappa pani suunsa kiinni, eikä sanonut mitään.

Siellä ne ovat piilossa vieläkin."

"Sodan jälkeen elo kirkonkylällä oli tavallista maalaiskirkonkylän elämää. Poliittisia eroja oli. Kommunistinen puolue oli ollut kiellettyä sotaan asti. Sodan jälkeen se muuttui viralliseksi kuntapuolueeksi ja siitä syntyi joskus sananvaihtoja.

Isää sanottiin myös vanginvartijaksi, koska Jukolassa oli putka kymmeniä vuosia. 1900-luvun alkupuolella ei ollut vangeille erikoiskuljetuksia, vaan heidät tuotiin raudat käsissä ja nilkoissa linja-autoissa ja hevosilla. Kruunu oli myynyt putkanpidon isälle, vai lieenekö putkanpito ollut haettavissa. Sodan jälkeen tappelut olivat melkein sääntö. Ihmisten luonne oli rintamalta tulon jälkeen muuttunut, isäntä-renki-suhteet hiersivät, eikä verta ja kuolleita nähneet pienestä hätkähtäneet. Rettelöijät pääsivät putkaan, pieneen koppiin, jossa ei ollut sisältä päin aukeavia ovia. Kerran äitini oli kysynyt putkan ovea avatessaan, että kumpiko tänne laitetaan, kun sekä tuojapoliisi että tuotava olivat hevosajojen jälkeen jokseenkin samassa kunnossa."

"Siirtolaisia tuli Maaningalle paljon. Kirkonkylällä heidät asutettiin pääasiassa Hämeensuolle, eniten maita lohkottiin Halolasta, Jukolan maista lohkaistiin 40 hehtaaria. Luulen, että keskivertoa parempi henki oli meillä täällä. Karjalaisen ihmisen oli savolaista helpompi sopeutua. Ortodoksien ensimmäiset palvelukset olivat Jukolan tuvassa, koska pastori Palsola ei saanut lupaa luterilaisen kirkon käyttöön."

Jukolan emäntä, Aino Runko.

Ilmakuva Jukolan talosta 1950-luvulta, kirkonkylä on sittemmin laajentunut Jukolan pelloille 1960-70-luvuilla.

Pohjois-Savon nuorisoseurojen yleisurheilumestaruuskilpailut Maaningalla 1954. Voittaja oli Veikko Väisänen Käärmelahdesta, toinen Reino Hiekkalahti, kolmas Kalle Niskanen, neljäs Väinö Heimonen ja viides Pentti Antikainen Käärmelahdesta. Katsojista kolmas vasemmalta (piipo päässä) on Erkki Tirkkonen, seitsemäs (kädet taskussa) on Arvo Kuosmanen, hänestä katsoen vasemmalle järjestyksessä Kalevi Hujanen, Vesa Väänänen, Tapio Oinonen, Erkki Sutinen, Kauko Kuosmanen ja mustapukuinen Timo Tuovinen. Valkotakkisen naisen oikealla puolella Timo Hoffren ja juoksijoiden välissä harmaassa takissa Pauli Anselä.

"**S**ähköt me saimme vuonna 1948. Jukola liittyi heti, jotta päästiin eroon öljylampuista, hasakeista ja petromaxeista. Kylän ainut muuntaja oli Keskustien varressa ja joka mutkassa oli aakkospylväs.

Kirkonkylän kesäilloissa potkittiin palloa ja ajeltiin pyörillä. 1950-luvun alussa siirtyi urheilukenttä Sinikivestä kirkonkylälle nykyiselle paikalleen kunnan maalle. Vaikka kirkonkylässä oli silloin lapsia enemmän kuin nyt, oli se silti muihin kyliin verrattuna pieni, Petsamokin oli silloin iso kylä."

"Palkkatyöväki lähti muihin töihin 1950-luvun alussa, ja traktorit alkoivat tulla. Äiti hoiti lehmiä niin pitkään kuin jaksoi, sen jälkeen minä.

Kirkonkylästä alkoi tulla tärkeä paikka asioiden toimittamisen kannalta. Väkeä muutti kirkonkylälle koko ajan

lisää. Maatalouden harjoitus keskellä kylää kävi toivottomaksi. 25-päinen karjamme ei soveltunut kirkonkylälle, eivätkä isän hevoset, joita oli paljon, sillä hän piti myös Savon Hippoksen jalostusoriita siitostarkoituksessa. Kunta osti maitamme vähä vähältä.

Kasvu alkoi, kun Tuovisen Anna rupesi rakentamaan rivitaloja. Ennen oli vain Halola ja ne muutamat talot. Sitten Itkonen perusti linja-autoliikkeen, Käsänen kukkakaupan. Siitä se lähti."

"**V**ielä 1970-luvulla tuli Jukolan "nuorisoseurantalolle" pyyntö elokuvien näyttämiseksi tuvassa. Kysyjät hämmästyivät, että maalaistaloko tämä onkin, luulimme seurantaloksi.

Kertoo siitä, miten ihmiset suhtautuivat Jukolaan."